

วารสาร **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566 Vol 4, No. 2 July - December 2023

JOURNAL OF SOCIAL, RELIGION AND CULTURE

ISSN: 2822 - 1117 (Online)

วารสารสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม

089 783 2122

jsrc2563@gmail.com

THAIJO

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
Journal of Social Religion and Culture

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566
Vol. 4 No. 2 July-December 2023

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษาของนักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษา
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ตามวิถีของการศึกษาเชิงพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เจ้าของ มูลนิธิมิตร เพื่อการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

พิมพ์ที่ จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170 โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

ต้นฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้ ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชา การตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ที่ปรึกษา

พระมงคลธรรมวิภาณ, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธร
พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านวิจัยและนวัตกรรม
พระมหาสุเทพ สุปญฺธิโต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร. สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

พระมหาสามารถ จานิสฺสโร, ดร.

กองบรรณาธิการ

พระครูปลัดสุวัฒนสังจคุณ, ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร. ชาตรี ชุมเสน	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร. พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร. เกรียงไกร พินยารัก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ต.ท. หลิง ดร. ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ดร. ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร. วรณา พ่วงพร้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระปรัชญา จิตธมโม	พระชัยสิทธิ์ อคฺควณโณ
นางสาวณทิพรดา ไชยศิลป์	

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาอุดร มากดี, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูพิพัฒนศาสตร์บัณฑิต, ดร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ผศ.ดร. ทิพนาศ เศวตวรโชติ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราชโคราช
ผศ.ดร. พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
ผศ.ดร. อธิ์รุ่งกู วรบำรุงกุล	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผศ.ดร. ชาตรี ชุมเสน	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร. เมธา หริมเทพาธิป	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร. อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ต.ท. หึง ดร. ปิยะนุช ศรีสรานุกร	คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ผศ.ดร. ในตะวัน กำหอม	คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข
ผศ.ดร. สุธาสิณี แสงมุกดา	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ. (พิเศษ) ดร. สรวิชญ์ วงษ์สะอาด	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
ผศ.ดร.อำนาจ มีราคา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. สุรชัย ชูคง	วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต
ดร. โสภี วิวัฒน์ชาญกิจ	วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต
ดร. ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์	คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข
ดร. กรุณา มธูลาภรังสรรค์	คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข
ดร. จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธร
ดร. เอกลักษณ์ เฟื่องพรหม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ดร. วรณา พ่วงพร้อม	ศูนย์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
ดร. มนูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร. ประทวน วันนิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ดร. มนัสพล ยังทะเล	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร. พูนศักดิ์ กมล	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร. ประเวช วะทาแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
ดร. สมเจต หลวงกัน	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
	นักวิชาการ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา กรุงเทพมหานคร

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัยและบทความวิชาการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2566 มีเนื้อหาและประเด็นที่ค่อนข้างหลากหลาย แต่ก็อยู่ในกลุ่มเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างไรก็ตาม บทความทุกบทความยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ผ่านการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินคุณภาพ อีกทั้งทุกบทความทางกองบรรณาธิการจะให้ความสำคัญในแง่เป็นบทความที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสาขาวิชาทางการศึกษาเป็นหลักตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ตลอดระยะเวลาที่วารสารดำเนินการนี้มีบทความที่หลากหลายส่งเข้ามาเพื่อขอตีพิมพ์ กองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นการเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงตามระบบต่อไป จากบทความที่ส่งมามากมายพบว่า การพิจารณาคัดเลือกเป็นไปอย่างเข้มข้น ทั้งนี้บทความที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีลักษณะที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัย และบทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของประเทศชาติต่อไป โดยบทความวิจัย และบทความวิชาการ ประจำฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิจัยเรื่อง “กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ จังหวัดตาก” โดย สายใจ มหาศาลพิพัฒน์, พัชรี ไกรเกรียงนิยม, จิรายุ โพธิ์, สุพรรณยา สิทธิวิไล, ณทิพรดา ไชยศิลป์ ผลจากการวิจัยพบว่า “1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏ พบว่านวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.70 /90.15 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยรวมอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15, S.D. = 0.75$)”

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง” โดย อธิศักดิ์ เลอยศพรชัย ศูนย์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลจากการวิจัยพบว่า “สภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เป็นความสุขที่เกิดจากการพิจารณาญาณ ได้แก่ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ในระดับพื้นฐานเป็นความสุขที่เกิดจากการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ในระดับกลางเป็นความสุขจากการสงเคราะห์เกื้อกูลตนเองและผู้อื่น โดยธรรม ในระดับสูงเป็นความสุขที่เกิดจากที่เกิดจากแก้ปัญหาได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้ด้วยวิจรรย์ญาณ”

บทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อ่ดี จังหวัดสมุทรสาคร” โดย วัชรกร เกตุรักษ์, พระมหาอนันท์ จตตมโล, พระครูพิสิฐฐ์สรคุณ, ธิดาพรพรหมดวงศรี, ณทิพรดา ไชยศิลป์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชวิทยาลัย ผลจากการวิจัยพบว่า “จากการสังเกตนักเรียนก่อนการใช้การสอนแบบร่วมมือร่วมใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ 12.58 คะแนน แต่หลังจากการใช้การสอน

แบบร่วมแรงร่วมใจทำให้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 15.38 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น 2.80 คะแนน คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 22.19% และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบเท่ากับ 2.12 ซึ่งลดลงจากเดิม 0.26 ทำให้ข้อมูลที่ได้มีการกระจายตัวที่ลดลง แสดงถึงคุณภาพของข้อมูลที่ดี ผู้เรียนมีคะแนนเกาะกลุ่มใกล้เคียงกันมากขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนในด้านอื่นๆ ซึ่งจะทำให้สอนทักษะต่างๆ ได้ง่ายขึ้น”

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ จังหวัดตาก” โดย อเนชา บุญเกตุ, สุภัทร เกษตานุภาพ, กมลพรรณ แสนอยู่, เสาวลักษณ์ พัฒนอาษา, ฌทิพรดา ไชยศิลป์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ผลจากการวิจัยพบว่า “การใช้แรงจูงใจโดยเสริมแรงบวก โดยให้คำชมเชยแก่นักเรียนรวมทั้งดูแลด้านการเรียนให้มีความสนใจในการอ่านและสนใจในการเรียน และติดตามจากการเข้าสอนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนมากขึ้น มีความเอาใจใส่ต่อการเรียน รับผิดชอบและสนใจเรียนมากขึ้น ทำให้บรรยากาศการเรียนภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตั้งใจเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น”

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา” โดย วัชรารัตน์ สุนทรนาเวศ ฌ ศุภญ์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ผลจากการวิจัยพบว่า “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีกระบวนการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา ด้วยการนำหลักธรรมมาปฏิบัติ สำนวจจิตใจตนเอง เข้าใจ ยอมรับ เพื่อนำไปสู่การปล่อยวางซึ่งทฤษฎีมานะ เป็นเหตุให้เกิดการเปิดใจที่จะรับฟังและทำความเข้าใจวิถีการปฏิบัติของคนอื่น กลุ่มอื่น ศาสนาอื่น โดยอาศัยรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างสรรค์ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ SATI MODEL ประกอบด้วย S = Survey (สำรวจ) A = Analysis (วิเคราะห์ความเป็นไปได้) T = Tools (เครื่องมือ) I = Inner Transformation (อำนวยการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าและศักยภาพในตัวเองจากการตระหนักรู้ภายใน)”

บทความวิชาการเรื่อง “ฮิตสิบสอง” ความร่วมสมัยแห่งวิถีชีวิตชาวอีสาน” โดย พระมหานิพิฐพนธ์ จิรวุฒโน สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ผลจากการศึกษาพบว่า “สังคมหลังยุคโควิด-19 การเปลี่ยนแปลงทางการสื่อสารตามกระแส ในปัจจุบันที่เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์เรา ผู้คนสามารถเชื่อมต่อและติดต่อสื่อสารกันได้อย่างไร้พรมแดน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ คนในสังคมปัจจุบัน มีปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวหรือมีความใกล้ชิดกันน้อยลง แม้จะอยู่ท่ามกลางผู้คนจำนวนมากมีเพื่อนนับร้อยคนในโซเชียลมีเดีย แต่ผู้คนกลับรู้สึกเหงาและรู้สึกเหมือนกับว่าอยู่คนเดียวมากขึ้นทุกวัน จึงส่งผลกระทบต่อของการเปลี่ยนแปลงฮิตสิบสองต่อวิถีในชุมชน ชาวบ้านเห็นว่าความมีน้ำใจไมตรีของในชุมชนลดลง สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไป และการเคารพนับถือกันน้อยลง ซึ่งการนำฮิตสิบสองมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมนั้นจึงเหมาะสม ซึ่งทุกคนควรร่วมมือกันเพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบ อันจะส่งผลให้มีการสร้างงานเกิดขึ้นในชุมชน ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ต่อฮิตสิบสองในสังคมปัจจุบันมีมากขึ้นเนื่องจากการสื่อสารในสังคมปัจจุบันฮิตสิบสองคือคำตอบและเหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่”

บทความวิชาการเรื่อง “กระบวนการทัศน์ใหม่ในสถานการณ์โควิด-19 บนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาล” โดย ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์ สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข ผลจากการศึกษาพบว่า “กระบวนการปฏิบัติตามแนวคิด AIC ได้แก่ 1) A: Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด 2) I: Influence

คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด 3) C: Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวนี้ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมัครใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำ อันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด ดังนั้น ในสถานการณ์ระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันนั้น เป็นกระบวนการที่ใหม่กับสถานการณ์ของผู้และผู้ร่วมงานของภาครัฐเพื่อบรรลุผลสำเร็จบนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาลต่อไป”

บทความวิชาการเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์” โดย พระปรัชญา ชยวุฒโฒ (ถิ่นแถว) นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลจากการศึกษาพบว่า “กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ คือ การจัดการศึกษาให้ทันสมัยไม่ให้ผู้เรียนเบื่อการเรียนในวิชาประวัติศาสตร์เป็นการนำแนวคิดแบบใหม่ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ด้วยมุมมองที่ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันและต่างก็มีเอกลักษณ์ของตน ดังนั้น การจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อยู่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้คำนึงถึงลักษณะดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสร้างความวิตกกังวลและความไม่มั่นคงในหมู่ผู้สอน ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่จะเรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ในฐานะที่เป็นผู้นำการศึกษา ครู อาจารย์ ต้องยอมรับที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดจากทฤษฎีใหม่ๆ ที่เข้ามาอย่างมีสติ ครูต้องเป็นตัวอย่างของผู้ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต”

บทความวิชาการเรื่อง “การแก้ปัญหาทางสังคมเพื่อการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน” โดย พระฉลวย เทวโสโร (บุญม่วง) นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลจากการศึกษาพบว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันทำให้การดำรงชีวิตยากขึ้น เนื่องจากสังคมปัจจุบันนั้นมีการแข่งขันกันสูงมากไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน ระดับชุมชนและระดับประเทศ เพื่อแก้ปัญหาความอยู่รอดของครอบครัวทำให้เราต้องเรียนรู้ในเรื่องเทคโนโลยีที่เราไม่คุ้นเคย การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันทั้งในครอบครัวและส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยี หลังจากวิกฤตโควิด-19 ทำให้ผู้คนหันไปสนใจการซื้อขายผ่านออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว การซื้อสินค้าในชุมชนหรือส่งเสริมท้องถิ่นในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้เข้มแข็งส่งเสริมการมีงานทำ ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่ย้ายถิ่นฐานสู่สังคมเมืองเพราะการแก้ปัญหาทางสังคมที่ยั่งยืนเริ่มต้นที่ครอบครัว”

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระมหาสามารถ จานิสโล, ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
<p>1 กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาโต้ จังหวัดตาก</p> <p>Activities for Promote learning skills about the Thai Kingdom during the Rattanakosin Era, historical content used through a pre-designed lesson plan for 6th-grade students at Baan Prophado School in Tak Province.</p> <p>สายใจ มหาศาลพิพัฒน์, พัชรี ไกรเกรียงนิยม, จิรายุ โพธิ์, สุพรรณญา สิทธิวิไล, ฌทิพรดา ไชยศิลป์</p>	1
<p>2 การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุค สายกลาง</p> <p>An Analytical Study of Spiritual Well-being According to Moderate Postmodern Philosophy.</p> <p>อิทธิศักดิ์ เลอยศพรชัย</p>	12
<p>3 การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร</p> <p>The Development of Learning Efficiency in History for 3rd-grade Elementary Students at Don Ka Dee Municipality School in Samut Sakhon Province, using the STAD Cooperative Learning Technique.</p> <p>วัชรกร เกตุรักษ์, พระมหาอานนท์ จตตมโล, พระครูพิสิฐฐ์สรคุณ, ธิดาพร พรหมดวงศรี, ฌทิพรดา ไชยศิลป์</p>	20
<p>4 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาโต้ จังหวัดตาก</p> <p>The Study of Learning Outcomes using Power Point as a Teaching aid on Significant Buddhist Holy Days for 2nd-year High School Students at Ban Prao Pha Do School in Tak Province.</p> <p>อนเชา บุญเกตุ, สุภัทร เกษตานุภาพ, กมลพรรณ แสนอยู่, เสาวลักษณ์ พัฒนอาษา, ฌทิพรดา ไชยศิลป์</p>	27

5	การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา An Analytical Study of Experiential Buddhism for Development of Spiritual Well-being. วัชรารัตน์ สุนทรนาเวศ ฌ	35
6	“ฮีตสิบสอง” ความร่วมสมัยแห่งวิถีชีวิตชาวอีสาน “Twelve Traditions” Contemporary for Northeastern People. พระมหานิพัทธ์พนธ์ จิรวทตโน	42
7	กระบวนทัศน์ใหม่ในสถานการณ์โควิด-19 บนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาล A new paradigm in the COVID-19 situation Based on Good Governance Principles. ศรุตานนท์ ซอบประดิษฐ์	53
8	กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ Strategies for Learning Management in History Subjects. พระปรัชญา ชยจุฑาโฒ (ถิ่นแก้ว)	65
9	การแก้ปัญหาทางสังคมเพื่อการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน Solving Social Problems for Sustainable Living. พระฉลวย เทวสโร (บุญม่วง)	77
	จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ	87
	หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์	89

กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์สาระประวัติศาสตร์
โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ จังหวัดตาก

Activities to Promote Learning Skills about the Thai Kingdom During the
Rattanakosin Era, Historical Content used Through a Pre-Designed
Lesson Plan for 6th-Grade Students at Baan Prophado School
in Tak Province

สายใจ มหาศาลพิพัฒน์

Sajjai Mahasanpihat

พัชรี ไกรเกรียงนิยม

Patcaree Kaikiangniyom

จिरายู โปชี

Chirayu pochi

สุพรรณญา สิทธิวีไล

Supanya sitvilai

ณทิพรดา ไชยศิลป์*

Natiprada Chaisin

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Program in Teaching Social Studies,

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: natiprada.cha@mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 15 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 28 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อหาประสิทธิภาพบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ จังหวัดตาก ให้มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สื่อพัฒนาการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทย สมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ จังหวัดตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 2 จำนวน 33 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ (1) บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 ชุด (2) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test (Dependent Samples)

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏ พบว่านวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.70 /90.15 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระประวัติศาสตร์ศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยรวมอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.75)

คำสำคัญ : กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้, บทเรียนสำเร็จรูป, สาระประวัติศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were: (1) to assess the effectiveness of a prepared lesson plan on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era in History subject for sixth-grade students at Bann Prao Pha To School in Tak Province according to the 80/80 criteria; (2) to compare pre- and post-learning academic performance in Thai history for sixth-grade students using socio-cultural education media in History subject on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era; (3) to evaluate the satisfaction level of students using a prepared social studies lesson on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era in terms of promoting learning skills among a sample group of sixth-grade students at Bann Prao Pha to School in Tak Province, supervised by the Tak Primary Educational Service Area Office 2, consisting of 33 students selected through cluster sampling.

The data collection tools included three sets of prepared social studies lessons, a learning plan on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era for sixth-grade students, learning outcome measurement tests, and a satisfaction questionnaire for students regarding learning skill promotion activities. Statistical analyses employed mean, standard deviation, and t-tests for dependent samples.

Findings revealed that: 1) Learning skill promotion activities using the prepared history lessons on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era for sixth-grade students achieved an effectiveness level of 91.70/90.15.

2) Post-learning academic performance in Thai history for sixth-grade students significantly increased compared to their pre-learning scores after using the prepared history lessons on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era.

3) Overall, students exhibited high satisfaction levels with the learning skill promotion activities through the prepared history lessons on the Thai Kingdom during the Rattanakosin era ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.75).

Keywords: Learning skill promotion activities, prepared lesson plans, History subject.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2557: 12) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ข้อ 3 ที่เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556: 4) โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคม และกำหนดสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรไว้ 8 กลุ่มสาระ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561: 4-5)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระที่ต้องเรียนในภาคบังคับตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการโดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนโดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน (กรมวิชาการ, 2556: 3)

ประวัติศาสตร์จัดเป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีขอบข่ายการเรียนรู้ที่มีสาระหลัก เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่างๆ หลายนาน ศาสตร์ คือ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาที่มุ่งให้ความเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์ในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554: 6)

การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมยังประสบปัญหาสำคัญอยู่หลายประการโดยเฉพาะในสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระดังกล่าวยังละเลยการให้ความสำคัญกับการสอนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิด ซึ่งทักษะการคิดมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและสัมพันธ์กับ

ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นต่อการนำมาใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในการเลือกตัดสินใจ การรับรู้รับฟังข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่อย่างมากมายทำให้ขาดการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ส่งผลให้การตัดสินใจผิดพลาด ขาดการรับรู้รับฟังข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล ขาดความรอบคอบในการตัดสินใจปัญหาต่างๆ โดยนักเรียนส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าความจริงรอบตัว ไม่ได้ฝึกการเลือกรับข้อมูลความจริงจากข่าวสารที่มีมากมาย ทั้งจริงทั้งเท็จ ไม่อาจแยกความจริงกับความเท็จได้ การเรียนการสอนไม่ได้สอนวิธีคิด (ประเวศ วะสี, 2556: 3-4) โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาภูมิศาสตร์เป็นเนื้อหาที่ยาก สลับซับซ้อน ต้องใช้การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ ในปัญหาต่างๆ ที่มีผลต่อสังคมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ใช้เทคนิคและวิธีการเทคโนโลยี สื่อการเรียนรู้นวัตกรรมโดยจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องรู้จักเลือกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เทคนิคและวิธีการสอนแบบใหม่ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของผู้เรียน

ในกระบวนการเรียนการสอนนั้นสื่อการเรียนการสอนเป็นทรัพยากรหนึ่งที่น่ามาใช้ในระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรม เวลา และสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุดในเวลาประหยัดที่สุด (นิพนธ์ สุขปรดี, 2557: 40) บทเรียนสำเร็จรูปถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนองความคิด การแก้ปัญหา การทำงานแบบกระบวนการกลุ่มและยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์เป็นการนำสื่อชนิดต่างๆ มาผสมผสานกันให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กบรรลุจุดมุ่งหมายได้ โดยอาศัยหลักการทางทฤษฎีทางการศึกษาหลายอย่างมาช่วย เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และหลักการของการวิเคราะห์ระบบเพราะบทเรียนสำเร็จรูป การรวบรวมเอาวัตถุเพื่อการเรียน การสอนที่ประกอบด้วยสื่อมากกว่า 1 ชนิดขึ้นไปมาจัดไว้อย่างต่อเนื่องกันในเนื้อหาเพียงเรื่องเดียว และเหมาะสมที่จะนำมาใช้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556: 117-118) บทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์จึงเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาเพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในรูปหน่วยการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์ หรือบูรณาการ (Integration) ที่สอดคล้องเนื้อหาวิชาทุกชั้นตอนและชุดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ จะมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง คือ ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในการเรียนในการแสดงความคิดเห็นฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มฝึกการตัดสินใจและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมีการติดตามผลผู้เรียนโดยยึดทฤษฎีพฤติกรรมนิยมเน้นการให้สิ่งเร้าและการตอบสนอง การสำรวจและศึกษาข้อมูลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ พบว่าการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์นั้นมีเนื้อหาที่ค่อนข้างเยอะและมีข้อมูลที่ซับซ้อนจำเป็นต้องใช้ความคิดความจำในการเรียนซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนนั้นไม่สามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ทั้งหมดภายในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่คงทนและนำไปใช้ได้ยากอีกทั้งรูปแบบการสอนภายในโรงเรียนนั้นเน้นการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในการสอบเพียงเท่านั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะผลิตสื่อการเรียนการสอนเป็นบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ทักษะและสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน สามารถคิดวิเคราะห์ได้ เต็มใจเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางประวัติศาสตร์อันจะ

ส่งผลดี ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อหาประสิทธิภาพ กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ จังหวัดตาก ให้มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80

2) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนทางการเรียนก่อนและหลังเรียนกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ จังหวัดตาก

3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สาระประวัติศาสตร์ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ จังหวัดตาก

การดำเนินงานวิจัย

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้วิจัยทำการวิจัยเรื่องการใช้บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านปรอผาได้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 33 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 2 จำนวน 33 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

2. ด้านเนื้อหา

เรื่องกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565

3. ด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2565 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2565

4. ด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การสอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์

ตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้ ด้วยบทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์

5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สารประวัติศาสตร์เรื่อง อาณาจักรไทย สมัยรัตนโกสินทร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย

- (1) อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์และพัฒนาการด้านต่างๆ
- (2) ภูมิปัญญาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
- (3) ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 แผน 4 ชั่วโมง

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก 2 ฉบับ ฉบับละ 10 ข้อ

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สารประวัติศาสตร์เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 ข้อ

สถิติที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมี 8 ประเภท

1. สถิติวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับจุดประสงค์ คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหา
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

หมายเหตุ ค่า IOC ที่เหมาะสมใช้ได้อยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 1.0

2. หาค่าความยากง่ายของแบบทดสอบ คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$P = \frac{n}{N}$$

เมื่อ P แทน ความยากง่ายของคำถามแต่ละข้อ
 n แทน จำนวนคนที่ตอบถูกในข้อแต่ละข้อ
 N แทน จำนวนคนที่ตอบข้อสอบทั้งหมด

หมายเหตุ ค่าความยากง่ายที่เป็นได้ตั้งแต่ 0 ถึง 1 และค่าความยากง่ายที่เหมาะสมของข้อสอบที่ใช้ได้อยู่ระหว่าง 0.2 ถึง 0.8

3. หาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$r = \frac{R_u - R_e}{N/2}$$

เมื่อ r แทน ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ
 R_u แทน จำนวนผู้ที่ตอบถูกข้อนั้นในกลุ่มเก่ง
 R_e แทน จำนวนผู้ที่ตอบถูกข้อนั้นในกลุ่มอ่อน
 N/2 แทน ครึ่งหนึ่งของจำนวนคนในกลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน

4. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$KR-20 = \frac{\left[\frac{K}{K-1}\right][S_x^2 - \sum pq]}{S_x^2}$$

เมื่อ	KR-20	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	k	แทน	จำนวนข้อสอบ
	p	แทน	สัดส่วนจำนวนผู้ตอบถูกในข้อหนึ่งๆ
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ตอบผิดในข้อหนึ่งๆ = 1-p
	S^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนข้อสอบ
หมายเหตุ	ค่าความเชื่อมั่นที่ใช้ได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.60-1.00		
	ค่าความเชื่อมั่นที่เป็นไปได้มีค่าตั้งแต่ 0.00-1.00		

5. หาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปโดยใช้สูตร E1/E2 คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$E1/E2 = \frac{\frac{\sum(X)}{N} \times 100}{\frac{\sum(Y)}{N} \times 100}$$

เมื่อE1	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน
E2	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
X	แทน	คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียนของผู้เรียนแต่ละคน
Y	แทน	คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนแต่ละคน
A	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบก่อนเรียน
A	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน
N	แทน	จำนวนผู้เรียนทั้งหมด

6. หาค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละคน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนที่เข้าสอบ

7. หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) คำนวณจากสูตร ดังนี้

$$SD = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N^2}}$$

เมื่อ	SD	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum x$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum x^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนคะแนนทั้งหมด

8. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความสามารถทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}, df = n-1$$

เมื่อ	t	แทนค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤติการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ
	D	แทน ผลต่างระหว่างคู่คะแนน
	N	แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่ระบบ

ผลการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า นวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 91.70/90.15
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .00
3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยรวมอยู่ที่ระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.75)

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า นวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 91.70/90.15 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่าสื่อพัฒนาการทักษะการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สามารถใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 จากการตรวจสอบสมมติฐาน พบว่า ค่าประสิทธิภาพ ของกระบวนการ (E1) มีค่าสูงกว่าค่าประสิทธิภาพผลสัมฤทธิ์ (E2) ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ หรือ E1 นั้น เป็นการทดสอบหลังจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการเรียนรู้ และประสบการณ์เรียนรู้ที่คงทน อันจะมีผลต่อกระบวนการคิดการจำ ส่วนค่าประสิทธิภาพผลสัมฤทธิ์ หรือ E2 คือ การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ ที่ผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งไป จนส่งผลให้ผู้เรียนอาจมีการลืมเนื้อหาใจความสำคัญที่เรียนมาก่อนหน้านี้และมีผลกับการทดสอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไอคิริย ทรพพสุ (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชา สังคมศึกษา ส6102 เรื่อง สังคมเมือง สังคมชนบท สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ผลการวิจัยพบว่าบทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.55/82.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง ภูมิศาสตร์ทวีปยุโรปนั้น มีกระบวนการที่สร้างทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกันอันส่งเสริมให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดและจำที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนรู้ผ่านการนำเสนองานส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ที่คงทน อรณุช ลิมตศิริ (2556)

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน จากการตรวจสอบสมมติฐานพบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนนั้นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิสมัย แสงพันธุ์ (2560: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชา สังคมศึกษา ส 203 เรื่องความรู้เกี่ยวกับทวีปเอเชียชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ผลการวิจัยพบว่าบทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 คะแนน ทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไอคิริย ทรพพสุ (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชา สังคม ศึกษา ส401 เรื่อง สังคมเมือง สังคมชนบท สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 คะแนน สอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของกันทิมา ธนะไพรินทร์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสตอรี่ไลน์ เรื่องการเขียนสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่า t-test พบว่า เท่ากับ 39.63 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานเพื่อเปิดโลกทัศน์หาคำตอบด้วยตนเอง แสดงให้เห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์นั้น ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน พัฒนาทักษะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะในการอภิปราย ทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองได้ และสามารถเผยแพร่องค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ ข้อมูลมานำเสนอเพื่อสร้างและบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างรอบด้าน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556)

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยรวมอยู่ที่ระดับ มาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านปรอผาได้

มีความพึงพอใจต่อ บทเรียนสำเร็จรูปวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ หลังจากที่ได้ทดลองใช้ อยู่ในระดับมาก จากการตรวจสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป วิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.75) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดม กัสมิ่ง (2557: บทคัดย่อ) ทำการวิจัย การสร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชาสังคมศึกษา ส 306 เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน โดยบทเรียนสำเร็จรูปอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไอศูรย์ ทรรพวสุ (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชา สังคม ศึกษา ส401 เรื่อง สังคมเมือง สังคมชนบท สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูปอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พิสมัย แสงพันธุ์ (2560: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยสร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพ วิชาสังคมศึกษา ส 203 เรื่องความรู้เกี่ยวกับทวีปยุคนัยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 ผลการวิจัยพบว่าบทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยบทเรียนสำเร็จรูปอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความเห็นว่าการ เรียนวิชานี้ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจน เนื้อหาในรายวิชามีความสำคัญต่อการนำไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียน การสอนหลากหลายและช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้กิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาส ในการคิดแก้ปัญหาและร่วมกันตัดสินใจ รวมถึงผู้เรียนนั้นมีความพอใจในบรรยากาศการเรียนรู้และ มีความสุขกับการเรียนวิชานี้ ท้ายสุด คือ ผู้เรียนรู้สึกว่าการฝึกหัดหรือแบบทดสอบนั้นมีจำนวนที่พอดี และเหมาะสม นิพนธ์ ศุขปริดี (2557)

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับบทเรียนสำเร็จรูป วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของรายวิชาประวัติศาสตร์ที่สามารถพัฒนาและเพิ่มเติมเนื้อหาในภูมิภาคอื่นๆ ได้ และสามารถบูรณาการการสอนในรายวิชาให้มีความครบถ้วนตามตัวชี้วัดและหลักสูตรของสถานศึกษาได้
2. ในส่วนของกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้มีความหลากหลายตามบริบทและสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและชุมชนได้ อีกทั้งยังสามารถเพิ่มเติมกิจกรรมให้มีรูปแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และเอื้อต่อการสร้างทักษะการเรียนรู้แบบเรียนปนเล่น ซึ่งจะส่งผลให้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายหรือเหนื่อยล้าขณะทำการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. นำกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในช่วงชั้นอื่นที่มีเนื้อหาที่ยากและซับซ้อนขึ้น ในโครงสร้างรายวิชาตามหลักสูตรแกนกลางนั้นจะมีเนื้อหาและเกณฑ์การจัดการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่บ่งชี้ความรู้ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น ลักษณะของอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีความเป็นมาของชาติไทยในอดีต ความสัมพันธ์ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งผู้สอนควรนำกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปบูรณาการร่วมกันได้

2. ควรพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนรวมถึงสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย หรือใช้สื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเทคโนโลยี เช่น สื่อวิดีโอ สถานที่สำคัญในชุมชนเป็นต้น เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดกิจกรรมที่ยืดหยุ่นตามบริบทและเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดฯ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กันทิมา ณะไพรินทร์. (2556). ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสตอรี่ไลน์เรื่องการเขียนสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี*.
- กรมวิชาการ. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2549*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเวศ วะสี. (2556). *การปฏิรูปการศึกษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี.
- พิสมัย แสงพันธุ์. (2560). *บทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชา สังคมศึกษา ส 203 เรื่องความรู้เกี่ยวกับอาณาจักรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521*.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2557). *สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อุดม กัสรัมย์. (2557). *สร้างบทเรียนสำเร็จรูปที่มีประสิทธิภาพวิชาสังคมศึกษา ส 306 เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. รายงานผลการวิจัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง An Analytical Study of Spiritual Well-being According to Moderate Postmodern Philosophy

อิทธิศักดิ์ เลอยศพรชัย

Itthisak Leryotpornchai

ศูนย์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Center of Sufficiency Studies, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mai: Itthisak.ler@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 8 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 29 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเป็นความสุขที่เกิดจากวิจรรณญาณ ได้แก่ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ในระดับพื้นฐานเป็นความสุขที่เกิดจากการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ในระดับกลางเป็นความสุขจากการสังเคราะห์เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นโดยธรรม ในระดับสูงเป็นความสุขที่เกิดจากที่แก้ปัญหาค้นคว้าพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและผู้อื่นได้ด้วยวิจรรณญาณ

คำสำคัญ: สุขภาวะทางปัญญา, ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง, หลังนวยุคนิยม, ปรัชญา

Abstract

The objective of this research is to analyze intellectual well-being according to the post-modern philosophical framework. The research employs a qualitative approach, involving content analysis and interviews with qualified individuals. The research findings indicate that Spiritual Well-being According to Moderate Postmodern Philosophy, encompasses happiness derived from wisdom, which includes creativity, self-adjustment, cooperation, and seeking knowledge together at its foundational level. At the intermediate level, intellectual well-being involves the happiness derived from cultivating ethical qualities in oneself and others. At the advanced level, it signifies happiness resulting from problem-solving, personal development, and the application of reason to enhance the quality of life for oneself and others.

Key words: Spiritual Well-being, Postmodern Philosophy, Postmodernism, Philosophy.

บทนำ

โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึง คำว่า “สุขภาวะทางปัญญา” หรือ “จิตวิญญาณ” เป็นคำที่มีความเป็นนามธรรมสูง มีความเข้าใจความหมายที่แตกต่างกันไป มีทั้งความหมายในเชิงลึกและกว้างยังไม่พบความหมายที่เป็นข้อสรุปที่ได้รับการยอมรับตรงกัน เป็นคำศัพท์ที่พบว่ามีทั้งความแตกต่างกันตามสาขาวิชา ตามวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ภาษาและประวัติศาสตร์ และมีทั้งความเหมือนหรือลักษณะร่วมกันบางประการ และมีความสอดคล้องกันอยู่ในความต่างเหล่านั้นด้วย มีการนำเสนอความรู้ที่เกี่ยวข้องว่ามนุษย์มีมิติด้านในของชีวิตที่เรียกว่า จิตวิญญาณ และการพัฒนาหรือเติบโตด้านจิตวิญญาณนี้เป็นรากฐานของการมีชีวิตที่ดีงามที่มนุษย์แสวงหา (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2560) และมีผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการในประเทศได้นำเสนอความหมายของสุขภาวะทางปัญญาหรือจิตวิญญาณไว้ในหลายๆ แก่มุม ตัวอย่างเช่น ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ (2552) ประเวศ วะสี (2552) อารยา พรายแย้ม และคณะ (2552) และรัตติกรณ์ จงวิศาล (2561)

ดังนั้น เมื่อต้องการวิเคราะห์คำว่า “สุขภาวะทางปัญญา” จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ตามบริบท (Context) ที่ต้องการสื่อสารให้เข้าใจในลักษณะของ “นิยามเชิงปฏิบัติการ” เป็นเหมือนการเล่นเกมทางภาษาที่มีการกำหนดขอบเขตเงื่อนไขหรือกติกา เพื่อให้ผู้เล่นในเกมนั้นเกิดความเข้าใจตรงกันตามที่ตกลงกันในแต่ละเกม โดยไม่จำเป็นที่จะต้องทำให้ทุกเกมมีกติกาเหมือนกันเป็นสากลอย่างที่ปรัชญานวยคนิยม (Modernism) เคยทำในอดีตด้วยการกำหนดความจริงเพียงหนึ่งเดียวที่ตรงกับความเป็นจริงว่าต้องมาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่หลังจากปรัชญาหลังนวยยุค (Postmodern) เริ่มเฟื่องฟูในช่วงศตวรรษที่ 20 คนทั่วโลกได้รับรู้ว่าคุณค่าความจริงทางวิทยาศาสตร์นั้นก็ยังเป็นเพียงความจริงที่ถูกยอมรับว่าจริงในปัจจุบัน แต่เมื่อมีข้อค้นพบใหม่ที่ดูสมเหตุสมผลกว่า มีข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือกว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เคยเชื่อกันว่าจริงนั้นก็จะถูกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ในช่วงแรกของการเกิดขึ้นของกระแสปรัชญาหลังนวยยุคสายสุดขั้วมีลักษณะเป็นแบบรื้อถอนหรือรื้อทำลาย (deconstruction) ในเรื่องของปัญญาจะเป็นการแสวงหาเอาเฉพาะหน้าจากปรากฏการณ์ จากการหยั่งรู้ ต่อมาเมื่อปรัชญาหลังนวยยุคสายกลางได้เกิดขึ้น ได้มีการเสนอแนวคิดในลักษณะ “รื้อสร้างใหม่” (reconstruction) ซึ่งเป็นท่าทีของการแบ่งรับแบ่งสู้ ประนีประนอม ระหว่างกระแส นวยคนิยม (Modernism) กับกระแสหลังนวยคนนิยมแบบสุดขั้ว (Extreme Postmodernism) โดยการรักษาคคุณค่าของสิ่งที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกระบวนการตรรกะนวยยุค แต่ก็เสนอแนะให้คลายความยึดมั่นถือมั่นในความจริงหนึ่งเดียว คือ ความจริงทางวิทยาศาสตร์ลงเสียแล้วเปิดพื้นที่ให้ความจริงอื่นๆ โดยมีเป้าหมายของการเรียนรู้เป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่น ดังนั้น คุณภาพชีวิตจึงเสมือนหมุดหมายปลายทางของความสุขที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางปัญญาที่ปรัชญาหลังนวยยุคสายกลางได้เสนอขึ้นมา นั่นก็คือกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

สิ่งที่น่าสนใจต่อการศึกษาด้านสุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยยุคจึง ได้แก่ สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยยุคสายกลางเป็นอย่างไร? เพื่อที่จะได้เปิดมุมมองในเชิงปรัชญาและจริยศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยยุคอันจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้สุขภาวะทางปัญญาในมิติอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยยุคสายกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 รูป/คน จากนั้นจึงเขียนบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อสรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยสรุปวิธีดำเนินการวิจัยเป็นข้อๆ ตามลำดับดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร บทความวิจัย และการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ
2. ขั้นเรียบเรียงข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร บทความวิจัย และการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งออกเป็นด้าน ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้เรียบเรียงมาแล้ว มาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆ เพื่อตอบโจทย์งานวิจัย
4. ขั้นสรุปผล อภิปรายผล ได้แก่ การสรุปผลการวิเคราะห์ และอภิปรายผลในส่วนต่าง ๆ โดยเชื่อมโยง กับเอกสารและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เป็นภาวะความสุขจากสัญชาตญาณ ปัญญาที่เกิดเฉพาะในมนุษย์เท่านั้น มนุษย์มีทั้งสัญชาตญาณสสาร สัญชาตญาณพืช และสัญชาตญาณสัตว์ อยู่ในตัว แต่สสาร พืช และสัตว์ ไม่มีปัญญาเทียบเท่ามนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ส่งเสริมให้เกิดศักยภาพ และสมรรถนะทางปัญญา ปัญญาจึงเป็นสัญชาตญาณแท้ที่มีในมนุษย์เท่านั้น สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมีพลังขับเคลื่อนที่สำคัญอยู่ 4 อย่าง คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา

พลังสร้างสรรค์ ช่วยให้เกิดสุขภาวะเพราะมนุษย์ที่ใช้พลังสร้างสรรค์ ชีวิตจะไม่รู้สึกเหงา เบื่อหน่าย เชื่องซึม เพราะทุกการสร้างสรรค์นำไปสู่การแก้ไขสิ่งเดิม โดยปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เมื่อดีขึ้นก็คือมีการพัฒนา มีการสร้างสรรค์ต่อยอด ส่วนผลผลิตที่เกิดขึ้นในทางรูปธรรม อาจจะเรียกว่า นวัตกรรม ศิลปะ ทางเลือกใหม่ แพลตฟอร์ม ฯลฯ แต่โดยเนื้อแท้ของการสร้างสรรค์นั้นมาจากจิตที่เป็นกุศล มีการวางใจที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดการลด ละ เลิก พฤติกรรมที่นำไปสู่การเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น สังคม สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทำให้ได้วิถีทางที่ลดโทษเพิ่มคุณประโยชน์สร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

พลังปรับตัว ช่วยให้เกิดสุขภาวะเพราะมนุษย์ที่ใช้พลังปรับตัว จิตใจจะมีความมั่นคง ยอมรับความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ มีการพร้อมที่จะลดหรือเพิ่ม มีความยืดหยุ่นพร้อมเปลี่ยนแปลง และปรับปรุง โดยเฉพาะพฤติกรรมใดๆ ที่จะสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมรอบตัว แม้ว่าพฤติกรรมนั้นจะมาจากเจตนาดี แต่ถ้าสร้างผลกระทบก็จะปรับเปลี่ยนเพื่อปรับความสมดุลลดทุกขภาวะให้เบาบางลง ในส่วนของนวัตกรรมและเทคโนโลยีใดๆ เมื่อเห็นว่าการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นทำให้สังคมโดยรวมและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเกิดผลกระทบเชิงลบต่อคุณภาพชีวิตก็พร้อมที่จะปรับปรุงทั้งในเชิงเทคนิคการใช้ เจตนา และทัศนคติ พร้อมทั้งจะยอมรับฟังเสียงของคนอื่นที่มีความแตกต่าง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

พลังร่วมมือ ช่วยให้เกิดสุขภาวะเพราะมนุษย์ที่ใช้พลังร่วมมือจะนึกถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น มีใจพร้อมที่จะให้ความรักความเมตตา ความเข้าใจ มีขนาดของใจที่เปิดกว้าง รองรับเครือข่ายที่จะเข้ามาร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกัน แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างอย่างสร้างสรรค์ สิ่งใดที่เห็นร่วมกันก็นำมากำหนด

เป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตร่วมกัน สิ่งใดที่เห็นต่างก็ให้ถือว่าเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย แต่พรสวรรค์นั้นจะต้องไม่เบียดเบียนกัน จึงต้องร่วมมือกันเพื่อลดทุกข์เพิ่มสุขด้วยปัญญา

พลังแสวงหา ช่วยให้เกิดสุขภาวะเพราะมนุษย์ที่ใช้พลังแสวงหาจะแสวงหาโดยธรรมเพื่อค้นหาสิ่งที่ขาดหายมาเติมเต็ม ตามเหตุตามปัจจัย ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป แสวงหาการมีส่วนร่วมในส่วนอื่นๆ เพื่อให้เกิดความสมดุล เป็นองค์รวมไม่แยกส่วน แสวงหาด้วยวิจรรณญาณ คือ การวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน โดยมีเป้าหมายตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คือ ทุกการแสวงหาจะต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งโดยส่วนตนและส่วนรวม

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เป็นภาวะความสุขจากสัจชาตญาณปัญญาที่เกิดเฉพาะในมนุษย์เท่านั้น มนุษย์มีทั้งสัจชาตญาณสสาร สัจชาตญาณพีช และสัจชาตญาณสัตว์อยู่ในตัว แต่สสาร พีช และสัตว์ ไม่มีปัญญาเทียบเท่ามนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ส่งเสริมให้เกิดศักยภาพและสมรรถนะทางปัญญา ปัญญาจึงเป็นสัจชาตญาณแท้ที่มีในมนุษย์เท่านั้น สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมีพลังขับเคลื่อนที่สำคัญอยู่ 4 อย่าง คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพลังทั้ง 4 นี้เป็นพลังทำการของปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดสิ่งที่เป็นกุศล เช่น ความเมตตา สามารถแบ่งปันพื้นที่ให้กับความคิดที่หลากหลาย ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เชื่ออยู่จนเกิดอคติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชมพู โกตีรัมย์ และคณะ (2564) กล่าวว่า หลักพุทธธรรมที่ความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางปัญญา และสอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงฤทัย ต๊ะสุข เมธี เมธีสวัสดิ์กุล และพัชรภักดิ์ ไชยสังข์ (2565) กล่าวว่า สุขภาวะทางปัญญา คือ การมีความรู้ ความเข้าใจอย่าง ถูกต้อง คิดดี คิดเป็น สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ช่วยให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งนับเป็นพื้นฐานของความสุขทั้งทางกาย สังคม และจิตใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ทรงยศ สาโรจน์ (2565) อธิบายว่า สุขภาวะทางปัญญา คือ มีความรอบรู้ รู้เท่าทันสรรพสิ่ง มีเมตตากรุณา มีสติ มีสมาธิ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์ และคณะ (2561) ที่อธิบายถึงพลังสร้างสรรค์ในลักษณะของการเผชิญปัญหา กล่าวคือมีความอดทน ความพากเพียร และความสามารถในการผ่านพ้น ความยากลำบากโดยไม่ล้มเลิก และสอดคล้องกับแนวคิดของ ปมณต์ณัฐ จงวัฒนานุกุลกิจ, สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และลำพอง กลมกุล (2563) อธิบายว่า กระบวนการพุทธจิตวิทยาเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาจากจิตอาสาที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี การที่จะทำให้นักมีความถึงพร้อมทางด้านสุขภาวะทางปัญญา ผู้นั้นจะต้องมีความขวนขวายมีความใส่ใจที่จะแสวงหาความรู้ มีกัลยาณมิตรที่คอยกระตุ้นให้กำลังใจจะส่งเสริมถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งให้ประสบความสำเร็จด้านสุขภาวะทางปัญญา และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระภูษิสสะ ปญญาปิโชโต (2562) อธิบายว่า การเรียนรู้ในส่วนของปัญญาภาวนา คือ การมุ่งเน้นไปที่การทำให้มีจิตใจอยู่ในภาวะที่มีความสุขและเกิดความเข้าใจในการใช้ชีวิต หลักปัญญาภาวนา คือ การสอนให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าปรับเปลี่ยนมุมมองในการมองตนเองและมองสังคม และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาประยูร โชติวิโร (คำมา) และคณะ (2565) กล่าวว่า การดูแลสุขภาวะองค์รวมด้านสุขภาวะทางปัญญานั้นต้องมีภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพหนุนเสริม และสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สนวนมะไฟ, พระมหาคมคาย สิงห์ทอง และรมิตา สนวนมะไฟ (2565) กล่าวว่า การฝึกให้ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท ไม่ลุ่มหลงมัวเมา รู้เท่าทันในการใช้ชีวิตและเห็นโทษในการ เสพความสุขเกินความพอดี การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต รู้เท่าทันรู้สึกสบายใจ มีสติอยู่กับตัวเอง ไม่ไปว่าร้ายคนอื่น ไม่ว่าวุ่นใจ ไม่คิดมาก มีความรู้ ความเข้าใจในตัวเอง การเห็นในสิ่งที่เป็นอย่างจริงทำให้มีความสุขที่แท้จริง

ด้วยการเสพบริโภค การใช้สอยด้วยปัญญา และฝึกปฏิบัติตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง การให้รู้จักการสื่อสาร เพื่อจูงใจและชักนำในการพัฒนา และสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ มนตรี หลินภู และคณะ (2565ก) อธิบายว่า ตามหลักพุทธธรรมนั้น สุขภาวะทางปัญญาจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัย “สติ” (Mindfulness) โดยเฉพาะสติในรูปแบบวิปัสสนา (สติปัญญา) ที่หมายถึง การระลึกรู้หรือการจำได้ นึกได้ไม่เลือนลหาย ไม่ประมาท ไม่เผลอในภาวะปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ เลอลักษณ์ มหิพันธ์ ชันดดา แนบเกษร และดวงใจ วัฒนสินธุ์ (2560) สรุปไว้ว่า การได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่เพียงพอจะส่งผลให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในชีวิตซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดสุขภาวะทางปัญญา เนื่องจากบุคคลได้รับการช่วยเหลือหรือสนับสนุนทางในด้านต่างๆ จึงช่วยลดการเกิดความเครียด ทำให้เกิดความสบายใจเป็นการหล่อเลี้ยงทางอารมณ์ ทำให้บุคคลรู้สึกถึงชีวิตมีคุณค่ามีความหมาย และยังช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับปัญหาต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การสนับสนุนทางสังคมจึงทำให้บุคคลมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วรริศา สงขวา (2560) กล่าวว่า ปัญญาภาวนาคือการพัฒนาปัญญา และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรชาติ ณ หนองคาย (2560) อธิบายว่า ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ให้คำนิยามคำสำคัญไว้ในมาตรา 3 “สุขภาพ” หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคมเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล “ปัญญา” หมายความว่า ความรู้ทั่ว รู้เท่าทัน และความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม และเอื้อเพื่อผู้อื่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ มนตรี หลินภู และคณะ (2565ข) กล่าวว่า องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมนั้นจะเน้นการใช้ชีวิตที่มี “สติ” เป็นเครื่องกำกับนำไปสู่การเกิดปัญญาที่รู้เห็นตามความเป็นจริง และสอดคล้องกับแนวคิดของ เลอลักษณ์ มหิพันธ์, ชันดดา แนบเกษร และดวงใจ วัฒนสินธุ์ (2560) อธิบายว่า การมีสุขภาวะทางปัญญาอาจประกอบด้วยองค์ประกอบหลายอย่างทั้งที่คล้ายกันและแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมและบริบททางสังคมขององค์ประกอบที่มีความคล้ายคลึงกันที่สามารถส่งเสริมให้เกิดการมีสุขภาวะทางปัญญา คือ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความสุข ความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งสุขภาวะทางปัญญาประกอบด้วยความสุขสงบจากการทำความดีความไม่เห็นแก่ตัว และมีพรหมวิหารสี่ สุขภาวะทางปัญญายังทำให้เกิดพลังอำนาจคือสุขภาวะทางจิต ได้แก่ มีกำลังใจ จริงใจ พึงพอใจชีวิต มีความสุขความเบิกบานกับการทำหน้าที่การใช้ชีวิตและภาคภูมิใจในการทำหน้าที่ และสอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวภา เล็กวงษ์, วรณรัตน์ ลาวัณ และสมสมัย รัตนกริธากุล (2562) กล่าวว่า สุขภาวะทางปัญญา (spiritual health) เป็นคำที่มีความเป็นนามธรรมสูง ปัญญา หมายความว่า ความรู้ทั่ว รู้เท่าทัน และความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเพื่อผู้อื่นและสอดคล้องกับแนวคิดของ ชมพู โกดิรัมย์ และคณะ (2563) กล่าวว่า หลักพุทธธรรมที่ความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางปัญญา ประกอบด้วยการพัฒนา (ภาวนา) การศึกษาเรียนรู้ (ไตรสิกขา) มรรควิธีแก้ปัญหาทั้งกาย (สังคม) และด้านจิต การบริหาร จิตให้มีสติสามารถครองตนและด้วยปัญญา (สติปัญญา)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้นำไปสู่การสร้างชุดเครื่องมือพุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อสร้างสุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชุดเครื่องมือที่ถูกสร้าง เรียกว่า “ชุดเครื่องมือพุทธธรรมเชิงประสบการณ์: กุญแจความทุกข์สู่ขุมทรัพย์ภายใน” มาจากพื้นฐานพุทธธรรมเรื่องอริยสัจ 4 ในทางพุทธปรัชญาวางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบทวินิยม คือ เชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต ส่วนของกายมีอยู่ 1 ส่วน คือ รูป ส่วนของจิตมีอยู่ 4 ส่วน

คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ รวมทั้ง 5 ส่วนนี้เรียกว่าเบญจขันธ์หรือขันธ์ 5 ดังนั้น “ชุดเครื่องมือพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ : กุญแจความทุกข์สู่ขุมทรัพย์ภายใน” จึงวางอยู่บนหลักการที่มีความเชื่อพื้นฐานดังนี้

- 1) มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ โดยมีสติเป็นพื้นฐานของปัญญา
- 2) ปัญญาของมนุษย์สามารถทำความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงได้ หากมีการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเจริญสติปัญญา ก็จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 3) แม้ว่ามนุษย์จะมีความคิดเห็นบางอย่างที่ต่างกันและตรงกัน แต่ความคิดเห็นที่ต่างกันนั้นไม่ได้หมายความว่าผิด เป็นเพียงแค่ความคิดเห็นที่ต่างกันเท่านั้น ส่วนความคิดเห็นที่ตรงกันนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าถูกต้อง เป็นเพียงแค่ความคิดเห็นที่ตรงกันเท่านั้น
- 4) มนุษย์แต่ละคนมีปัญญาไม่เท่ากัน แต่จะมีปัญญามากเพียงใดก็ไม่เท่าพระศาสดา ปัญญาของมนุษย์ที่ยังไม่ถึงขั้นศาสดายังมีข้อจำกัดทางประสบการณ์มากมาย จำเป็นต้องเปิดใจเรียนรู้ประสบการณ์จากคนอื่นด้วยความเคารพ
- 5) รูปแบบการเรียนรู้พุทธธรรมที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน (Experiential Learning) เพื่อมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำไปสู่กระบวนการกลุ่ม (Group Process) ที่ทำให้บุคคลเข้าถึงคุณค่าและศักยภาพในตนเองจากการตระหนักรู้ภายใน (Internal self-awareness) แสดงออกด้วยความสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาโดยธรรม

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง” นี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเสนอให้นำหลักการนี้ไปออกแบบกิจกรรมสุนทรียสนทนา ออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมในแต่ละกลุ่ม ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เกิดความยั่งยืน แล้วส่งต่อแบ่งปันกันในสังคม เช่น นำไปจัดกิจกรรมบริการวิชาการให้กับองค์กรการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ปรัชญา จริยศาสตร์ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง” ในครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ตีความเพื่อตอบปัญหาการวิจัยที่ว่า “สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางควรเป็นอย่างไร” ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงลึกในด้านปรัชญาและจริยศาสตร์ที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างไรก็ตาม ยังมีแนวทางการศึกษาวิจัยแบบอื่นๆ ที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้องานวิจัยสำหรับผู้สนใจศึกษา ดังนี้

1. สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ
2. สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. สุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2560). *สุขภาพทางปัญญา: จิตวิญญาณ ศาสนา และความเป็นมนุษย์*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- ชมพู โกติรัมย์, พันยา เขียวบุญจันทร์, สุรีพร เขียวบุญจันทร์, สุปัญญา จันทร์ศรี. (2563). ศึกษาพุทธธรรมเพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญา: กรณีศึกษาวัดป่าเจริญราช อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 8(4), 120-133.
- ดวงฤทัย ตีสู่, เมธี เมธีสวัสดิ์กุล, พัชรภรณ์ ไชยสังข์. (2565). แนวทางการออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในที่พักอาศัยที่ส่งเสริมสุขภาวะทางกาย จิตใจและปัญญาของผู้สูงอายุ ตามแนวความคิดการออกแบบเพื่อทุกคน. *วารสารวิชาการสถาปัตยกรรมศาสตร์*, 75, 73-90.
- ทรงยศ สาโรจน์. (2565). การส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะในโรงเรียนขนาดเล็ก ด้วยกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนใช้ปัญหาเป็นฐาน. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 5(1), 44-57.
- ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์, พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, พระครูพิพิธปริยัติกิจ และลำพอง กลมภู. (2561). โมเดลของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งผลต่อสุขภาวะทางปัญญาของวัยรุ่น. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(sp1), 406-417.
- ปมณต์ณัฐ จงวัฒนานุกุลกิจ, สิริวัฒน์ ศรีเครือตง, ลำพอง กลมภู. (2563). รูปแบบพุทธจิตวิทยาเพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาของจิตอาสาในกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(1), 185-196.
- ประเวศ วะสี. (2552). *สร้างคุณค่าความเป็นคน สร้างสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท คิวทีพี.
- ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์. (2552). *19 ปุจฉา พัฒนาจิตวิญญาณ*. กรุงเทพฯ: แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- พระภุชิสสะ ปณฺญาปโชโต. (2562). การเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักภาวนา 4 ของผู้สูงอายุในตำบลยางฮ่อม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 4(1), 49-63.
- พระมหาประยูร โชติวโร (คำมา), ปฎิธรรม สำเนียง, นงลักษณ์ ยอดมงคล และชาลิมาศ ต้นสุเทพวิรวงศ์. (2565). สุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธของพระสงฆ์: นโยบาย สิทธิประโยชน์ และรูปแบบการเกื้อกูลต่อชุมชนในสังคมไทย. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(4), 1-12.
- ไพฑูรย์ สวนมะไฟ, พระมหาคมคาย สิงห์ทอง และรมิดา สวนมะไฟ. (2565). การส่งเสริมสุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(1), 141-151.
- มนตรี หลินภู, นฤมล พระใหญ่, อัจศรา ประเสริฐสิน, ประทีป จินฉิ่ง. (2565ก). รูปแบบการให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวสติปัญญา เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขัง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(2), 693-705.
- _____. (2565ข). การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาวะทางปัญญา ตามหลักพุทธธรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติด. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน์*, 22(4), 15-28.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล และคณะ. (2561). *จิตวิทยาองค์กร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลอลักษณ์ มหิพันธ์, ชนิดดา แนบเกษร, ดวงใจ วัฒนสินธุ์. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางปัญญาของผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเภท. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 31(2), 29-42.

- สุรชาติ ธิ หนองคาย. (2561). สุขภาพจิตวิญญาณ สุขภาพทางปัญญาและความรอบรู้ด้านสุขภาพเหมือนหรือต่างกันอย่างไร. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 4(1), 1-7.
- เสาวภา เล็กวงษ์, วรรณรัตน์ ลาวัณ, สมสมัย รัตนกริฑากุล. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาวะทางปัญญาของญาติผู้ดูแลคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 30(1), 102-112.
- อนุสรณ์ แน่นอุดร, พัชราภรณ์ ไชยสังข์, ยชญ์วินทร์ จรบรัมย์, อุบลวนา ขวัญบุญจันทร์, นพภัสสร วิเศษ, วรรณีน มากเทพพงษ์, รัชพร ศรีเดช, จิราวรรณ ศิริโสม, เมธิ เมธิสวัสดิ์กุล และดวงฤทัย ตีสุข. (2564). การพัฒนาออกแบบที่พักอาศัยเสริมสร้างสุขภาวะทางปัญญาในผู้สูงอายุ. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า*, 38(4), 482-490.
- อารยา พรายแย้ม และคณะ. (2552). การสังเคราะห์ความรู้ทางด้านการพัฒนาจิตปัญญา (วิญญาณ) จากเรื่องเล่า ความสำเร็จของผู้ให้บริการและผู้รับบริการในระบบสุขภาพ. *รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสด.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน
แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร

The Development of Learning Efficiency in History for 3rd-Grade
Elementary Students at Don Ka Dee Municipality School in
Samut Sakhon Province, using the STAD Cooperative
Learning Technique

วัชรกร เกตุรัักษ์*

Watcharakon Ketrak

พระมหาอนันท์ จตุตมโล

Phramaha Arnin Juttamalo

พระครูพิสิฐฐ์สรคุณ

Phrakhruphisitsorakhun

ธิดาพร พรหมดวงศรี

Thidaporn promdungstri

ณทิพรดา ไชยศิลป์

Natiprada Chaisin

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Program in Teaching Social Studies,

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: watcharakon.ket@student.mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 15 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 28 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบร่วมมือแรงร่วมใจ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสุข ก้าวทันต่อโลกยุคใหม่ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่ตนเองอยู่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ตลอดจนชุดกิจกรรมและแบบฝึกหัดต่างๆ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน และแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า (t-test แบบ Dependent)

จากการศึกษาการเรียนการสอนแบบร่วมมือแรงร่วมใจเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงปรับพฤติกรรมนักเรียนที่ขาดความรับผิดชอบในการเรียนของชั้นเรียน จากการสังเกตนักเรียนก่อน

การใช้การสอนแบบร่วมแรงร่วมใจมีค่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ 12.58 คะแนน แต่หลังจากการใช้การสอนแบบร่วมแรงร่วมใจทำให้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 15.38 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น 2.80 คะแนน คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 22.19% และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบเท่ากับ 2.12 ซึ่งลดลงจากเดิม 0.26 ทำให้ข้อมูลที่ได้มีการกระจายตัวที่ลดลงแสดงถึงคุณภาพของข้อมูลที่ดีผู้เรียนมีคะแนนเกาะกลุ่มใกล้เคียงกันมากขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนในด้านอื่นๆ ซึ่งจะทำให้สอนทักษะต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, เทคนิค STAD, วิชาประวัติศาสตร์

Abstract

This study aimed to achieve the following objectives: 1) Develop an efficient teaching methodology meeting the prescribed 80/80 standard criteria. 2) Investigate the learning outcomes resulting from implementing cooperative and collaborative teaching approaches. 3) Enhance student quality to be adaptable and successful in the contemporary world while fostering their ability to adapt to societal conditions. The research employed various tools, including pre- and post-learning tests, diverse activity sets, and measures to assess learning performance, student behavior observations, and evaluations of desirable student traits. Statistical analyses involved mean, standard deviation (S.D.), and Dependent t-tests.

The study focused on cooperative teaching to elevate overall learning outcomes and modify the behaviors of students lacking in responsibility within the classroom. Prior to implementing cooperative teaching, the average test score for learning outcomes was 12.58. However, after employing this approach, the average score increased to 15.38, indicating a 2.80-point increase, equating to a 22.19% rise. Additionally, the standard deviation reduced from 2.12 to 0.26, suggesting decreased data dispersion, indicating improved data quality and closer scores among students. This positively impacted the development of various other learning aspects, making teaching different skills more straightforward.

Keywords: Learning outcomes, STAD technique, History subject.

บทนำ

การเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในช่วงกลางภาคเรียน พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนค่อนข้างน้อย จึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จากการศึกษาเอกสารพบว่า นวัตกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น รูปแบบการสอนแบบร่วมแรงร่วมใจระหว่างครูกับนักเรียน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้กับผู้เรียน เป็นการผสมผสานระหว่างทักษะการอยู่ร่วมกันในสังคมกับทักษะด้านเนื้อหาวิชาการต่างๆ โดยให้ผู้เรียนได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ ช่วยกันทำงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยแต่ละกลุ่มต้องประกอบไปด้วยผู้เรียนที่มีความรู้ เป็นผู้นำในการคิดและเป็นผู้ควบคุมเพื่อนได้ หรือเพื่อนๆ ให้ความไว้วางใจ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง 2560 มีจุดมุ่งหมายเน้นพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลกยึดมั่น ในรูปแบบ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งประเด็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ช่วยเหลือกัน และมีปฏิสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิดระหว่างการทำงานกลุ่ม ซึ่งสมาชิกทุกคน จะต้องมีความมุ่งมั่น มีความสัมพันธ์ และพึ่งพาอาศัยกัน อย่างจริงจังในการดำเนินกิจกรรมจึงจะทำให้งานบรรลุ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (สุวิทย์มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2550: 134) เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ของตนเอง ได้มีหลายวิธี หลายรูปแบบ ที่ใช้ได้ทั้งการเรียนการสอนกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมีหลายวิธีเช่น STAD สามารถนำมาใช้ในกระบวนการที่เพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างดีวิธีหนึ่งที่สนองการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถ และทักษะในการทำงานและ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือถือว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมีใช้เพียงจัดให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ทำรายงาน ทำกิจกรรมประดิษฐ์หรือสร้างชิ้นงาน อภิปราย ตลอดจนปฏิบัติการทดลองแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่สรุปความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องพยายามใช้กลยุทธ์วิธีให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการประมวลสิ่งที่มาจากการทำกิจกรรมต่างๆ จัดระบบความรู้สรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักการสำคัญ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2544: 15) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิคการจัดการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะร่วมกันทำกิจกรรม รับผิดชอบงานของกลุ่มร่วมกัน โดยที่กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้เมื่อสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเดียวกันนั่นคือการเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือตามเทคนิค STAD พบว่า จุดประสงค์หลักของวิธีการสอนแบบร่วมมือ ได้แก่ 1) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม รู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม 2) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดค้นคว้าทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิดสร้างสรรค์การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การตั้งคำถาม ตอบคำถาม การใช้ภาษาการพูด และ 3) เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะทางสังคมการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การยอมรับกันและกัน การไว้วางใจ การเป็นผู้นำผู้ตาม ทั้งนี้จากปัญหาการขาดสื่อประกอบการสอนรูปแบบการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/ 80 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และเปรียบเทียบระหว่างการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD กับการเรียนแบบปกติ ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ การเรียนการสอนที่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน โดยสมาชิกทุกคนจะคอยช่วยเหลือกันทำงานร่วมกัน

มีความรับผิดชอบร่วมกัน และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการโดยผลงานของสมาชิกแต่ละคนจะร่วมกันเป็นผลงานของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะบรรลุผลสำเร็จร่วมกัน

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการสอนรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อนำมาปรับพฤติกรรมความรับผิดชอบ และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน และเป็นแนวทางในการเรียนรู้ของนักเรียนที่ดีอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบร่วมมือร่วมใจ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสุข ก้าวทันต่อโลกยุคใหม่ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่ตนเองอยู่ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

การดำเนินการวิจัย

1. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บทเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ใบบงาน ใบความรู้ แบบทดสอบวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

2. ประชากร

ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 172 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดดอนไก่อี จังหวัดสมุทรสาคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากมา 1 ห้องเรียน มีจำนวน 34 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และ ความพึงพอใจต่อการเรียน

4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 วัฒนธรรมชุมชน 1 เวลา 2 ชั่วโมง
2. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 วัฒนธรรมชุมชน 2 เวลา 1 ชั่วโมง

3. แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชน เวลา 2 ชั่วโมง

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ จำนวนแผนการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน รวมระยะเวลา 5 ชั่วโมง

4.3 แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 1 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ วัดองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรม ด้านเนื้อหา และด้านการนำไปใช้ ประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวก (Positive) และข้อคำถามเชิงลบ (Negative) จำนวน 5 ข้อ

4.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นข้อสอบปรนัย 3 ตัวเลือก เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน ข้อสอบแบบทดสอบก่อนเรียนจำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน และข้อสอบแบบทดสอบหลังเรียนจำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการคำนวณหาประสิทธิภาพ E1/E2

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการทดสอบค่าที่ t-test

5.3 วิเคราะห์เพื่อศึกษาเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ โดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ ค่าสถิติพื้นฐานทั่วไป เช่น ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้ t - test ประเภท Dependent Samples ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เพื่อ เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแบบทดสอบ ของการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน จากการใช้กิจกรรมการสอนแบบร่วมแรงร่วมใจ STAD มีค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้ ค่าเฉลี่ย

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

แทนค่า เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

แทนค่า IOC   แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 1 ถึง +1
 $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3. ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{F}{N} \times 100$$

แทนค่า P แทน ร้อยละ
 $\sum X$ แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

4. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร Ferguson (Ferguson, 1981: 49)

$$S. D. = \sqrt{\frac{2\sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

แทนค่า S. D.   คือ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum x^2$ คือ ผลรวมของกำลังสองของคะแนน
 $(\sum x)^2$ คือ ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n คือ จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน รวมถึงปรับพฤติกรรมนักเรียนที่ขาดความรับผิดชอบในการเรียนของชั้นเรียน จากการสังเกตนักเรียน ก่อนการใช้การสอนแบบ STAD มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ 12.58 คะแนน แต่หลังจากการใช้การสอนแบบ STAD ทำให้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 15.38 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น 2.80 คะแนน คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 22.19% และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบเท่ากับ 2.12 ซึ่งลดลงจากเดิม 0.26 ทำให้ข้อมูลที่ได้มีการกระจายตัวที่ลดลงแสดงถึงคุณภาพของข้อมูลที่ดี ผู้เรียนมีคะแนนเกาะกลุ่มใกล้เคียงกันมากขึ้นส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนในด้านอื่นๆ ซึ่งจะทำให้ สอนทักษะต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยพบว่าการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ในรายวิชา สังคมศึกษา ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ดังนี้

1. จากการศึกษากการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2. จากการสังเกตนักเรียนก่อนการใช้การสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD มีค่าคะแนนเฉลี่ยของการ ทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ 12.58 คะแนน แต่หลังจากการใช้การสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ทำให้คะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 15.38 คะแนน ซึ่งเพิ่มขึ้น 2.80 คะแนน คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 22.19% และ มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบเท่ากับ 2.12 ซึ่งลดลงจากเดิม 0.26 ทำให้ข้อมูลที่ได้มีการ กระจายตัวที่ลดลงแสดงถึงคุณภาพของข้อมูลที่ดี

ข้อเสนอแนะ

เสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ต่อไป

1. จากการวิจัยพบว่าการใช้การสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ในกิจกรรมการเรียนการสอนของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นสิ่งที่ดี กล่าวคือทำให้นักเรียนมีผลการเรียนรู้สูงขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิดความสนุกสนาน มีความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จึงถือว่าเป็นนวัตกรรมที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้อีกทางหนึ่ง

2. ในการนำการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือเทคนิค STAD ไปใช้ในการเรียนการสอนให้กับนักเรียนนั้น ครูจะต้องมีการเตรียมพร้อมในด้านต่างๆ ค่อนข้างมาก

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนครูในการสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดกำลังใจ และเกิดความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในวิธีการสอนแบบต่างๆ แล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกัน เพื่อเป็นแนวทางในการคิดค้นวิธีการสอนรูปแบบใหม่ให้กับการศึกษาในอีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2550). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ดวงกลมสมัย.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป.

อรทัย ก๊กผล และชนิษฐา สุขะวัฒน์. (2550). *คู่มือสมาชิกท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพลส.

Ferguson, George A. (1981). *Statistical Analysis in Psychology and Education*. 5th Ed. Tokyam: McGraw-Hill Book Company.

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวัน
สำคัญทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาโด
จังหวัดตาก

The Study of Learning Outcomes using Power Point as a Teaching Aid on
Significant Buddhist Holy Days for 2nd-Year High School Students
at Ban Prao Pha Do School in Tak Province

อเนชา บุญเกตุ*

Anacha Boonket

สุภัทร เกษตานุภาพ

Supat Kasetnupap

กมลพรรณณ แสนอยู่

Kamonpan Saenyu

เสาวลักษณ์ พัฒนอาชา

Saowalak Pattanaarcha

ณทิพรดา ไชยศิลป์

Natiprada Chaisin

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

Program in Teaching Social Studies,

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: anacha.boo@student.mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 15 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 28 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมาย (1) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาโด จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2565 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลด้านการเรียน และการทดลองใช้สื่อการสอนกับนักเรียน

การใช้แรงจูงใจโดยเสริมแรงบวกโดยให้คำชมเชยแก่นักเรียนรวมทั้งดูแลด้านการเรียนให้มีความสนใจในการอ่านและสนใจในการเรียน และติดตามจากการเข้าสอนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนมากขึ้น มีความเอาใจใส่ต่อการเรียน รับผิดชอบและสนใจเรียนมากขึ้น ทำให้บรรยากาศการเรียนภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตั้งใจเรียนและมีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์, วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, โรงเรียนบ้านปรอผาโด

Abstract

This research has two main objectives: 1) To study the learning outcomes using Power Point as a teaching aid for the topic of significant Buddhist holy days among 2nd-year high school students at Ban Prao Pha Do School in Tak province. 2) To improve learning outcomes using PowerPoint as a teaching aid for the topic of significant Buddhist holy days among 2nd-year high school students at Ban Prao Pha Do School in Tak province during the academic year 2022.

The research methodology involves data collection through observation, academic performance data, and the use of teaching media with students. Motivation is enhanced through positive reinforcement, praise, and cultivating student interest in reading and learning. The study aims to foster enthusiasm for learning, a sense of responsibility, and a deeper interest in education, ultimately creating a classroom environment conducive to focused and effective learning with improved learning outcomes.

Keywords: learning outcomes, significant Buddhist holy days, Ban Prao Pha Do School.

บทนำ

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของการสื่อสารไร้พรมแดนใช้เทคโนโลยีก้าวไกล อย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาคนให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ต่างๆ ดำรงชีพ ได้อย่างเป็นปกติสุขในสังคมด้วยจิตใจอันเข้มแข็งมีสติ ไตร่ตรองเรื่องราวต่างๆ อย่างสุขุมรอบคอบ รัฐบาลได้ตระหนักถึง การพัฒนาคนในประเทศด้วยการจัดการศึกษา การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน คือ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ถ้าประเทศใดพลเมืองมีการศึกษาสูงประเทศนั้นก็จะมีกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ หากสังคมใดพลเมืองขาดการศึกษาเรียนรู้ สังคมนั้นย่อมประสบปัญหาต่างๆ อันเกิดจากความไม่รู้ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความ สามารถเต็มตามศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม

ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาทั้งปวง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และแผนการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2) พ.ศ. 2555-2559 ระบุว่า การสร้างสังคมไทยที่พึงประสงค์ให้สำเร็จได้ เครื่องมือที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จคือ “คน” และ “การศึกษา” โดยมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจและสติปัญญาความรู้คุณธรรมการศึกษาเป็นการขัดเกลาบุคคลให้มีความรู้ความคิดและการกระทำในทางสร้างสรรค์มีวัฒนธรรมที่ดี ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญมากในการสร้างเสริมพฤติกรรมที่ดีของบุคคล (สำนักงานพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ, 2555: 4)

เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรครูผู้สอน จึงต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเด็ก ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้และความเข้าใจและประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับไปใช้เป็นแนวทางใน การประพฤติปฏิบัติในสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องนำวิธีการสอน และเทคนิค การสอนต่างๆ มาจัดกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีการเตรียมการสอน เตรียม

สื่อการสอน และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสภาพบริบทของโรงเรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 36)

จากประสบการณ์ของผู้ศึกษา ซึ่งเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 มีประสบการณ์ในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มาเป็นเวลา 1 ภาคเรียน ปีการศึกษา 2565 พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประสบปัญหาที่ได้พบด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและสอบถามนักเรียนส่วนมากในโรงเรียน ไม่ชอบเรียนพระพุทธศาสนาและสังคมศึกษา เนื่องจากคิดว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อ ต้องฟังครูบรรยายเป็น ส่วนมาก และสิ่งที่ครูนำมาสอนเป็นเรื่องไกลตัวหรือเนื้อหาอยู่ในบริบทอื่นๆ สังคมอื่น และอีกปัญหาหนึ่ง ที่สำคัญ คือ ครูขาดสิ่งจูงใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายต่อการ เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นที่ พึงพอใจและต่ำกว่าเป้าหมายของโรงเรียน สอดคล้องกับรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียน ในปีการศึกษา 2565 ปีการศึกษา 2565 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์เป้าหมาย ของสถานศึกษาที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 60 ทั้งนี้เนื่องมาจากครูในยุคปฏิรูปยังไม่เข้าใจวิธีจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริงทำให้เลือกวิธีสอนที่ไม่เหมาะสมกับความต้องการและความ แตกต่างระหว่างบุคคลครูสั่งงานเกินกำลังความสามารถของนักเรียน นักเรียนเบื่อไม่ชอบทำงาน ขาดแรงจูงใจ และเนื้อหาวิชามากเกินไป

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างๆ เป็นแนวทางในการ พัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และพบว่า การใช้วิธีสอนรูปแบบต่างๆ และสื่อประกอบการ สอนจัดเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่งที่นักเรียนให้ความสนใจและมีประโยชน์ต่อการพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้ศึกษาเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงได้จัดสร้างและพัฒนาสื่อประกอบการสอน เรื่อง วันสำคัญและทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 เพื่อแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา ใน มาตรฐานการ เรียนรู้ ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นในระดับคุณภาพ ดีขึ้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

การดำเนินการวิจัย

1. ด้านประชากร

ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 16 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565

2. ด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน

3. ด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คัดสรรและเรียบเรียงมาจากตำราเรียนข้อมูลในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชุมชน จากสถานศึกษาและศึกษาระยะการเรียนรู้แกนกลาง มาตรฐานการเรียนรู้ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4. ด้านระยะเวลา

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565

5. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 4 แผน
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา แนวคิดทฤษฎีการเรียนการสอน
2. ศึกษาปัญหาของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลที่พบในการจัดการเรียนการสอน
3. ศึกษาเทคนิคการสร้างเอกสารประกอบการเรียน
4. สร้างแบบประเมินผลก่อนเรียน-หลังเรียน
5. ประเมินผลก่อนใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาค่าความเที่ยง (Validity) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สูตรค่าดัชนี ความสอดคล้อง IOC (สมนึก ภัททิยธนี, 2558: 221) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ เชิงพฤติกรรมและเนื้อหา หรือระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหา

$$\begin{array}{ll} \sum R & \text{แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด} \\ N & \text{แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด} \end{array}$$

2. การหาประสิทธิภาพของสื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้สูตร E1 / E2 ของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556: 7-20) ดังนี้

$$E_1 = \frac{\bar{X}}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\bar{F}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E ₁	แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\bar{X}$	แทน คะแนนเฉลี่ยของแบบฝึกทักษะหรืองาน
	A	แทน คะแนนเต็มของแบบฝึกเสริมประสบการณ์หรืองานทุกชิ้นรวมกัน
	E ₂	แทน ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\bar{F}$	แทน คะแนนเฉลี่ยของผลลัพธ์หลังเรียน
	B	แทน คะแนนเต็มของการทดสอบหลังเรียน

3. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สูตรของโลเวท (Lovett) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 96)

$$r_{cc} = 1 - \frac{k \sum x_1 - \sum x_1^2}{(k-1) \sum (x_1 - c)^2}$$

เมื่อ	r _{cc}	แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	k	แทน จำนวนข้อสอบ
	X ₁	แทน คะแนนของนักเรียนแต่ละคน
	C	แทน คะแนนเกณฑ์หรือจุดตัดของแบบทดสอบ

4. การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สูตร B (Discrimination Index B) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 90)

$$B = \frac{U}{n_1} - \frac{L}{n_2}$$

เมื่อ	B	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	U	แทน	จำนวนผู้รอบรู้หรือสอบผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก
	L	แทน	จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก
	n ₁	แทน	จำนวนผู้รอบรู้หรือสอบผ่านเกณฑ์
	n ₂	แทน	จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์

สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1. ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คำนวณจากสูตรของ บุญชม ศรีสะอาด (2545: 105)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
N	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม

2. การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีสูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 106)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	คะแนนแต่ละตัว
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่ม
	$\sum$	แทน	ผลรวมของคะแนน

3. การวิเคราะห์หาดัชนีประสิทธิผลของสื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีการของกู๊ดแมน (Goodman) เฟรชเชอร์ (Fletchers) และชไนเดอร์ (Schneider) สูตรที่ใช้หาดัชนีประสิทธิผลของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้ (มนตรี อนันต์รักษ์, 2552: 102)

ดัชนีประสิทธิผล

$$= \frac{\text{คะแนนรวมจากแบบทดสอบหลังเรียน} - \text{คะแนนรวมจากแบบทดสอบก่อนเรียน}}{\text{ผลคูณของคะแนนเต็มกับจำนวนนักเรียน} - \text{คะแนนรวมจากแบบทดสอบก่อนเรียน}}$$

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน นำมาวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วเปรียบเทียบคะแนนความก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคน

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักเรียนในการใช้สื่อ Power Point ประกอบการสอน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การฝึก	จำนวนนักเรียน	ผลรวม ΣX	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ร้อยละ	ส่วนเบี่ยงเบนค่า S.D
ก่อนเรียน	16 คน	192	12.00	60.00	2.28
หลังเรียน	16 คน	274	17.30	85.63	1.09

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียน โดยใช้สื่อ Power Point ประกอบการเรียน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรอผาได้พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนหลังการใช้สื่อ PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่อง วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามผลของการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว

2. สื่อ PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชุดนี้สร้างขึ้นอย่างถูกวิธี ได้ผ่านขั้นตอนการสร้างและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่เอกสารหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร และยังได้รับการแนะนำ ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านเนื้อหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความเหมาะสมของเนื้อหา

3. การสอนโดยใช้สื่อ PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา

4. การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อประกอบการ PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้เรียงลำดับความยากง่ายสอดคล้องตามธรรมชาติการเรียนรู้ ทำให้เรียนรู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ จึงสรุปได้ว่า เอกสารประกอบการเรียนมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อวงการศึกษาดังนี้

1.1. ก่อนนำสื่อ PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปใช้ประกอบการสอน ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของทุกกิจกรรมก่อนนำไปใช้

1.2. สื่อ PowerPoint ประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นี้ จะเกิดความสมบูรณ์ ครูผู้สอนต้องใช้ควบคู่ไปกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นจัดกิจกรรมให้ครบทุกขั้นตอน ต้องตรวจแบบฝึกอย่างเป็นปัจจุบันให้ผู้เรียนรู้ผลทันที พร้อมกับเฉลยคำตอบที่ถูกต้องให้ผู้เรียนได้รู้ทุกครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรใช้เวลาให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนอย่างเพียงพอ การกำหนดปัญหา การตั้งสมมติฐาน การศึกษาและการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผล และการรายงานผล เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตน

2.2. ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นออกมาแม้ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือไม่ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การอภิปรายและการสรุปที่ถูกต้อง

2.3. ครูควรสร้างบรรยากาศเพื่อจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองมีส่วนร่วม ในกิจกรรมมากที่สุดและทั่วถึงทุกคน โดยให้นักเรียนได้ใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ ในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ เพื่อให้สามารถค้นพบความรู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์*. 5,3: 7-20.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

มนตรี อนันต์รักษ์ และคณะ. (2552). *วิธีการทางสถิติสำหรับวิจัย*. มหาสารคาม: ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมนึก ภัททิยธนี. (2558). *การวัดผลการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กทม: ประสานการพิมพ์.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา
An Analytical Study of Experiential Buddhism for Development
of Spiritual Well-being

วัชรารัตน์ สุณฑรวนาเวศ ฌ

Wachararasamee Suntornwanawes Shaw

ศูนย์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Center of Sufficiency Studies, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: vajraras.ta@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 8 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 29 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญารูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีกระบวนการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาด้วยการนำหลักธรรมมาปฏิบัติ สำนวจิตใจตนเอง เข้าใจ ยอมรับ เพื่อนำไปสู่การปล่อยวาง ซึ่งทฤษฎีมานะ เป็นเหตุให้เกิดการเปิดใจที่จะรับฟังและทำความเข้าใจวิถีการปฏิบัติของคนอื่น กลุ่มอื่น ศาสนาอื่น โดยอาศัยรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ SATI MODEL ประกอบด้วย S = Survey (สำรวจ) A = Analysis (วิเคราะห์ความเป็นไปได้) T = Tools (เครื่องมือ) I = Inner Transformation (อำนวยความสะดวกการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าและศักยภาพในตัวเองจากการตระหนักรู้ภายใน)

คำสำคัญ: พุทธธรรม, พุทธธรรมเชิงประสบการณ์, สุขภาวะทางปัญญา, การพัฒนา

Abstract

The objective of this research is to analyze Experiential Buddhism for Development of Spiritual Well-being. The research is qualitative in nature and involves content analysis and interviews with qualified individuals, followed by a narrative description. The research findings reveal that Experiential Buddhist philosophy involves a developmental process of intellectual well-being through the application of ethical principles. It encompasses the examination of one's own mind, self-understanding, and self-acceptance, leading to the attainment of enlightenment. This process encourages an open-hearted attitude, promoting active listening and understanding of the practices of others, including different groups and religions. It relies on suitable activities to foster a shared learning environment, which in turn promotes creativity, self-adjustment, cooperation, and seeking knowledge

together. The new knowledge gained from research is the SATI MODEL, composed of S = Survey, A = Analysis, T = Tools, and I = Inner Transformation.

Key words: Buddhism, Experiential Buddhism, Spiritual Well-being, Development.

บทนำ

พุทธธรรม คือ หลักธรรมในพุทธศาสนาที่ถูกสืบทอดมาตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ 1 หลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน โดยให้ถ้อยคำร่วมกันว่า “พระธรรมวินัย” จะเป็นตัวแทนศาสนาของเหล่าพุทธศาสนิกชนสืบต่อไป

การศึกษาเรียนรู้พระธรรมวินัยในประเทศไทย มีทั้งการศึกษาเล่าเรียนในภาคปริยัติ เช่น การเรียน “วิชานักธรรม-บาลี” จากสำนักเรียนวัดหรือสำนักศาสนศึกษาวัดต่างๆ เป็นการเล่าเรียนที่เน้นการจดจำและการวิเคราะห์ตีความ สำหรับนำไปสอบไล่หรือวัดความรู้ ในส่วนของวิชานักธรรมมี 3 ระดับ คือนักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก ส่วนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มี 9 ระดับ ตั้งแต่ประโยค 1-2 จนถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค ซึ่งมีการจัดสอบวัดผลบาลีสนามหลวงปีละ 2 ครั้ง เมื่อสอบเสร็จทุกสนามสอบจะมีการนำไปคำตอบไปรวมส่งที่แม่กองบาลีสนามหลวงเพื่อดำเนินการตรวจ โดยนิมนต์พระเถระมาประชุมตรวจพร้อมกัน ณ สถานที่ที่แม่กองบาลีสนามหลวงกำหนดขึ้น และมีการประกาศผลสอบในระดับประเทศเป็นลำดับต่อไป

นอกจากการศึกษาเล่าเรียนในภาคปริยัติแล้ว ยังมีการศึกษาด้วยภาคปฏิบัติ ซึ่งวัดต่างๆ ในประเทศไทยจะมีการจัดอบรมปฏิบัติธรรมในรูปแบบต่างๆ ทั้งในส่วนสมถกรรมฐาน เพื่อความสงบใจและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาความรู้แจ้งแทงตลอดในสังขารม จนนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ ปฏิเวธตั้งแต่ขั้นโสดาบันจนถึงขั้นอรหัตต์

อีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมะ ก็คือการฟังเทศน์หรือธรรมบรรยายจากพระภิกษุสงฆ์สามเณรตามวัดหรือสำนักสงฆ์ต่างๆ ตลอดจนสถานธรรมหรือสถานที่ต่างๆ มีการจัดพิธีเพื่อให้พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา นอกจากนี้ แม่ชีหรืออุบาสิกาบางท่านที่ได้รับความศรัทธาจากสาธุชนก็ได้มีบทบาทในการแสดงธรรม ซึ่งในปัจจุบันมีการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในรูปแบบหนังสือเป็นเล่มและแบบ E-book ทั้งแบบ ออนไซต์ (onsite) และ ออนไลน์ (online) โดยเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ อย่างหลากหลาย

อีกช่องทางหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ รูปแบบการสนทนาธรรม แบบปุจฉา-วิสัชนา ซึ่งเป็นวิธีการแสดงธรรมแบบหนึ่งที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นการสนทนาของเหล่าพุทธบริษัทเพื่อการแก้กมลให้เกิดสติปัญญา โดยถือว่า “การสนทนาธรรม” ถือเป็นมงคลข้อหนึ่งในมงคล 38 ประการ ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความสร้างสรรค์เป็นกุศลเกิดประโยชน์และความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น

ในปัจจุบันชาวพุทธทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ได้มีการนำเอากระบวนการสานเสวนามาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ธรรมะซึ่งกันและกัน มีทั้งแบบวงสงฆ์เสวนา เช่น กลุ่มเครือข่ายพระสงฆ์จิตอาสา “ศิลาธรรม” ที่ทำงานด้านการเยียวยาความสูญเสียและดูแลจิตใจผู้ป่วยและทั้งญาติในโรงพยาบาลและชุมชน หลายท่านจบการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจากภาควิชาชีวิตและความตายจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร)

ในส่วนของฆราวาส มีการจัดวงเสวนาที่เปิดกว้างทุกศาสนา ทุกความเชื่อ หรือแม้ผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนาใดก็สามารถเข้ามาร่วมวงเสวนาได้ตามความสะดวก เช่น วงเสวนา “ความจริง ความงาม ความรัก” ที่จัดขึ้นโดยมูลนิธิสหธรรมิกชน เป็นวงเสวนาที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกลึกซึ้งกัน ปัจจุบัน เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ปราศจากการตัดสิน เป็นพื้นที่ของคำว่า “เพื่อนกัลยาณมิตร” หรือ “เพื่อนสหธรรมิกชน” ที่

เปิดกว้างให้แก่คนทุกเพศทุกวัยเข้ามาเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องความจริง ความงาม ความรัก ช่วยสร้างความสมดุลทางใจ ความอบอุ่นใจ ความเข้มแข็งมั่นคงจากภายใน และเครือข่ายมิตรภาพที่จริงใจต่อกันบนพื้นฐานขรรวาศธรรม

นอกจากนี้ โครงการ we oneness โดยมูลนิธิสหธรรมิกชนยังได้มีการจัดวงเสวนาในรูปแบบอื่นๆ ที่มีการบูรณาการกับกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงสร้างสรรค์ เยียวยาจิตใจ และเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในด้านต่างๆ ที่เกิดจากการเกื้อกูลแบ่งปันด้วยใจ เช่น กิจกรรม club of ONE wake up ONE เป็นต้น โดยกิจกรรมมีความหลากหลายทั้งแบบออนไซต์และออนไลน์ รวมทั้งเปิดกว้างไปยังกลุ่มของเยาวชน (Gen Y, Gen Z) กลุ่มคนเปราะบาง (เช่น มีภาวะซึมเศร้า) กลุ่มคนพิการ (ทางสายตา, ทางร่างกาย) ที่ต้องการเพื่อนร่วมทางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน

ต่อมาคณะทีมงานโครงการ we oneness ได้มีการทดลองจัดวงเสวนาเชิงธรรมะที่มีชื่อว่า “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” โดยจัดขึ้นครั้งแรก ณ พิพิธภัณฑ์จรรโลงพระพุทธศาสนา วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2565 โดยได้รับความเมตตาจาก พระไพศาล วิสาโล เข้ามาร่วมในรูปแบบล้อมวงสนทนาธรรมเป็นครั้งแรก ซึ่งถือได้ว่า เป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแบบร่วมสมัย เกิดการสร้างสรรค์พื้นที่และเครื่องมือด้านสุขภาวะทางปัญญา

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความต้องการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา” (An Analytical Study of Experiential Buddhism for Development of Spiritual Well-being) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปัญญาในรูปแบบของการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 รูป/คน จากนั้นจึงเขียนบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อสรุปและอภิปรายผลการวิจัย โดยสรุปวิธีดำเนินการวิจัยเป็นข้อๆ ตามลำดับดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร บทความวิจัย และการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ
2. ขั้นเรียบเรียงข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร บทความวิจัย และการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมาจัดเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งออกเป็นด้านๆ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์
3. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้เรียบเรียงมาแล้ว มาวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ทางด้านต่างๆ เพื่อตอบโจทย์งานวิจัย
4. ขั้นสรุปผล อภิปรายผล ได้แก่ การสรุปผลการวิเคราะห์ และอภิปรายผลในส่วนต่างๆ โดยเชื่อมโยงกับเอกสารและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดทางพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้พุทธธรรมเป็นลักษณะ การเรียนรู้

แบบกลุ่มหรือสุนทรียสนทนา (Dialogue) และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมในลักษณะ Active Learning โดยที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพทางปัญญา ได้แก่ เกิดพลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา

พลังสร้างสรรค์ เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหาได้และพัฒนาได้ ผู้ที่กล้าเผชิญกับปัญหามีโอกาสได้ทำความเข้าใจกับปัญหามากกว่าผู้ที่กลัวปัญหา ความกล้าที่จะทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจะสร้างการยอมรับภายในจิตใจ ทำให้จิตใจมีความมั่นคงเข้มแข็ง มีสมาธิ มีพลังที่จะประเมินวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต และเมื่อความสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นไปกระทบคนอื่นในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมก็พร้อมที่จะใช้พลังปรับตัว เพื่อรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ คือ ปรับปรุง ปรับเปลี่ยนในส่วนที่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สิ่งใดที่ไม่สามารถแก้ไขหรือพัฒนาได้ด้วยตนเอง เพราะเป็นเรื่องของส่วนรวม จำเป็นต้องใช้พลังร่วมมือเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบของการ “แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง” อย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือ สิ่งใดที่เห็นตรงกันก็นำมาปฏิบัติร่วมกัน สิ่งใดที่เห็นต่างก็ให้ถือว่าเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย แต่จะต้องมีความรับผิดชอบ คือพร้อมปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีสิ่งใดที่ขาดหายก็ใช้พลังแสวงหาโดยธรรมเพื่อเติมเต็มให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ยั่งยืนในที่นี้ไม่ได้แปลว่าต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป แต่มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีระบบที่ทำให้เกิดการแก้กฏหลุมเวียนอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ดำรงอยู่ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดทางพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้พุทธธรรมเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบกลุ่มหรือสุนทรียสนทนา (Dialogue) และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมในลักษณะ Active Learning โดยที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพทางปัญญา ได้แก่ เกิดพลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพลังทั้ง 4 นี้เป็นพลังทำการของปัญญาที่ส่งเสริมให้เกิดสิ่งที่เป็นกุศล เช่น ความเมตตา สามารถแบ่งปันพื้นที่ให้กับความคิดที่หลากหลาย ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เชื่ออยู่จนเกิดอคติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รัชชิตาแก้ว และคณะ (2566) กล่าวว่า “การสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา ทำให้มนุษย์ได้คิดได้อย่างหลากหลาย และความพอเพียงยังส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปัน ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความเมตตา” และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิเศษ แสงกาญจนวนิช (2566) อธิบายว่า ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เชื่ออยู่ หมายถึง การวางท่าทีด้วยจิตใจที่เป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่ยึดมั่นถือมั่น (detachment) ว่าสิ่งที่ตนเชื่อเท่านั้นถูกต้องทั้งหมด คนอื่นที่เชื่อต่างไปจากตนผิดหมด ส่วน เมธา ทริมเทพาธิป (2566) อธิบายต่อไปว่า ควรเปิดโอกาสให้กับตนเองและผู้อื่นได้ทั้งข้อสงสัยในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่ เพื่อจะได้พิสูจน์ความจริงในสิ่งที่ตนเชื่ออยู่ว่าสามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตได้จริงหรือไม่เพียงใด และในขณะเดียวกันก็พิจารณาในส่วนดีของทุกๆ ทาง และสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 ที่กล่าวว่า คนที่มีความเมตตาจะเปิดใจกว้างเพื่อรับฟังคนอื่นได้ง่าย เพราะมีสุขภาพทางปัญญา สามารถที่จะลดอดีตหรือความยึดมั่นถือมั่นในทิวภูมิณะลงได้บ้าง ยิ่งลดละเลิกความยึดมั่นถือมั่นได้มากเท่าใดก็ยิ่งสามารถเปิดใจยอมรับผู้อื่นได้มากขึ้น และเป็นเครื่องบ่งชี้ที่ชัดเจนว่าบุคคลนั้นได้มีสุขภาพทางปัญญาตามหลักพุทธธรรมแล้วจริงๆ

นอกจากนี้ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาพทางปัญญา ยังมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกส่วน มีความกล้าหาญในการใช้วิจารณ์ญาณทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุทธิณีย์ ทองจันทร์ (2566) กล่าวว่า “การพัฒนาทุกองค์ประกอบด้านสุขภาพซึ่งเป็นแนวคิด

ของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่ทันสมัยที่สุดในยุคปัจจุบัน เน้นการมีความสุขที่มั่นคงและยั่งยืน สามารถนำไป ปฏิบัติในวิถีชีวิตจริงได้ด้วย การไม่ยึดมั่นถือมั่นในองค์ความรู้ใดองค์ความรู้หนึ่งและการมี วิจารณ์ญาณรวมทั้งการมีความเอื้ออาทรอย่างกล้าหาญ เน้นการพัฒนาสุขภาพองค์รวมที่เพียงพอต่อการ เข้าถึงคุณค่าแท้ของชีวิตเพราะคนในยุคปัจจุบันสร้างสรรค์ได้ ปรับตัวได้ มีส่วนร่วมได้และแสวงหาได้” และสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 กล่าวว่า “การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นองค์รวมนั้นมาจาก ความตระหนักรู้หรือความรู้สึกรู้ตัว ความรู้สึกตัวที่ทำให้เกิดปัญญาในทางพุทธธรรมนั้นอยู่บนพื้นฐานของ สมาธิแบบพุทธ ไม่ใช่แบบฤษีที่เพ่งผาน ที่สนใจเฉพาะจุด เฉพาะตน แต่ในทางพุทธนั้น เป็นความรู้สึกตัว ทัวพร้อม มีสติสัมปชัญญะ มองรอบ คือ มีความรอบรู้ และใส่ใจสุขภาพในทุกมิติเพื่อสร้างความสมดุล ให้กับชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ บรรพต รัฟฟิงนิตย, รวิช ตาแก้ว และกิริติ บุญเจือ (2563) แนะนำว่า “ให้ยึดหลัก 3 กล้า คือ กล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ และกล้าลงมือทำด้วยความรับผิดชอบ รวมทั้งใช้แนวคิดพลัง 4 ได้แก่ 1) พลัง สร้างสรรค์หรือการสร้างสรรค์ (Creativity) คือการคิดหรือทำสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน 2) พลังปรับตัวหรือ การปรับตัว (Adaptivity) คือ การดัดแปลง การประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่า มีคุณปราศจากโทษ 3) พลัง ร่วมมือหรือการร่วมมือ (Collaboration) เป็นการประสานความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วม (participation) 4) พลังแสวงหาหรือการแสวงหา (Requisitivity) เป็นศักยภาพทางปัญญาที่สามารถคิดค้นสิ่งที่ขาดหาย มาเติมเต็มให้กับชีวิต” ซึ่งพลังทั้ง 4 ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหานี้ สอดคล้องกับเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ ซัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ (2565) กล่าวว่า “ปรัชญาหลังนวยุค คือ กระแสปรัชญาล่าสุด ของมนุษยชาติ เป็นปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ สร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และ แสวงหา”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาพ ทางปัญญา” นี้ มีแนวคิดที่น่าสนใจที่สามารถนำไปออกแบบกระบวนการกิจกรรมที่นำไปสู่การมีส่วนร่วม อย่างสร้างสรรค์ คือ ทำให้เกิดความตระหนักรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน ได้แก่ สติปัญญา สติสัมปชัญญะ ให้เกิดกับ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ จัดขึ้น เพื่อสร้างสุขภาพที่สมดุล โดยใช้ปัญญาเข้าไปปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดความยั่งยืน แล้วส่งต่อแบ่งปันกันในสังคมต่อไป

ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ต้องการนำเสนอนี้ จึงได้แก่ การนำผลการวิเคราะห์ไป ออกแบบเป็นกิจกรรม “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” โดยการสร้างพื้นที่ปลอดภัย สร้างพื้นที่การเสวนา อย่างสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้ความหลากหลายได้เกิดขึ้น เพื่อหาจุดร่วมกันในการขับเคลื่อนสังคมหรือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้เกิดความตระหนัก ใส่ใจ และแบ่งปัน

เมื่อได้แนวทางการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนแล้ว ให้ร่วมกันคิดและสร้างเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ กิจกรรมนั้นต่อยอดและขยาย มีกระบวนการที่น่าสนใจมากขึ้น อาจมีการวิจัยร่วมด้วยโดยผลักดันให้ นำไปใช้ในองค์กรที่สนใจด้านการตระหนักรู้ผ่านหลักพุทธธรรม เช่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สำหรับพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงลึกในด้านปรัชญาและจริยศาสตร์ที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างไรก็ตาม ยังมีแนวทางการศึกษาพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติอื่นๆ ที่สามารถพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาได้ หรือสามารถต่อยอดส่งเสริม สนับสนุนบทความวิจัยฉบับนี้ให้เกิดคุณค่าต่อการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เกิดสหวิทยาการและนวัตกรรมในการเรียนรู้พุทธธรรมแบบใหม่ที่สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็น

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสุขภาวะทางปัญญาตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. รูปแบบการจัดการเรียนรู้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เพื่อพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

องค์ความรู้ใหม่

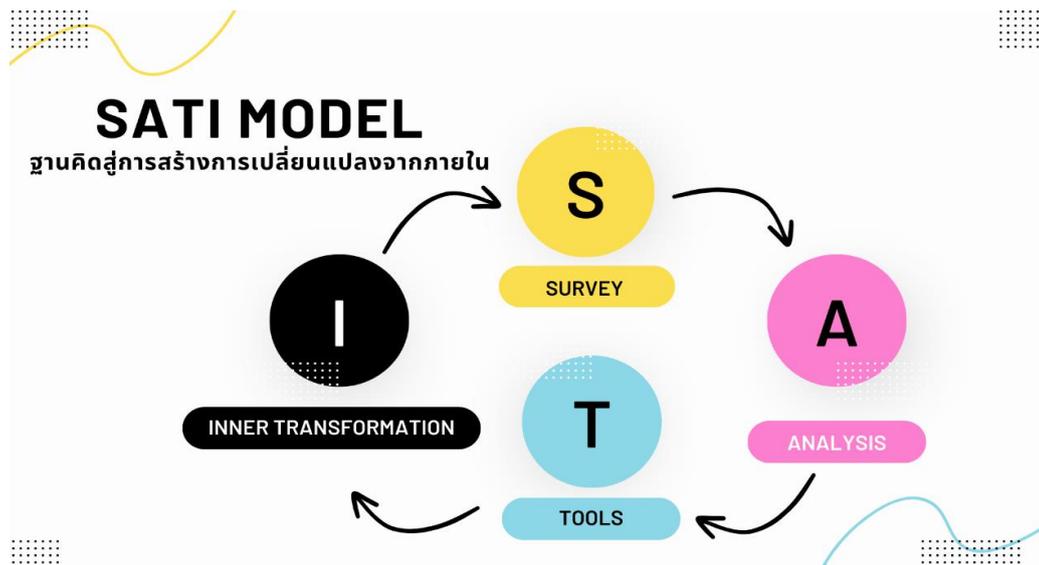
องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ SATI MODEL ฐานคิดสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ประกอบด้วย

S = Survey หมายถึง สสำรวจข้อมูล

A = Analysis หมายถึง วิเคราะห์ความเป็นไปได้

T = Tool หมายถึง สร้างเครื่องมือ

I = Inner Transformation หมายถึง อำนวยการเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงคุณค่าและศักยภาพในตัวเองจากการตระหนักรู้ภายใน

แผนภาพที่ 1 SATI MODEL

บรรณานุกรม

- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2565). การคิดนวัตกรรมด้วยหลักการทรงงานตามหลักปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*. 15(2), 111-117.
- บรรพดี รำพึงนิത്യ รวิช ตาแก้ว และกิริติ บุญเจือ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาปารมิตา ในทศวรรษปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*. (10)4, 111-118.
- เมธา ทริมเทพาธิป. (2566). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- รวิช ตาแก้ว และคณะ. (2566). ปัจจัยพลังอำนาจของชาติด้านเศรษฐกิจตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารพุทธมคค์*. 8(1), 33 - 41.
- วิเศษ แสงกาญจนวนิช. (2566). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์สมัยใหม่ (PHE 9103)*. สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุดธินีย์ ทองจันทร์. (2566). สุขภาพองค์รวมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารพุทธมคค์*. 8(1), 1-11.

“อีตลิบสอง” ความร่วมสมัยแห่งวิถีชีวิตชาวอีสาน

“Twelve Traditions” Contemporary for Northeastern People

พระมหานิปิตพนธ์ จีรวฑฒโน

Phramaha Nipitpon Ciravaddhano

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Studies, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: nipitpon.von@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received): 3 กรกฎาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 11 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

อดีตสองปัจจุบัน ปัจจุบันสองอนาคต เช่นเดียวกับสังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุดและสภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มาเกี่ยวข้องกัน เช่นเดียวกับประเพณีอีตลิบสองนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา อีตลิบสอง ความร่วมสมัยแห่งวิถีชีวิตชาวอีสานเป็นการเอาคำสอนพระพุทธศาสนามาผสมผสานให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวอีสานในการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอีตลิบสองในสังคมปัจจุบัน คือ สังคมหลังยุคโควิด การเปลี่ยนแปลงทางการสื่อสารตามกระแส โลกในปัจจุบันที่เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตของมนุษย์เรา ผู้คนสามารถเชื่อมต่อและติดต่อสื่อสารกันได้อย่างไร้พรมแดน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือคนในสังคมปัจจุบัน มีปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวหรือมีความใกล้ชิดกันน้อยลง แม้จะอยู่ท่ามกลางผู้คนจำนวนมากมีเพื่อนนับร้อยคนในโซเชียลมีเดีย แต่ผู้คนกลับรู้สึกเหงา และรู้สึกเหมือนกับว่าอยู่คนเดียวมากขึ้นทุกวัน จึงส่งผลกระทบต่อของการเปลี่ยนแปลงอีตลิบสองต่อวิถีชุมชน ชาวบ้านเห็นว่าความมีน้ำใจไมตรีของในชุมชนลดลง สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไป และการเคารพนับถือกันน้อยลง ซึ่งแท้การนำอีตลิบสองมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมนั้นจึงเหมาะสม ซึ่งทุกคนควรร่วมมือกันเพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบ อันจะส่งผลให้มีการสร้างงานเกิดขึ้นในชุมชน ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ต่ออีตลิบสองในสังคมปัจจุบันมีมากขึ้นเนื่องจากการสื่อสารในสังคมปัจจุบันอีตลิบสอง คือ คำตอบและเหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่

คำสำคัญ: อีตลิบสอง, สังคม, วัฒนธรรม

Abstract

From the past to the present, and likewise looking towards the future, society and culture are constantly changing due to evolving human needs and ever-changing environments. The speed of change depends on interrelated factors. Just like the traditions of the Isaan region have evolved over time, influenced by the contemporary way of life and the infusion of Buddhist teachings into the Isaan community for coexistence in today's society.

Factors influencing the change in Isaan traditions in today's society include the post-COVID society, the shift in communication trends, and the current world where technology and the internet play significant roles in human life. While people can connect and communicate seamlessly, paradoxically, individuals in today's society seem to have less direct interaction or closeness. Despite having numerous online connections, people often feel lonelier and as if they are increasingly isolated, impacting the Isaan traditions within the community.

Residents notice a decline in community compassion, changes in family dynamics, and reduced mutual respect. Incorporating Isaan traditions as a framework to address societal issues is suitable, requiring collective efforts to create exemplary communities. This collaborative action can lead to job creation within the community and a greater impact on Isaan traditions due to the prevalent communication in today's society. Isaan traditions serve as an answer and are fitting for modern society.

Keyword: Twelve Traditions, Social, Culture.

บทนำ

ดินแดนภาคอีสานร่ำรวยไปด้วยแหล่งอารยธรรม วิธีการดำรงชีวิตของผู้คนในแถบนี้มีลักษณะเป็นแบบผสมผสานกลมกลืนกันอย่างลงตัว ระหว่างระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมที่นับถือผี วิญญาณ ไสยศาสตร์ เคล็ด ลาง อาถรรพ์ และยังมีนับถือเทพเจ้าและเทวดาตามคติของพราหมณ์-ฮินดู วัฒนธรรม พุทธของชาวไทยอีสาน จึงมีลักษณะเป็น พุทธแบบชาวบ้าน (Popular Buddhism) ซึ่งความเชื่อถือต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ มีมาก่อนที่พุทธศาสนาจะแผ่ขยายเข้ามา จึงปรากฏใน “ฮีตสิบสอง” ซึ่งเป็นวิธีการดำรงชีวิตของชาวอีสานในรอบปีโดยที่ฮีตสิบสองจะมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อในความมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ และนอกจากนี้ชาวอีสานยังประกอบพิธีกรรมอย่างอื่นควบคู่กับประเพณีสิบสองเดือนอีกด้วย เช่น พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ ประเพณีลงช่วง เดือนห้า (เลี้ยงผี) ฯลฯ วิถีชีวิตงานบุญสำคัญเกิดขึ้นอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง นั่นหมายความว่าในรอบ 1 ปี ภูมิภาคแห่งนี้จะมีงานบุญประเพณีจัดขึ้นอย่างน้อย 12 งาน บุญประเพณีที่ถูกจัดขึ้นตลอด 12 เดือนนี้ จึงถูกเรียกว่าฮีตสิบสอง ได้แก่

1. เดือนอ้าย : บุญเข้ากรรม
2. เดือนยี่ : บุญคูณลาน
3. เดือนสาม : บุญข้าวจี
4. เดือนสี่ : บุญผะเหวด
5. เดือนห้า : บุญฮตทรวง หรือบุญสงกรานต์
6. เดือนหก : บุญบั้งไฟ
7. เดือนเจ็ด : บุญซำฮะ
8. เดือนแปด : บุญเข้าพรรษา
9. เดือนเก้า : บุญข้าวประดับดิน
10. เดือนสิบ : บุญข้าวสาก
11. เดือนสิบเอ็ด : บุญออกพรรษา
12. เดือนสิบสอง : บุญกฐิน

บุญประเพณีที่ถูกจัดขึ้นตลอด 12 เดือนนี้จึงถูกเรียกว่า ฮีตสิบสอง ซึ่งคำว่า “ฮีต” มาจากคำว่า จาริต ส่วนคำว่า “สิบสอง” ก็คือจำนวน 12 เดือน ในรอบ 1 ปี “ฮีตสิบสอง” จึงแปลว่า “จาริตที่ปฏิบัติกันในแต่ละเดือน” ซึ่งตรงกับทางภาคกลางว่า ประเพณี 12 เดือน นั่นเอง หรือ “ฮีตสิบสอง” คือความร่วมมือแห่งวิถีชีวิตชาวอีสาน แต่ทุกงานบุญประเพณีนั้นมีคุณค่าและความสำคัญต่อชาวอีสานอย่างแท้จริง นอกจากนั้นเราจะได้เห็นชาวอีสานหอบหิ้วของทำบุญจนเต็มมือแล้วเรายังได้เห็นการแต่งตัวแบบงดงามเฉพาะแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงไม่ว่าจะวัยเด็กหรือผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะสำหรับชาวอีสาน งานบุญคือพื้นที่สังสรรค์ทางสังคม เป็นพื้นที่ให้อัพเดทข่าวสารในชุมชน และแน่นอน งานบุญก็ยังเป็นพื้นที่สำหรับถ่ายรูปลสวยๆ งามๆ เพื่อจะได้อัปโหลดลงโซเชียลมีเดียและแบ่งปันให้แก่ญาติมิตรไกลบ้านได้รับชมกันอีกด้วย

นอกจากวิถีชีวิตชาวอีสานที่แสนจะเรียบง่ายนั้นในงานบุญ “ฮีตสิบสอง” ยังเป็นงานบุญในการบูชาพระพุทธศาสนาเพื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิตร่วมสมัยในชุมชนและเกิดความสามัคคีในสังคมปัจจุบัน อาจนับรวมถึงชุมชนบนโลกออนไลน์ด้วยนั่นเอง ดังนั้นคนอีสานจึงให้ความสำคัญและเคร่งครัดในการปฏิบัติตาม “ฮีตสิบสอง” เป็นอย่างมาก

ความรู้เกี่ยวกับฮีตสิบสอง

“ฮีตสิบสอง” คือความร่วมมือแห่งวิถีชีวิตชาวอีสาน เป็นประเพณีในแต่ละเดือนในรอบ 1 ปี ที่วิถีชีวิตคนอีสานยึดถือปฏิบัติกันมา ซึ่งทุกคนจะต้องปฏิบัติเหมือนกันหมด “ฮีตสิบสอง” เริ่มต้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดทราบแต่เพียงว่ามาจากเวียงจันทน์ เป็นจาริตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นส่วนใหญ่ (แพรวภัทร ยอดแก้ว, 2562)

ฮีตสิบสองคืออะไร

คำว่า “ฮีต” เป็นภาษาลาว ซึ่งเอามาจากคำศัพท์ของภาษาบาลี โดยภาษาบาลีหรือปาลีใช้ว่า “จาริตต” อ่านว่า จา-ริต-ตะ แล้วชนชาวลาวและไทอีสานก็นำมาใช้ในภาษาของตนว่า “จาฮีต” ต่อมากร่อนคำ โดยตัดคำหน้า คือ คำว่า “จา” ออกเหลือ “ฮีต” คำเดียวโดดๆ จากหนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ “จาริต” เป็น คำนามแปลว่า ประเพณีที่สืบทอดกันมานาน ส่วน “จาริตประเพณี” มีความหมายว่า “ระเบียบประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นความผิดความชั่ว” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 318) ฮีต มีทั้งหมดสิบสอง จึงเรียกว่า “ฮีตสิบสอง”

“ฮีตสิบสอง” จึงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของวิถีชีวิตของคนภาคอีสานที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งฮีตสิบสองก็คือประเพณีที่ปฏิบัติในแต่ละเดือนในรอบ 1 ปี ทั้งยังเป็นการพบประสังสรรค์ในหมู่ญาติมิตร อีกด้วย

การปฏิบัติฮีตสิบสอง

การปฏิบัติฮีตสิบสองนั้นบางคนปฏิบัติครบทั้งสิบสองฮีต บางคนปฏิบัติเป็นบางฮีตพร้อมทั้งเหตุผลของการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามฮีตนั้นๆ ข้อมูลต่อไปนี้แสดงถึงการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติของแต่ละฮีตพร้อมทั้งเหตุผลที่ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ

ฮีตที่ 1 บุญเข้ากรรม (บุญเดือนอ้าย)

กำหนดขึ้นในเดือนอ้าย จะเป็นวันใดก็ได้แต่มักนิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอ้าย เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติหนักรองจากปาราชิก) โดยการเข้าพิธีปริวาสกรรมเพื่อให้อภัยเป็นพระภิกษุผู้บริสุทธิ์ และสามารถบรรลุมรรคผลได้ ชาวอีสานจึงนิยมทำบุญกับพระภิกษุที่เข้าพิธี

ปริวาสกรรมเพราะจะได้านิสงส์มาก นอกจากนี้ ชาวอีสานยังเชื่อว่าการเข้ากรรมของพระภิกษุเกิดขึ้นเพื่อทดแทนพระคุณมารดาเพราะมารดาอยู่กรรมหรืออยู่ไฟหลังจากคลอดบุตรแล้ว ได้รับความทุกข์ทรมาน ดังนั้นเมื่อบุตรชายบวชเพื่อทดแทนพระคุณมารดาก่อนสักต้องเข้าอยู่กรรมเพื่อทดแทนพระคุณมารดาจึงจะได้านิสงส์แรง

โดยมากงานบุญในเดือนนี้มักจะเป็นพิธีกรรมทางสงฆ์เสียมากกว่า จะเห็นได้ว่าแท้ที่จริงแล้วช่วงระยะเวลาการเข้ากรรมของพระสงฆ์นั้น เป็นช่วงที่ท่านแสดงซึ่งอาบัติที่เคยกระทำมาและยอมรับในการทำผิดนั้น มิได้บริสุทธิ์กว่ากาลที่ผ่านมา แต่เป็นความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ชาวอีสานก็ยังให้ความสำคัญกับงานบุญในเดือนอ้ายนี้อยู่มากแม้จะมีจำนวนลดน้อยลงบ้างตามกาลเวลา

พิธีกรรม

สถานที่เข้ากรรมต้องเป็นสถานที่สงบไม่พลุกพล่าน ส่วนมากมักปลูกเป็นกุฏิหรือกระท่อมชั่วคราวเล็กๆ และต้องเตรียมเครื่องอัฐบริขารให้พร้อม ระยะเวลาในการเข้ากรรมที่ปฏิบัติตามประเพณีนิยมของชาวอีสานปกติจะอยู่ที่ 9 ราตรีแรกเรียกว่า “อยู่ปริวาส” ส่วน 6 ราตรี ต่อมาเรียกว่า “อยู่มานัต”

สำหรับฆราวาสที่เกี่ยวข้องกับพิธีบุญเข้ากรรมต้องถวายอาหารแด่พระภิกษุตลอดที่เข้ากรรมรักษาศีล (ศีลห้าหรือศีลแปดก็ได้) ในวันที่พระภิกษุออกจากกรรมต้องมีการทำบุญให้ทาน ได้แก่ การตักบาตรถวายภัตตาหารและฟังเทศน์ เป็นต้น

ฮีตที่ 2 บุญคุณลาน (บุญเดือนยี่)

เป็นประเพณีที่ทำในเดือนยี่ หลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จเป็นประเพณีที่แสดงถึงความเคารพบูชาและขอบคุณสิ่งศักดิ์ที่เกี่ยวข้องกับข้าว เช่น ผีปอบตา แม่นโปสพ และความอุดมสมบูรณ์ของข้าว ว่าถ้าข้าวที่กองอยู่บนลานนั้น มีจำนวนมากแสดงว่ามีความอุดมสมบูรณ์เป็นการทำขวัญข้าวเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ผู้ปลูกที่นา สัตว์เลี้ยง ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำนา เช่น วัว ควาย รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการทำนา เช่น ไถ เคียว เป็นต้น

พิธีกรรม

สถานที่ที่จะทำบุญคุณลานจะเป็นลานนวดข้าวของเจ้าของนา นำข้าวที่มัดเป็นพ่อนๆ มากองเรียงกัน เรียกว่า “ลอมข้าว” จากนั้นนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน 9 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์มีการวางด้ายสายสิญจน์รอบลอมข้าว เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จแล้ว ถวายภัตตาหารเพลและนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมทำบุญ หลังพระสงฆ์ฉันเพลเสร็จจะมีการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่หล่อเจ้าภาพจะนำไปประพรมให้ วัว ควาย ที่นา เครื่องมือในการทำนาเพื่อเป็นสิริมงคลและเชื่อว่าการทำบุญจะทำให้ได้ข้าวเพิ่มมากขึ้นๆ ทุกๆ ปี

ในปัจจุบันการทำบุญคุณลานค่อยๆ เลือนหายไป เนื่องจากมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในเรื่องของการเก็บเกี่ยวและการนวดข้าวทำให้ไม่มีลานนวดข้าวเหมือนในอดีต จึงเกิดพิธีกรรมใหม่ขึ้นมาทดแทนบุญคุณลาน คือ “บุญกุ่มข้าวใหญ่” ซึ่งเป็นการทำรวมกันทั้งหมู่บ้าน โดยอาจจะใช้ลานวัด หรือสถานที่เหมาะสมอื่นๆ จัดเป็นลานข้าว ก่อนวันทำบุญชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกไปกองรวมกันที่ลาน ในวันทำบุญตอนเย็นจะมีการเจริญพระพุทธมนต์ รับประทานอาหาร ฟังธรรมเทศนากลางคืนมีมหรสพ รุ่งเช้ามีการถวายอาหารแด่พระสงฆ์ ถวายข้าวเปลือก โดยนำข้าวเปลือกไปขายและถวายเงินให้กับวัด

ฮีตที่ 3 บุญข้าวจี (บุญเดือนสาม)

เป็นประเพณีที่ทำในเดือนสาม ซึ่งจะเป็วันใดก็ได้แต่ส่วนมากมักจะเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา การทำบุญข้าวจีเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเหนียว การทำบุญข้าวจีนี้สอดคล้องกับ

คองสิบสี่ข้อที่หนึ่ง สำหรับประชาชนทั่วไปที่บอกว่าเมื่อได้ข่าวใหม่ เจ้าของจะต้องนำไปถวายพระหรือทำบุญก่อนอื่น

ข่าวจี คือ ข่าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วนำมาปั้นเป็นรูปวงรีขนาดเท่าไข่เป็นหรือกำปั้น แล้วใช้ไม้ไผ่เหลากลมๆ เสียบตรงกลางตามทางยาวของก้อนข่าวเหนียว โรยด้วยเกลือแล้วนำไปย่างไฟอ่อนๆ ให้เหลืองกรอบและมีกลิ่นหอม จากนั้นนำไข่ไก่ที่ตีไข่ขาวและไข่แดงให้เข้ากันมาทาบนข่าวเหนียวให้ทั่วแล้วนำไปย่างไฟอีกทีหนึ่ง แต่ในปัจจุบันข่าวจีมักปั้นเป็นก้อนกลมๆ ค่อนข้างแบนย่างไฟให้เหลืองแล้วทาด้วยไข่ไก่นำไปย่างไฟอีกทีให้ไข่สุกแล้วจึงนำมารับประทาน ข่าวจีนี้บางแห่งจะใส่น้ำอ้อยไว้ข้างในด้วยเพื่อให้มีรสหวาน และหาทานได้ง่ายมีขายทั่วไปในปัจจุบัน

พิธีกรรม

เมื่อถึงวันนัดหมายทำบุญข่าวจี ชาวบ้านจะตื่นแต่เช้ามีดเพื่อจัดเตรียมทำข่าวจีไปใส่บาตรในตอนเช้า พร้อมกับนำอาหารคาวหวานไปถวายด้วยข่าวจีที่ใส่บาตรจะใส่ถาดประมาณ 7-9 ถาด

เมื่อถึงศาลาการเปรียญ พระสงฆ์ทุกองค์ที่นิมนต์มาจะนั่งลงที่อาสนะ ผู้เป็นประธานในพิธีจะพาญาติโยมมารวมกันอยู่บนศาลา มีการกล่าวคำบูชาดอกไม้ กราบไหว้พระรัตนตรัย รับศีล พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ตักบาตรถวายข่าวจี แล้วยกไปถวายพระภิกษุสามเณรพร้อมอาหารหวานคาวก่อนยกไปถวายมีการกล่าวคำถวายข่าวจีด้วย ซึ่งคำกล่าวถวายข่าวจี มีดังต่อไปนี้

คำถวายข่าวจี หน่อแก้ว ([ออนไลน์])

อิมัสมิง ฐาเน อิมานิ มะยัง ภันเต พาหิระอันทานิ ปินชะปาตานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอนโณชะยามะสาธุน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ พาหิระอันทานิ ปินชะปาตานิ ปฏิกคัณหาคู จิมะรัตตัง อิตถายะ หิตายะ สุขายะ

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายก้อนข่าวจีทั้งหลายเหล่านี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ก้อนข่าวจีทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ

ฮีตที่ 4 บุญผะเหวด หรือบุญมหาชาติ (บุญเดือนสี่)

บุญผะเหวดจะทำกันในวันข้างขึ้นหรือข้างแรม คือเป็นวันใดก็ได้ของเดือนสี่ ใช้เวลาทำบุญ 2-3 วัน โดยมีมูลเหตุมาจากความเชื่อที่ว่าหากสามารถฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรให้จบภายในวันเดียวจะได้พบกับพระศรีอริเมตไตรย ดังนั้น ชาวอีสานจึงทำบุญผะเหวดขึ้นในเดือนสี่ของทุกปี

พิธีกรรม

การทำบุญผะเหวดเป็นบุญที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พระที่เข้าร่วมในพิธีต้องครบกับจำนวนกัณฑ์เทศน์ ซึ่งพระที่เทศน์จะไปนิมนต์พระวัดต่างๆ มาเทศน์ตามกัณฑ์ที่แบ่งไว้ ส่วนชาวบ้านก่อนจะถึงวันงานจะไปที่วัดช่วยกันตกแต่งประดับประดาศาลาโรงธรรมด้วยดอกไม้พวงมาลัยและธง มีการจัดเตรียมเครื่องบูชาคาถาพัน ประกอบด้วยหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพันเล่ม ดอกไม้ มวนยาคุดพันมวน ข่าวตอกใส่กระทงพันกระทง ตุงกระดาศ (ธงกระดาศ) พันธง

ศาลาโรงธรรมต้องตกแต่งให้มีสภาพคล้ายป่า เนื่องจากพระเวสสันดรเคยเสด็จประทับในป่า โดยมีการนำต้นอ้อย ต้นกล้วย มามัดตามเสาทุกต้น และชิงด้วยด้ายสายสิญจน์รอบศาลาระหว่างเสาศาลาโรงธรรม

ส่วนทางด้านตะวันออกของศาลาโรงธรรมจะปลูกหอพระอุทิศขึ้นพร้อมกับมีเครื่องอัฐบริวารอยู่ภายในหอ คือ บาตร 1 ใบ กระจอน 1 ใบ กาน้ำ 1 ใบ ร่ม 1 คัน สบงจีวร 1 ชุด สำหรับถวายพระอุทิศ

เป็นที่สมมติว่า จะเชิญพระอุปัชฌาย์มาประทับเพื่อปราบมารที่จะมาขัดขวางการทำบุญการเชิญพระอุปัชฌาย์ จะทำในเวลาประมาณ 14-15 นาฬิกา ในวันรวม (มื่อโฮม)

หลังจากเชิญพระอุปัชฌาย์เสร็จแล้ว จะเป็นพิธีแห่พะเหวดเข้าเมือง ซึ่งเป็นเวลาประมาณ 16-17 นาฬิกา ของวันรวมนั่นเอง ขบวนแห่ประกอบไปด้วยเสียงหรือคานหามสำหรับพระพุทธรูป (สมมติว่าเป็นพระเวสสันดร) ตามด้วยเสียงหามพระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาสวัดของหมู่บ้าน ตามด้วยขบวนกลองยาว และญาติโยมที่มาร่วมขบวนแห่โดยมีมือหนึ่งถือดอกไม้ อีกมือหนึ่งจับผ้าพะเหวด ซึ่งจะมีรูปวาดเรื่องราวของพระเวสสันดรตั้งแต่กัณฑ์ที่ 1 ถึงกัณฑ์ที่ 13 เมื่อขบวนแห่พะเหวดเข้าวัด จะเวียนขวารอบศาลาที่เป็นสถานที่ใช้ฟังเทศน์ 3 รอบ รอบแล้วอัญเชิญพระพุทธรูปตั้งไว้ในศาลาโรงธรรมญาติโยมจะนำดอกไม้ที่เก็บมาจากป่าไปวางไว้ข้างๆ ธรรมมาสน์ที่ห้อยเทศน์และชิงผ้าพะเหวดรอบศาลาโรงธรรม

หลังจากแห่พะเหวดเข้าเมืองแล้วญาติโยมจะพากันกลับบ้านเรือนของตน เวลาประมาณทุ่มเศษๆ ทางวัดจะตีกลอง “โฮม” ญาติโยมจะพากันมารวมกันที่ศาลาโรงธรรม ประมาณสองทุ่มพระสงฆ์สวดประปริตมงคล หลังจากนั้นจะเป็นการเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน หลังจากฟังเทศน์จบจะมีมหรสพ เช่น หมอลำ ภาพยนตร์ ใช้ชมตลอดคืนจนสว่าง

วันรุ่งขึ้นจะเป็นพิธีการแห่ข้าวพันก้อน ประมาณ 4 นาฬิกา (ตี 4) ญาติโยมจะพากันปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนเล็กๆ จำนวน 10,000 ก้อน โดยใช้ไม้ก้านมะพร้าวเสียบตรงกลาง ก้านหนึ่งมีประมาณ 10 ก้อน ใส่ถาดไปถวายพระอุปัชฌาย์ที่วัดแล้ววางข้าวพันก้อนไว้ตามธงหรือภาชนะที่จัดไว้เมื่อแห่ข้าวพันก้อนเสร็จก็ประกาศเชิญเทวดา และอาราธนานิมนต์พระเทศน์สังกาสเสร็จแล้ว อาราธนาเทศน์มหาชาติ พระจะเทศน์มหาชาติตลอดวันตั้งแต่เช้าจนค่ำ โดยเริ่มต้นจากกัณฑ์ศพรจนถึงนครกัณฑ์ เมื่อเทศน์จบเป็นอันเสร็จพิธี ซึ่งถือว่าผู้ฟังเทศน์มหาชาติจบภายในหนึ่งวันจะได้ผลานิสงส์มา

นอกจากนี้ในวันฟังเทศน์มหาชาติในท้องถิ่นอีสานจะมีการแห่กัณฑ์หลอน กัณฑ์หลอน คือ กัณฑ์เทศน์ที่ไม่ได้จองไว้ล่วงหน้าและไม่ได้อยู่ใน 13 กัณฑ์ ซึ่งจะมีเจ้าภาพเป็นเจ้ากัณฑ์กัณฑ์หลอนเป็นกัณฑ์หลอนเป็นกัณฑ์เทศน์ที่ชาวบ้านร่วมกันจัดขึ้น ซึ่งชาวบ้านจะจัดหาเครื่องไทยทานต่างๆ และเงินซึ่งเป็นธนบัตรใบละ 20, 50, 100, 500 หรือ 1,000 คีบด้วยไม้ไผ่และนำไปเสียบที่ต้นกล้วย พร้อมปัจจัยอื่นๆ แล้วพากันแห่ไปที่วัด โดยมีการจัดขบวนแห่ ประกอบไปด้วยกลองยาว ฉิ่ง ฉาบ ฯลฯ และพ็อนรำกันอย่างสนุกสนาน เมื่อถึงวัดจะเวียนขวารอบศาลาโรงธรรม 3 รอบ แล้วนำกัณฑ์หลอนไปถวายพระภิกษุที่กำลังเทศน์อยู่ขณะนั้น

ฮีตที่ 5 บุญสงกรานต์หรือบุญเดือนห้าหรือบุญสงรงน้ำ

บุญสงกรานต์ของภาคอีสาน กำหนดทำขึ้นในวันที่ 13, 14 และ 15 เมษายนของทุกปี

พิธีกรรม

วันที่ 13 เป็นวันเรียกว่า “มื่อสังขารล่อง” เป็นวันเริ่มต้นด้วยการทำความสะอาดพระพุทธรูปและวัดถุ่มงคล แล้วสงรงน้ำพระพุทธรูปด้วยน้ำอบน้ำหอม

วันที่ 14 เป็นวันที่เรียกว่า “มื่อเนา” เป็นวันหยุดควรทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดา

วันที่ 15 เรียกว่า “มื่อสังขารขึ้น” เป็นวันขึ้นปีใหม่ ในวันนี้ควรทำบุญตักบาตร รดน้ำขอพรจากบิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย หรือผู้ใหญ่ ที่เคารพนับถือและยังมีชีวิตอยู่ จากนั้นควรปล่อยนกปล่อยปลาเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ในวันที่บางแห่งมีการก่อเจดีย์ทรายที่วัด โดยก่อเป็นทรายกององค์เล็กที่ล้อมรอบแทนสี่พันพระธรรมชั้นตรี แต่ในปัจจุบันบางที่การก่อเจดีย์ทรายมักก่อเจดีย์องค์ใหญ่องค์เดียว ปักเทียนไว้ตรงยอดเจดีย์และตกแต่งด้วยธงสามเหลี่ยมเล็กๆ

ฮีตที่ 6 บุญบั้งไฟ (บุญเดือน 6)

บุญบั้งไฟหรือบุญเดือน 6 เป็นบุญที่ทำขึ้นเพื่อบูชาพญาแถน (เทวดาผู้บันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล) เป็นพิธีกรรมซึ่งนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ บั้งไฟเป็นเครื่องบูชาที่จะไปเดือนพญาแถนว่าชาวโลกยังให้ความเคารพนับถือบูชาเสมอขอบันดาลให้ฝนตกลงมาด้วย

พิธีกรรม

ก่อนถึงวันงานจะมีการจัดเตรียมบั้งไฟ ซึ่งต้องใช้เวลารวบรวมเป็นเดือน โดยชาวบ้าน วัด และโรงเรียนจะร่วมกันทำบั้งไฟขึ้น โดยจัดเตรียมขี้หม้อ (ดินปืน) โดยการจัดหาขี้เกียจ (ดินปะสิ่ว) นำมาผสมกับถ่านไม้แล้วตำให้ละเอียด ขี้หม้อ (ดินปืน) จะเกี่ยวกับขนาดของบั้งไฟ 2 ขนาด คือบั้งไฟหมื่นจะบรรจุขี้หม้อ (ดินปืน) หนัก 12 กิโลกรัม และบั้งไฟแสนจะบรรจุขี้หม้อ (ดินปืน) หนัก 120 กิโลกรัม นอกจากขี้หม้อ (ดินปืน) แล้วยังมีตัวบั้งไฟ หางบั้งไฟ (ขาบั้งไฟ) ปัจจุบันใช้ท่อพี.วี.ซี หางบั้งไฟ (ขาบั้งไฟ) จะใช้ไม้ที่มีน้ำหนักเบาและนิยมทำหางสั้น เพื่อบั้งไฟจะได้ขึ้นสูงๆ อุปกรณ์ตัวบั้งไฟ เมื่อก่อนใช้ซากไม้ ยาวๆ และแรงคนในการทำให้ขี้หม้อ (ดินปืน) ในเลาบั้งไฟอัดแน่น ปัจจุบันใช้เครื่องอัดไฮดรอลิก ถ้ายิ่งอัดแน่นบั้งไฟยิ่งจะขึ้นสูงและนาน ส่วนค้ำบั้งไฟ (หางบั้งไฟ) คือร้านหรือเวลาที่จะจุดบั้งไฟ ถ้าเป็นบั้งไฟขนาดใหญ่จะทำสูง ถ้าเป็นบั้งไฟขนาดเล็กจะทำต่ำ สถานที่ต้องเป็นโล่งกว้าง ไปมาสะดวกและห่างไกลบ้านคน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายจากการจุดบั้งไฟ

การทำบุญจะทำกัน 2 วัน คือ วันโฮม (วันรวม) และวันจุดในวันโฮมหมู่บ้านต่างๆ จะนำบั้งไฟมารวมกัน โดยตกแต่งประดับประดาบั้งไฟให้สวยงาม เรียกว่า “เอ้บั้งไฟ” และมีการประกวดบั้งไฟและขบวนแห่ด้วย ส่วนวันจุดเป็นการนำบั้งไฟไปจุดแข่งขันกัน การละเล่นในงานบุญบั้งไฟจะเน้นความสนุกสนาน มีการร้องรำเริงและการละเล่นสองแง่สองง่ามที่เน้นในเรื่องเพศ มีการทำรูปอวัยวะเพศ เพราะเชื่อว่าถ้ายิ่งเล่นสนุกปรกโลกมาก จะยิ่งทำให้ฝนตกลงมามาก ซึ่งจะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

ฮีตที่ 7 บุญซำฮะ

บุญซำฮะ หรือ ตรงกับภาษาไทยภาคกลางว่า “การซำระ” เป็นบุญที่ทำขึ้นเพื่อปัดรังควานขับไล่เสนียดจัญไร ภูมิผีปีศาจออกจากหมู่บ้านและบุขามเหศักดิ์หลักบ้าน บางแห่งเรียก “บุญเบิกบ้าน” “บุญบ้าน” หรือ “บุญคุ้ม”

พิธีกรรม

ก่อนถึงวันงานชาวบ้านจะจัดเตรียมฟ้าม หรือปะรำพิธี หรือถ้าหมู่บ้านใดมีศาลากลางบ้านจะใช้ศาลากลางบ้านเป็นที่ประกอบพิธี ผู้ชายจะเตรียมด้ายสายสิญจน์ผูกยึดกับต้นกล้วย 4 ต้น ซึ่งทำเป็นเสาและโยงซึ่งยาวไปหาหลังค้ำบ้านทุกหลังจนครบ พร้อมกับจัดอาสนะสงฆ์ บาตร กระโถน โต้ะหมู่บูชา เสื้อตาลปัตร เครื่องอุปกรณ์ถวายพระ ส่วนผู้หญิงจะเตรียมฝ้ายผูกแขน เครื่องไทยทาน ถาดมวงคลที่มีเงินหมากพลู บุหรี่ ดอกฝ้าย ดอกไม้ กรวดทราย รูปเทียน ทำความสะอาดบริเวณ

เมื่อถึงวันงานทนายวัด (ไวยาวัจกร) จะไปนิมนต์พระจำนวน 4-9 รูป มาเจริญพระพุทธมนต์ในตอนเช้าและถวายภัตตาหารแต่ตามพิธีกรรมเดิมที่ปฏิบัติจะเจริญพระพุทธมนต์ตอนเย็นปัจจุบันลดขั้นตอนจากตอนเย็นมาเจริญพระพุทธมนต์ตอนเช้า ถ้าเจริญพระพุทธมนต์ตอนเย็นจะถวายภัตตาหารตอนเช้า

หลังจากถวายภัตตาหารแล้วพระสงฆ์จะประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้กับชาวบ้านที่ไปร่วมงานคนเฒ่า คนแก่ จะนำฝ้ายที่ผ่านการเจริญมงคลแล้วผูกแขนให้กับลูกหลาน ส่วนกรวดทรายหรือหินลูกรังพระหรือพ่อชะง้า (ผู้มีความรู้ความสามารถในการประกอบพิธีกรรม) จะนำไปหว่านไว้รอบๆ หมู่บ้าน บางแห่งหว่านขึ้นบนหลังค้ำบ้าน บางแห่งหว่านไว้เฉพาะทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อป้องกันผีหรือสิ่งจัญไร

ในการทำบุญชำส่นอกจากจะเป็นการทำบุญเพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากบ้านแล้วยังเป็นการเลี้ยงผีปู่ตา (ผีประจำหมู่บ้าน) โดยมีชะจ้ำเป็นผู้ทำพิธีและสื่อสารกับผีปู่ตา การบูชาผีปู่ตาเพื่อให้ผีปู่ตาทปกป้องรักษาดูแลให้อยู่เย็นเป็นสุข

ฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา

บุญเข้าพรรษาทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เป็นช่วงที่พระสงฆ์จำพรรษาไม่ไปค้างแรมที่ไหน ชาวอีสานเชื่อว่าการทำบุญในวันเข้าพรรษาจะได้กุศลมาก

พิธีกรรม

ก่อนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ทายกวัด (ไวยาวัจกร) หรือผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้ชาวบ้านทราบ เพื่อจัดเตรียมเครื่องไทยทานและเทียนเข้าพรรษา บางที่มีการหล่อเทียนและตกแต่งประดับกันอย่างสวยงาม

เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ชาวบ้านจะพากันนำเทียนแห้งไปถวายวัดมีการประกวดต้นเทียน ขบวนแห่ ฟ้อนรำ มีการละเล่นพื้นบ้านประกอบ พวกผู้หญิงจะพากันเตรียมอาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ ปัจจัยไทยทานที่จำเป็นไปถวายพระ เช่น ไตรจีวร (ผ้า 3 ผืน) ยารักษาโรค ผ้าห่ม ที่นอน ตะเกียง รูปเทียน โดยเฉพาะเครื่องสำหรับให้แสงสว่างคือรูปเทียน ตะเกียงน้ำมัน ซึ่งขาดไม่ได้ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีไฟฟ้าใช้ แต่ก็ยังมีการรักษาจารีตเดิม คือ การถวายตะเกียงน้ำมัน รูปเทียน นอกจากนี้ยังมีการถวายผ้าอาบน้ำฝนให้พระภิกษุสงฆ์ด้วย

ฮีตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดินทำขึ้นในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เพื่อเป็นการให้ทานแก่ผีบรรพบุรุษ และเพื่อเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งข้าวประดับดิน คือ ข้าวและของคาวหวานพร้อมทั้งหมากพลูบุหรี่ ห่อด้วยใบตองกล้วยแล้วกลัดหัวท้าย นำไปวางไว้ตามพื้นดินซึ่งเรียกว่า “ข้าวห่อน้อย”

พิธีกรรม

เริ่มจากวันโสม คือ วันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะเตรียมอาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ เพื่อทำบุญทำทานและเตรียมห่อข้าวห่อน้อย เท่าจำนวนญาติที่ล่วงลับและส่วนหนึ่งจะห่อเผื่อผีไม่มีญาติด้วย

พอรุ่งเช้า คือ วันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ตอนเช้ามืด เวลาประมาณ 4-6 นาฬิกา ชาวบ้านจะนำห่อข้าวห่อน้อยไปวางไว้ตามพื้นดิน ข้างโบสถ์ หรือใต้โคนต้นไม้ใหญ่ หรือห้อยไว้ตามกิ่งไม้ในบริเวณวัดในเช้าวันเดียวกัน เมื่อสว่างแล้วชาวบ้านจะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศล นำข้าวปลาอาหารถวายพระ แม่ส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับและผีไม่มีญาติพึงธรรมเทศนาและรับพรจากพระ ถือว่าเสร็จพิธีบุญข้าวประดับดิน

ฮีตที่ 10 บุญข้าวสาก

บุญข้าวสากทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับเปรตและญาติผู้ล่วงลับ และถวายทานแก่พระสงฆ์เช่นเดียวกับบุญข้าวประดับดิน แต่จะมีการจับสลากเพื่อถวายอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งคำว่า “สาก” จึงเป็นคำที่มาจาก คำว่า “สลาก” นั่นเอง

พิธีกรรม

ก่อนถึงวันงานคือในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านจะเตรียมอาหารคาวหวาน พอถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ตอนเช้าชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานต่างๆ ที่จัดเตรียมไว้ ไปทำบุญตักบาตรที่วัดถวายทานและอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับ

ต่อมาในเวลาเพล ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานที่เตรียมไว้ไปวัดอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดเป็นสำรับหรือชุด เพื่อถวายเป็นสลากภัตซึ่งบางแห่งอาจจัดเป็นห่อจะถวายก็ชุดก็ได้ตามศรัทธาจากนั้นจะมีการจับสลากโดยการเขียนชื่อผู้ถวายลงในขันหรือบาตร คลุกเคล้ากันและจับขึ้นมาทีละใบ จับถูกใบใด

ก็จะมีการอ่านชื่อเจ้าของสลากพร้อมคำอุทิศส่วนกุศล พออ่านจบเจ้าของสลากจะนำสำหรับอาหารหรือห่อข้าวถวายพระภิกษุสงฆ์ ในการจับสลากนั้น บางที่อาจใช้วิธีการจับสลากชื่อพระภิกษุสงฆ์ ถ้าจับสลากได้ชื่อพระภิกษุสงฆ์สามเณรรูปใดก็นำอาหารไปถวายพระภิกษุสามเณรรูปนั้น การทำบุญข้าวสากนั้นบางแห่งชาวบ้านนิยมเอาห่อข้าวสากไปวางไว้ตามที่ต่างๆ ในบริเวณวัด พร้อมจุดธูปเทียนบอกกล่าวเปรตและญาติผู้ล่วงลับมารับอาหารและบุญกุศลที่อุทิศให้

หลังจากถวายข้าวสากและนำอาหารไปวางไว้ในบริเวณวัดแล้ว มีการฟังเทศน์ฉลองข้าวสากและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้เปรตและญาติผู้ล่วงลับด้วย เป็นอันเสร็จพิธีบุญข้าวสาก

ฮีตที่ 11 บุญออกพรรษา

บุญออกพรรษาทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันที่พระภิกษุสงฆ์ครบการจำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน เพราะเชื่อว่าพระภิกษุที่อยู่จำพรรษาย่อมมีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง การได้ทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์ ดังกล่าว ย่อมได้อานิสงส์ผลบุญมาก

พิธีกรรม

ก่อนถึงวันงานในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะเตรียมข้าวปลาอาหาร และเครื่องไทยทานเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์ พอถึงวันงานคือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะพากันไปรวมกันที่วัดเพื่อทำบุญตักบาตรและถวายอาหารแด่พระภิกษุสงฆ์

จากนั้นฟังเทศน์และมีการถวายผ้าจ่านำพรรษาด้วย ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ในช่วงกลางคืนทางวัดจะมีการจุดได้ประทายตามฮีตคองที่เคยปฏิบัติกันมา ในวันออกพรรษานี้บางท้องถิ่นมีการแห่ปราสาทผึ้งและลอยกระทงด้วย

แต่อย่างไรก็ดี การลอยกระทงในคืนวันออกพรรษานั้น (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) โดยวันออกพรรษาสามารถเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า วันปวารณา หรือวันมหาปวารณา มีความหมายว่าพระภิกษุทั้งพระผู้ใหญ่และพระผู้น้อย ต่างเปิดโอกาสอนุญาตแก่กันและกัน ให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้

การปวารณา ถือเป็นข้อปฏิบัติตามพระวินัยสำหรับพระภิกษุโดยเฉพาะ เรียกว่า เป็นญัตติกรรมวาจา หรือสังฆกรรมประเภทหนึ่ง โดยจะเป็นการให้โอกาสแก่พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ร่วมกันตลอดไตรมาส สามารถว่ากล่าวตักเตือนและชี้ข้อบกพร่องแก่กันและกันได้โดยเสมอภาค ด้วยจิตที่ปรารถนาดีซึ่งกันและกัน เพื่อให้พระสงฆ์ที่ถูกตักเตือนนั้น มีโอกาสรับรู้ข้อบกพร่องของตนเอง และนำข้อบกพร่องไปแก้ไขปรับปรุงตัวให้ดียิ่งขึ้น

ฮีตที่ 12 บุญกฐิน

บุญกฐินเป็นบุญที่ทำกันในวันข้างขึ้นเดือน 12 เป็นบุญที่ถวายผ้าแด่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งชาวบ้านอีสานเชื่อว่าจะได้ผลานิสงส์มาก เพราะได้ทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน

พิธีกรรม

การทำบุญกฐินนั้นผู้ประสงค์ทำบุญกฐินต้องมีการจองกฐินก่อน คือ บอกกล่าวให้ทางวัดรับรู้ และมีเวลาเตรียมรับรองในวันทอดอีกทั้งไม่ให้เป็นการทอดกฐินซ้ำกันในวัดนั้น

เมื่อถึงวันทอดกฐิน ผู้ที่จะทำบุญทอดกฐินต้องเตรียมองค์กฐินที่จำเป็นต้องมี ได้แก่ ผ้าไตรจีวร (สบง จีวร และสังฆาฏิ) หรืออัฐบริวาร ได้แก่ ผ้าจีวร ผ้าสังฆาฏิ ผ้าสบง สายรัดประคต มัดโกนหรือมัดตัดเล็บ บาตร เข็มเย็บผ้าและธมกรก (เครื่องใช้กรองน้ำให้สะอาด) และบริวารอื่นๆ และเครื่องไทยทานสำหรับถวายพระ ซึ่งจะมีการตั้งองค์กฐินไว้ที่บ้านก่อนที่จะนำไปทอดจะมีมหรสพฉลองซึ่งแล้วแต่ทางเจ้าภาพจะจัด

พอวันรุ่งขึ้นก็เคลื่อนองค์ภริยาออกเดินทางไปวัดที่จะทอดให้เวลาเลี้ยงพระเพล เมื่อเสร็จจากการเลี้ยงพระเพลแล้วจะได้ทอดกฐิน เมื่อได้เวลาทอดกฐินพระสงฆ์จะลงโบสถ์ผู้ไปร่วมงานชุมนุมกันแล้วจัดขบวนแห่ เสียงแห่งครึกครื้นไปทั่วบริเวณวัดทำประทักษิณเวียนรอบโบสถ์สามรอบแล้วจึงเข้าโบสถ์ทำพิธีถวายผ้ากฐินและอัญฐบริวารเป็นเสร็จพิธี

สรุปการปฏิบัติทั้งสิบสองฮีต เหตุผลของการที่ปฏิบัติส่วนมาก คือ ทำตามประเพณี ส่วนเหตุผลของการไม่ปฏิบัติ คือ ไม่มีผู้นำปฏิบัติ นั่นคือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้นำชุมชน หรือชุมชนไม่ปฏิบัติจึงไม่มีการปฏิบัติกันนั่นเอง

ความเคร่งครัดในการปฏิบัติฮีตสิบสอง

การปฏิบัติฮีตสิบสอง บางคนปฏิบัติครบทั้งสิบสองฮีต บางคนปฏิบัติเป็นบางฮีต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคน ความเคร่งครัดในการปฏิบัติก็เช่นเดียวกันบางคนเคร่งครัดมาก บางคนเคร่งครัดปานกลาง บางคนเคร่งครัดน้อย และความเคร่งในการปฏิบัติแต่ละฮีตไม่เท่ากันอีกด้วย

สรุปได้ว่าการปฏิบัติฮีตสิบสองส่วนมากมีความเคร่งครัดมากที่สุด คือ บุญกฐิน เนื่องจากเป็นวันหยุดที่คนทำงานต่างจังหวัดเดินทางกลับบ้าน และทำบุญร่วมกัน

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ฮีตสิบสอง ต่อวิถีชีวิตในชุมชน

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในปัจจุบัน สภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยีต่าง ๆ มันก่อเกิดความแตกแยกทำให้ผู้คนในวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ไม่หลงเหลือน้ำใจไมตรีต่อกันและกันได้ สามารถแยกได้ 3 ประเด็นดังนี้

1. ความมีน้ำใจไมตรีต่อกันลดลง

คือ ความมีน้ำใจไมตรี ไม่ว่าจะในแง่ปัจเจกบุคคล หรือในแง่สังคม วัฒนธรรม ประเพณี จึงต้องถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากๆ ที่จะต้องช่วยกันประคับประคอง ช่วยกันหาทางฟื้นฟู ถนอมกลมเกลี้ยงให้ดำรงคงอยู่ต่อไปอย่างไม่ขาดสาย เพราะถ้าไปแล้วคงไม่ต่างอะไรจาก “ธรรมะ” ชนิดหนึ่ง ไม่ต่างจากความรู้ที่จะช่วยให้เกิด “ความรัก” และ “ความสามัคคี”

2. สัมพันธภาพของสมาชิกครอบครัวที่เปลี่ยนไป

คือ การสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นปัจจัยทำให้รากฐานของครอบครัวแข็งแรงมากยิ่งขึ้นในครอบครัว เพราะในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวสามารถเริ่มต้นได้จากเรื่องเล็กๆ เช่น การทานข้าวเย็นด้วยกัน การงดเล่นโทรศัพท์เพื่อใช้เวลาอยู่ด้วยกันให้มากขึ้น หรือจะเป็นกิจกรรมอื่นๆ หรือมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ของคนในครอบครัวให้ไปในทางที่ดีขึ้น เช่น การเลิกใช้คำพูด, การไม่อคติ เป็นต้น

3. การเคารพนับถือกันน้อยลง

คือ การแสดงความเคารพไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงออกด้วยการยกมือไหว้ หรือการแสดงความเคารพต่อผู้ที่มีอายุสูงกว่าเท่านั้น แต่ควรเคารพซึ่งกันและกันในเรื่องความเป็นส่วนตัว การแสดงออกทางด้านความคิดเห็น ความชอบของแต่ละบุคคล เช่น การให้พื้นที่สมาชิกในครอบครัวได้มีเวลาทำสิ่งที่อยากทำ การหยิบของที่ต้องขออนุญาตก่อนหยิบ ไม่แอบฟังเวลาคุยโทรศัพท์

ฮีตที่มีความสำคัญที่สุด

ฮีตสิบสองนั้นจะต้องปฏิบัติแต่ละฮีตในแต่ละเดือน ซึ่งทั้ง 12 เดือนนั้น ผู้ปฏิบัติแต่ละคนต่างก็ให้ความสำคัญของแต่ละฮีตไม่เท่ากัน ซึ่งเป็นทัศนคติของแต่ละบุคคล ทั้งนี้การที่จะให้ฮีตใดมีความสำคัญที่สุดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติ นั้นๆ ของชุมชนด้วย

สรุป

ประเพณีทั้ง 12 เดือน ชาวอีสานโบราณถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังตั้งแต่เดือนอ้ายจนถึงเดือนสิบสอง ใครที่ไม่ไปช่วยงานบุญก็จะถูกสังคมตั้งข้อรังเกียจ และไม่คบค้าสมาคมด้วย การร่วมทำบุญเป็นประจำทำให้ชาวอีสานมีความสนิทสนมรักใคร่และสามัคคีกัน ทั้งภายในหมู่บ้านของตนและในหมู่บ้านใกล้เคียง

วัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นที่สุด ดีที่สุดสำหรับภูมิภาคอีสาน ซึ่งเดิมในแคว้นสุวรรณภูมิล้วนมีวัฒนธรรมแต่โบราณมา วัฒนธรรมของคนอีสานสร้างคนให้ละจากศาสนาโลก ความโกรธ ความหลง ให้ทำคุณงามความดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ของคนอีสานไว้ตามลักษณะสิบสองเดือน แต่ละเดือนมีงานประเพณีกฎเกณฑ์ ตามคติศาสนาอิสานวางไว้แต่สังคมบรรพบุรุษมา

ฮีตสิบสองของชาวอีสานส่วนที่กำเนิดของคำสอน และความเชื่อมั่นของพระพุทธศาสนา จะคล้ายกับประเพณีของชาวพุทธในสังคมอื่น ส่วนฮีตที่เกิดจากความเชื่อในเรื่องผี อำนาจลี้ลับและปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันของชาวอีสานจะมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ตามที่กล่าวมาทั้งสิบสองฮีต

บรรณานุกรม

แพรวภัทร ยอดแก้ว. (2562). *ประเพณีฮีตสิบสองของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม*. งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 11 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. [11-12 กรกฎาคม 2562].

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *ประวัติวันออกพรรษา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<<https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/73/iid/3404>> [27 มิถุนายน 2566].

หน่อแก้ว. *เดือนสาม-บุญข้าวจี*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<<https://www.norkaew.net/พระพุทธศาสนา/ประเพณีไทย/ฮีตสิบสอง.html>> [09 มิถุนายน 2566].

กระบวนทัศน์ใหม่ในสถานการณ์โควิด-19 บนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาล
A New Paradigm in the COVID-19 Situation Based
on Good Governance Principles

ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์

Sarutanon Chobpradit

สาขาวิชาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Program in Social, Religions and Cultural

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

E-mail: raisangnita@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 11 พฤศจิกายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 29 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนทัศน์ใหม่ ซึ่งเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขกรอบจำกัดความคิดของบุคคลในการกำหนดปัญหาและวิธีที่ใช้ในการวิจัย และอยู่ในบริบททางสังคม วัฒนธรรม ความนิยมต่างๆ ครอบคลุม ซึ่งสถานการณ์ใหม่ๆ นั้น ได้จึงจำเป็นต้องปรับแนวคิดและหามุมมองใหม่ๆ เพื่อจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์อันใหม่ได้ คือ เวลาที่ต้อง “ปฏิรูป” แนวคิดใหม่สร้างทฤษฎีใหม่และวิธีการประเมินใหม่ๆ

กระบวนการปฏิบัติตามแนวคิด AIC ได้แก่ 1) A: Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึกรังหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่างๆ ตามข้อเท็จจริง 2) I: Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด ในขั้นนี้ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง 3) C: Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมควรใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่ม

ในที่สุด ดังนั้น ในสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันนี้ เป็นกระบวนทัศน์ใหม่กับสถานการณ์ของผู้นำและผู้ร่วมงานของภาครัฐเพื่อบรรลุผลสำเร็จบนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาลต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์ใหม่, กระบวนการปฏิบัติตามแนวคิด AIC, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

This article aims to study the new paradigm. It determines the conditional dominance of the person's thinking in determining the problem and the methods used in research. And in a social context as popular cultures cover new situations, new ideas and perspectives are needed to be able to explain the new phenomenon. It is time to “reform” new ideas, create new theories and new methods of assessment.

The process of implementing the AIC concept is 1) A: Appreciation is “enabling everyone to accept and appreciate others without feeling or showing resistance or criticism” in this process. Everyone will have equal opportunities to express themselves with pictures, texts and words of how they see the current situation. And what does he want to see in the future? This will give everyone the opportunity to use facts, reasons and feelings. 2) I: Influence is the use of creative initiatives that each person has to help formulate an important method or strategy (Strategy) to achieve a common vision or a common ideology of At this stage, everyone has an equal opportunity to comment on that. 3) C: Control is the introduction of the “essential method” into a detailed “Action Plan”, what to do, and how and why. What is the time limit? Who is mainly responsible who needs to cooperate How much is the budget to spend from any source? Will there be income from the operation? If so, how much? And other details as you deem should be stated at this stage each group member chooses for himself. Will voluntarily be the main responsibility of the matter? Will be the one to cooperate in any matter Which action plan will be the participant in determining the “Commitment” to “Control” the action that will eventually lead to the achievement of the common goal or ideology of the group? So in the situation of the COVID-19 outbreak at present this is a new paradigm for the situation of leaders and public sector associates to achieve success based on the principles of good governance.

Keywords: New paradigm, conceptual process AIC, Good Governance.

บทนำ

กระบวนทัศน์ (Paradigm) เป็นคำกริยาภาษากรีก แปลว่า “การแสดงให้เห็นไว้ข้างเคียงกัน” อันหมายความว่า “การแสดงให้เห็น” กระบวนทัศน์เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขกรอบความคิดของบุคคลในการกำหนดปัญหาและวิธีที่ใช้ในการวิจัยนักวิชาการรุ่นหลังๆ ย่อมจะถูกเงื่อนไข แนวคิดและวิธีปฏิบัติของคนรุ่นก่อนๆ ซึ่งรวมถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรมความนิยมต่างๆ ครอบคลุมนำอยู่ด้วยความเคยชินไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือระดับชาติหรือนานาชาติก็ตามตราบใดที่ไม่มีใครทักท้วงหรือโต้แย้งอันเป็นข้อจำกัดหรือการค้นคิดใหม่ๆ ยังไม่ได้แยกขึ้นเพราะกาลเวลาจนกระทั่งตัวเขาเองหรือนักวิชาการคนอื่นต้องเผชิญกับปัญหาว่าปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษานั้นผิดแผกแตกต่างไปจากปรากฏการณ์

เดิมๆ โดยสิ้นเชิงวิกฤตการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถนำกระบวนทัศน์เดิมมาอธิบายหรือประเมินสถานการณ์ใหม่ๆ นั้น ได้จึงจำเป็นต้องปรับหาแนวคิดและหามุมมองใหม่ๆ เพื่อจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์อันใหม่ได้ คือ เวลาที่ต้อง “ปฏิรูป” แนวคิดใหม่สร้างทฤษฎีใหม่และวิธีการประเมินใหม่ๆ

กระบวนกรปฏิบัติตามแนวคิด AIC ได้แก่ 1) A: Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึกหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนกรขั้นนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากจะทำสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่างๆ ตามข้อเท็จจริง 2) I: Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุดในขั้นนี้ ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง 3) C: Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่าทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สมัยใครจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด

ดังนั้น ในสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันนั้น เป็นกระบวนทัศน์ใหม่กับสถานการณ์ของผู้นำและผู้ร่วมงานของภาครัฐเพื่อบรรลุผลสำเร็จบนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาลต่อไป

ความสำคัญและความเป็นมาของกระบวนทัศน์

กระบวนทัศน์ (Paradigm) เป็นคำกริยาภาษากรีก แปลว่า “การแสดงให้เห็นไว้ข้างเคียงกัน” หมายความว่า “การแสดงให้เห็นให้เห็น” กระบวนทัศน์เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขกรอบจำกัดความคิดของบุคคลในการกำหนดปัญหาและวิธีที่ใช้ในการวิจัยนักวิชาการรุ่นหลังๆ ย่อมจะถูกเงื่อนไข แนวคิดและวิธีปฏิบัติของคนรุ่นก่อนๆ ซึ่งรวมถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรมความนิยมต่างๆ ครอบคลุมเขาอยู่ด้วยความเคยชินไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือระดับชาติหรือนานาชาติก็ตามตราบใดที่ไม่มีใครทักท้วงหรือโต้แย้งอันเป็นข้อจำกัดหรือการค้นคิดใหม่ๆ ยังไม่ได้แยกขึ้นเพราะกาลเวลาจนกระทั่งตัวเองหรือนักวิชาการคนอื่นต้องเผชิญกับปัญหาว่าปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษานั้นผิดแผกแตกต่างไปจากปรากฏการณ์เดิมๆ โดยสิ้นเชิงวิกฤตการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถนำกระบวนทัศน์เดิมมาอธิบายหรือประเมินสถานการณ์ใหม่ๆ นั้น ได้จึงจำเป็นต้องปรับหาแนวคิดและหามุมมองใหม่ๆ เพื่อจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์อันใหม่ได้ คือ เวลาที่ต้อง “ปฏิรูป” แนวคิดใหม่สร้างทฤษฎีใหม่และวิธีการประเมินใหม่ๆ นั่นคือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในศตวรรษที่ 19 วิทยาการสาขาสังคมศาสตร์เริ่มกำเนิดขึ้นจึงยึดถือรูปแบบของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นแบบอย่าง คือ กระบวนทัศน์ของสำนัก “ปฏิฐานนิยม” (Positivism) ซึ่งมุ่งการแสวงหาความจริง โดยกระบวนกรเชิงสาเหตุหลักฐานข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) และด้วยการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นหลักโดยมิได้รู้สึกตระหนักว่า วิทยาการทางสังคมศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนกรเข้าใจสังคมด้วยตนเองจึงเกิดกระแสการโต้แย้ง

เกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความจริงทางสังคมระหว่าง แนวคิดทฤษฎีต่างๆ หลายกระแส (Michael Barzelay & Barbak J. Armajani, 1992)

จากหนังสือ structure of scientific revolution ของ Thomas khun ที่เขียนขึ้นมาเมื่อกลางศตวรรษที่แล้ว เขาบอกว่าเมื่อใดก็ตามที่มีการเปลี่ยน กระบวนทัศน์ (paradigm shift) ก็จะทำให้เกิดปฏิวัติวิทยาศาสตร์ เช่น ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในยุคของนิวตันในยุคของไอน์สไตน์มองโลกด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ ในหนังสือจุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ เรื่องการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไว้อย่างละเอียด พบว่า วิเคราะห์ให้เห็นด้านลบของกระบวนทัศน์ตะวันตกที่ครอบงำโลกในปัจจุบันที่คิดแบบแยกส่วน แบบลดทอน ทำลายสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ คนกับคน การเสื่อมสลายของชุมชนและสังคม คาปราเขียนเรื่องเต๋าแห่งฟิสิกส์เพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าของแนวคิดแบบตะวันออกที่ควรเป็นฐานกระบวนทัศน์ใหม่ของสังคมใหม่เพราะเน้นที่ความสัมพันธ์ ความสมดุลและองค์รวมคล้ายกับฟิสิกส์สมัยใหม่ และต่อมาในศตวรรษ ที่ 20 นับได้ว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีการโต้แย้งเกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความจริงใจสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ของสองกระแสความคิดหลักว่าสังคมศาสตร์ควรจะใช้แนวคิดทฤษฎีและวิธีการวิจัยของสำนัก “ปฏิฐานนิยม” (Positivism) หรือ “ปรากฏการณ์นิยม” (Phenomenology) จึงจะเหมาะสม นักปราชญ์หลายคนหลายกลุ่มโต้แย้งกันจนกระทั่งบางครั้งก็กลายเป็นอคติซึ่งยากต่อการเข้าใจซึ่งกันและกันได้เพราะกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกันย่อมก่อให้เกิดแนวคิดและการปฏิบัติในการแสวงหาความจริง ตลอดจนการให้การศึกษาปลูกฝังแก่คนรุ่นหลังๆ ที่แตกต่างกันปัจจุบันแม้ว่ากระแสของความโต้แย้งจะลดความรุนแรงลงก็ตามแต่แต่ละกระบวนทัศน์ก็ยังคงปรากฏหลงเหลืออยู่ขณะนี้ได้มีความพยายามที่จะนำเอาวิธีการวิจัยของทั้งสองกระแสมาผสมผสานกันด้วยมีแนวคิดที่ว่าทั้งสองวิธีการต่างก็เกื้อหนุนซึ่งกันและกันอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการแสวงหาความรู้จริงได้อย่างที่สุดโดยเฉพาะสาขาที่เป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Science) อาทิสมาชิกการศึกษาและการสื่อสาร เป็นต้น (Kuhn, T.S., 1970)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเริ่มต้นของศตวรรษ มีกลุ่มนักปราชญ์ชาวเยอรมัน เช่น Wilhelm Dilthey (1833-1911) ได้ตีพิมพ์ข้อเขียนในปี 1890 ได้อธิบายความแตกต่างระหว่าง การอธิบาย (Erklaren) กับ เข้าใจ (Verstehen) เขายืนยันว่าวิทยาการทางมนุษยศาสตร์ควรมีแนวคิดและวิธีการวิจัยที่แตกต่างไปจากทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ คือ วิทยาศาสตร์พยายามให้คำอธิบาย ในขณะที่ทางมนุษยศาสตร์พยายามทำให้เกิดความเข้าใจและวิชาจิตวิทยาก็ยังแยกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งใช้วิธีการทางการทดลองเพื่อหาข้อสรุปในการทำนายพฤติกรรมมนุษย์ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งพยายามศึกษาเพื่อจะเข้าใจพฤติกรรมของ แต่ละบุคคลและได้มีนักปราชญ์หลายคนที่มีความเห็นคล้ายคลึงกันกับแนวคิดของ Dilthey อาทิ Heinrich Rickert และ Wilhelm Windelband และ Henri Bergson ชาวฝรั่งเศสรวมทั้งชาวสวีเดน คือ John Landquist เป็นต้นนอกจากนี้ยังมีกลุ่มปรากฏการณ์นิยมของ Edmund Husserl (1859-1938) ในเยอรมันซึ่งเน้นเรื่องความสำคัญของการมีมุมมองอย่างรอบด้านเพื่อการเข้าถึงรากเง้าของพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวกลายเป็นวิธีการสำคัญของกลุ่มการตีความหมายและได้ใช้เป็นการ “มองภาพรวม” (Holistic) ในการเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์แต่ละบุคคล และด้วยการมีความรู้สึกร่วม (Empathy) พร้อมทั้งการเข้าใจในบริบทรอบๆ ด้านของบุคคลและกลุ่มของเขาโดยไม่แยกแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็นแต่ละส่วนและตัวแปรย่อยๆ ดังนั้น เมื่อ Thomas Khun (1962) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ (Paradigm) ในการวิจัยของสาขาวิทยาศาสตร์และแนวความคิดเกี่ยวกับการปรับกระบวนทัศน์ หรือปรับวิธีคิดโดยมีมุมมองใหม่นักสังคมศาสตร์จึงตระหนักในมุมมองเกี่ยวกับ “โลก” ที่มนุษย์และสังคมสร้างอันแตกต่างไปจากโลกที่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เป็นสากลนักสังคมศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการณ์ของสังคมที่เขาทำการวิจัยอยู่และอยู่ในบริบทของคุณค่าทางวัฒนธรรมสังคมและ

การเมือง เขาจึงไม่ควรแต่เพียงจะเก็บข้อมูลและวัดการทำนายว่าจะเกิดรูปแบบอะไรขึ้นเท่านั้น แต่ควรจะเข้าใจและซาบซึ้งถึงความหมาย และประสบการณ์อันหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่างๆ กัน เพราะการกระทำของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกที่มนุษย์ตีความจากสถานการณ์ต่างๆ มากกว่าจะเป็นเพียงการโต้ตอบจากตัวกระตุ้นภายนอกกระบวนทัศน์เชิงปรากฏการณ์นิยมหรือเชิงคุณภาพจึงเริ่มแพร่หลายเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้น (Kuhn, T.S., 1970)

กระบวนทัศน์ใหม่สู่แนวทางปฏิบัติ

กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) เป็นกระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการทำงานด้วยกัน ใช้ความพยายามร่วมกันและไม่มาเป็นปกป้องต่อกัน ซึ่งวิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกันและมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือที่เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

เจตวัชร์ พาดตา (2550) ได้กล่าวถึง กระบวนการปฏิบัติตามแนวคิด AIC ซึ่งจะดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 คือ A: Appreciation คือ “การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึกหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์” ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูดว่า เขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึกตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่างๆ ตามข้อเท็จจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่นๆ จะทำให้คนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน และในช่วงของการแสดงออกว่าแต่ละคนอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร เป็นการใช้จ่ายเงินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัยและสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกลการมองภาพกว้างและการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการคิดจากสภาพปัญหาหรือข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นั่นคือการใช้ “จินตนาการ” (Imagination) ซึ่งจะมีพลังมากขึ้นกลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มุ่งมาดปรารถนา ร่วมกันหรือเป้าหมาย” นั่นเอง

ขั้นที่ 2 คือ I: Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญ หรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด ในขั้นนี้ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง เมื่อทุกคนแสดงความคิดเห็นแล้ว จะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการสำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ ซึ่งในการพิจารณาเลือกวิธีการสำคัญนั้น สมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงการถกเถียงโต้แย้งกันด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้วิธีการที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุด เนื่องจากการถกเถียงโต้แย้งในระดับวิธีการดังกล่าว มี “เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้น กลุ่มยังมีแนวโน้มที่จะรักษาความสามัคคีไว้ได้โดยไม่ยากนัก

ขั้นที่ 3 คือ C: Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่า ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ใครรับผิดชอบ เป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินงานดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มแต่

ละคนจะเลือกเองว่า สมัยใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุดนอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือไม่ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้นแล้ว สมาชิกกลุ่มในแต่ละคนยังอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” (Personal Commitment) ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุด

ความรุนแรงของสถานการณ์โรคโควิด-19 ในปัจจุบัน

ความรุนแรงการระบาดระลอกใหม่นั้น เรียกว่า newly emerging เป็นเพราะเกิดจากการติดเชื้อใหม่จากอีกกลุ่มก้อนหนึ่ง ซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าว ไม่ได้เชื่อมโยงกับการระบาดในระลอกแรกอย่างตอนสนามมวยหรือผับที่ทองหล่อ เพราะตัวนั้นจะจบไปตั้งแต่ช่วงพฤษภาคม เพราะคำว่าระบาดระลอกใหม่หรือ เรียกว่า re-emerging กล่าวคือเป็นการระบาดจากกรณีแพกุ้งและเป็นเชื้อจากข้างนอกเข้ามาใหม่ ไม่ใช่เชื้อเดิมที่เคยตกค้างในประเทศแล้วแพร่อีกรอบ ดังนั้นนี่จึงเป็นเหตุผลที่ต้องเรียกว่าการระบาดระลอกใหม่นั้นเองและอีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้เกิดการระบาดระลอกใหม่ ก็คือผู้ที่ลักลอบเดินทางข้ามพรมแดนโดยไม่ผ่านการคัดกรองและกักกันโรคจากจังหวัดท่าซึ้งเหล็กของเมียนมา ทั้งหมดนี้จึงเป็นสาเหตุหลักๆ ที่ทำให้ประเทศไทยเกิดความรุนแรงการระบาดระลอกใหม่ (newly emerging) (ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์, 2563)

การระบาดใน จ. สมุทรสาครว่า เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 17 ธ.ค. ซึ่งเป็นวันที่พบหญิงไทยวัย 67 ปี อาชีพค้าขายที่ตลาดกลางกุ้งใน ต. มหาชัย อ. เมืองสมุทรสาคร ติดเชื้อโดยไม่มีประวัติการเดินทางออกนอกประเทศ ซึ่งหมายความว่า ผู้ติดเชื้อรายนี้ไม่ได้เป็น “ต้นเชื้อ” ทางกรมควบคุมโรคจึงได้พยายามค้นหาต้นเชื้อหรือสาเหตุการติดเชื้อของหญิงรายนี้ ซึ่งคาดว่าเป็นการติดเชื้อจากแรงงานชาวเมียนมาในตลาดกลางกุ้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานเมียนมาอยู่อย่างหนาแน่น เมื่อลงไปตรวจก็พบว่า มีผู้ติดเชื้อจำนวนมากโดย 90% เป็นแรงงานเมียนมา ที่เหลือเป็นคนไทย และราว 90% ของผู้ติดเชื้อพบว่าไม่มีอาการ ซึ่งทำให้เกิดการแพร่ระบาดสู่ผู้อื่นได้ง่าย อีกทั้งแรงงานเมียนมาพักอยู่รวมกันอย่างแออัด จึงเกิดการติดเชื้อจำนวนมาก จากการรายงานจำนวนผู้ติดเชื้อวันนี้เป็นเพียงการตรวจพบระยะแรกเท่านั้น หลังจากนั้นจะมีรายงานผลการตรวจในระยะต่อไป ซึ่งคงจะพบผู้ติดเชื้ออีกจำนวนมากและสามารถระบุกลุ่มผู้ติดเชื้อและขอบเขตการแพร่ระบาดชัดเจน จึงได้ออกมาตรการ “ล็อกดาวน์” ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ประกาศไปแล้วเพื่อไม่ให้เชื้อกระจายไปที่อื่น นอกจากในพื้นที่ จ.สมุทรสาคร แล้วยังพบว่า มีผู้ที่เดินทางไปซื้อขายที่ตลาดกุ้งติดเชื้อและนำเชื้อออกไปนอกจังหวัด ซึ่งเจ้าหน้าที่มีข้อมูลของบุคคลเหล่านี้ทุกรายแล้ว

ในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2564 นพ.ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน โฆษกศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด-19 (ศบค.) กล่าวว่า กระทรวงมหาดไทยได้ส่งโทรสารในราชการกระทรวงมหาดไทยถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้ปฏิบัติตามมาตรการดังต่อไปนี้ สำหรับมาตรการของทุกพื้นที่ โดยเน้นย้ำประชาชนให้มีความร่วมมือป้องกันโรค ใส่หน้ากากอนามัย หมั่นล้างมือ และกรณีเคยเดินทางเข้าพื้นที่ที่มีการพบผู้ติดเชื้อหรือพื้นที่ควบคุมสูงสุดขอให้กักกันตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงสัมผัสกับบุคคลอื่นเป็นเวลา 14 วัน หากพบมีอาการผิดปกติขอให้ไปพบแพทย์ ส่วนการกวดขันไม่ให้มีบ่อนการพนันในพื้นที่ และปิดสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่โรค ให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งปิด ผับ บาร์ คาราโอเกะ หรือสถานที่อื่นใดที่เสี่ยงต่อการแพร่โรค โดยห้ามนั่งบริโภคในร้านอาหารและเครื่องดื่มตั้งแต่เวลา 21.00-06.00 น. หลังเวลา 21.00 น. ให้เปิดร้านได้แต่ซื้อกลับบ้านเท่านั้น และงดการเดินทางข้ามพื้นที่ เว้นแต่เหตุจำเป็นหรือขนส่งสินค้า

มีการตั้งด่านตรวจในพื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่จังหวัด อำเภอบึงสามพัน และตำบลและจัดตั้งโรงพยาบาลสนาม เพื่อเป็นสถานที่กักตัวสำหรับผู้กักตัว 14 วัน โดยข้อปฏิบัตินี้เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา สั่งการตามสถานการณ์ให้เข้มงวดกว่าได้แต่หย่อนกว่าไม่ได้ จึงประกาศราชกิจจานุเบกษา เผยแพร่ คำสั่ง ศบค. ที่ 1/2564 กำหนดให้ 28 จังหวัด เป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุด 28 จังหวัดนั้น มีดังนี้ 1. กรุงเทพมหานคร 2. กาญจนบุรี 3. จันทบุรี 4. ฉะเชิงเทรา 5. ชุมพร 6. ชลบุรี 7. ตรัง 8. ตาก 9. นครนายก 10. นครปฐม 11. นนทบุรี 12. ปทุมธานี 13. ประจวบคีรีขันธ์ 14. ปราจีนบุรี 15. พระนครศรีอยุธยา 16. เพชรบุรี 17. ราชบุรี 18. ระนอง 19. ระยอง 20. ลพบุรี 21. สิงห์บุรี 22. สมุทรปราการ 23. สมุทรสงคราม 24. สมุทรสาคร 25. สุพรรณบุรี 26. สระแก้ว 27. สระบุรี 28. อ่างทอง

อย่างไรก็ตาม มาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในปัจจุบันนี้ยังคงอยู่สังคมในยุค New Normal จึงจะเป็นทั้งเรื่องของเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของคน การจับจ่ายใช้สอย การบริโภค การไปทำงาน การใช้บริการขนส่งสาธารณะ การเดินทาง การท่องเที่ยว แม้กระทั่งการเข้าไปใช้ในสถานรักษาพยาบาล New Normal หลังโควิด-19 มีผลกับทุกคนไม่ใช่เฉพาะธุรกิจ สถาบันการเงิน ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ แต่วิถีชีวิตของคนที่จะต้องเปลี่ยนไปแม้สถานการณ์ดีขึ้นแต่ยังคงมาตรการเดิม สิ่งที่ต้องทำในยุค New Normal ของวันนี้ ก็คือทำอะไรก็ได้ที่จะการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค เพื่อลดผลกระทบอื่นๆ ที่จะตามมา เป็นลูกโซ่ กลับไปที่ปัญหาตอนแรกที่มีคนไข้เยอะ แต่ละวันมีคนเป็นร้อยถูกวินิจฉัยว่าติดเชื้อโควิด-19 คนที่ยังไม่ติดก็ระแวงตัว มีการใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือให้ถูกต้อง ไม่เอามือไปสัมผัสบริเวณใบหน้า มีระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ใช้ชีวิตในพื้นที่ส่วนรวม มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญและจะเป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตของเราไปอีกนาน หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ต้องทำตลอดไป เพื่อไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดโรคทางเดินหายใจอื่นๆ ไม่เฉพาะโควิด-19 และในช่วงที่กำลังอยู่ระหว่างการคลายล็อก หลายๆ ธุรกิจกลับมาเปิดให้บริการ พนักงานกลับมาเข้ามาทำงานในออฟฟิศ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลายฝ่ายมีความกังวลว่า การแพร่ระบาดจะกลับมาอีกครั้งหรือไม่ ซึ่งในช่วงที่รัฐบาลมีการคลายล็อก พนักงานทยอยกลับเข้ามาทำงาน บริษัทยังต้องคงนโยบายเดิมที่ทำมาตั้งแต่ช่วงที่มีการระบาด ป้องกันตนเองไม่ได้รับและแพร่เชื้อให้คนอื่น การที่ต้องใส่หน้ากากอนามัยมาทำงาน ในระหว่างทำงาน การล้างมือ เวลาจับสัมผัสพื้นที่ต่างๆ ในออฟฟิศ พื้นที่ใช้ร่วมกัน สิ่งของที่ใช้ร่วมกัน การวัดอุณหภูมิก่อนเข้าที่ทำงาน การสังเกตอาการว่ามีอาการไม่สบาย เจ็บป่วย หรือคนที่บ้านที่มีอาการเจ็บป่วย ต้องรายงานหัวหน้าหน่วยงาน การแยกตนเองออกจากผู้อื่น และควรรีบไปพบแพทย์ เพื่อรับการตรวจวินิจฉัยต่อไปที่สำคัญ พนักงานที่ไม่ได้เดินทางด้วยพาหนะส่วนตัว ใช้ระบบขนส่งสาธารณะต้องดูว่า นโยบายของการขนส่งสาธารณะนั้นๆ ใช้มากน้อยแค่ไหน มีการเว้นระยะห่างหรือไม่ ต้องระวังแม้กระทั่งห้องน้ำ ลิฟท์ สาธารณะ ในอาคารที่ทำงาน เป็นสิ่งที่เราต้องปฏิบัติต่อไป สถานการณ์ตอนนี้ยังประมาทไม่ได้แม้ว่าสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19 ในประเทศไทยจะควบคุมได้ดี พบผู้ป่วยใหม่น้อยหรือไม่พบเลยในบางวัน ไม่ได้หมายความว่าจะไม่เกิดการระบาดระลอก 2 ซึ่งอาจจะเกิดหลังจากที่เริ่มผ่อนปรนทุกอย่างแล้วละเลย การป้องกันตนเอง ไม่ใส่หน้ากากอนามัย ไม่ล้างมือ เพราะจะมีกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีการทราบว่าเป็นพาหะ และมีเชื้ออยู่มากหรือน้อยทั้งในประเทศไทย หรือแม้กระทั่งต่างประเทศ ซึ่งคนกลุ่มนี้สามารถแพร่เชื้อให้คนอื่นได้เหมือนกัน หากเรายังปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันเหมือนเดิม ก็จะช่วยยับยั้งการระบาดได้ (กรมควบคุมโรค, 2563)

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคนไข้จากต่างประเทศ ในประเทศไทยซึ่งเราควบคุมการระบาดได้ดีและยังมีคนไทยที่อยู่ต่างประเทศก็อยากกลับเข้ามาประเทศไทย หรือคนต่างชาติเองที่ต้องการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐบาลว่า จะมีนโยบายกักกันเขานานแค่ไหน และมีมาตรการอย่างไร

เพื่อป้องกันการนำเชื้อเข้ามาแพร่ในประเทศวิถีชีวิตเปลี่ยน คนเปลี่ยน หลังโควิด-19 ส่งผลให้สังคมใน New Normal จากโควิด-19 กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกภาคส่วน ด้านการแพทย์มีการนำเทคโนโลยี Telemedicine เข้ามาใช้ในการรักษาพยาบาลเพื่อลดความเสี่ยงในการติดเชื้อ ช่วงที่พนักงาน Work from home ก็ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย และยิ่งพบอีกว่า การทำงานที่บ้านไม่ได้ลด Productivity แต่สามารถลดค่าใช้จ่าย เช่น ค่าเช่าสถานที่ทำงานได้ ซึ่งเชื่อว่าอาจมีหลายกลุ่มที่เปลี่ยนไปทำงานที่บ้าน สำหรับคนไข้เอง ก็อาจจะไม่จำเป็นต้องมาโรงพยาบาล อาจจะใช้ Telemedicine เป็นตัวเชื่อมระหว่างแพทย์พยาบาล และคนไข้ ในการดูแล Lab วัดความดัน การเต้นของหัวใจ ซึ่งคนไข้สามารถทำเองได้ และมีการบันทึกข้อมูล มีเครื่องมือที่มีคุณภาพที่ดีขึ้นในการประเมินสมรรถนะร่างกายคนไข้ อนาคตอาจจะมีการนำเทคโนโลยีไปฟังเสียงหัวใจ ปอด ผ่าน Telemedicine ผมคิดว่า อีกไม่กี่เดือนน่าจะมีการนำเข้ามาเพื่อรองรับความต้องการ นี่จะเป็น New Normal เหมือนกันด้านการแพทย์ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโรงพยาบาล การส่งยา การเจาะเลือด การเรียกเก็บเงิน หรือแม้กระทั่งระบบประกันสุขภาพที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงไป

ความเป็นอยู่ของประชาชน ได้รับผลกระทบจากการเจ็บป่วย เสียชีวิต การหยุดงาน หรือตกงาน ส่งผลไปสู่การสูญเสียรายได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน โดยการสูญเสียงานหรือสูญเสียได้นี้ จะมีโอกาสเกิดขึ้นกับคนที่มีความยากจนที่เป็นแรงงานนอกระบบ (Informal Worker) มากกว่าคนที่มียาได้แน่นอนจากงานประจำ และมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นในประเทศด้อยพัฒนา/กำลังพัฒนา มากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จะส่งผลกระทบต่อระดับความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่จะเพิ่มสูงขึ้นได้ ซึ่งผลกระทบในระยะสั้นเหล่านี้ อาจส่งผลไปสู่ผลกระทบระยะยาวได้ เช่น การที่ประเทศจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันและการเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Long-Term Economic Growth) เนื่องจากจะ ต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการ ป้องกันและรักษาเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้ จนขาดแคลนทรัพยากรในการลงทุน ในโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น นอกจากนี้ยังเกิดการสูญเสียทางด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ของประเทศที่จะต้องเจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรัง (เช่น โรคที่เกี่ยวข้องกับปอด) หรือการที่เด็กนักเรียน นักศึกษาจะต้องหยุดเรียน โดยเฉพาะในประเทศที่มีฐานะยากจนที่ระบบการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างระบบสาธารณสุขและระบบการศึกษายังไม่ครอบคลุมทั่วถึงนัก เมื่อคนไม่สามารถเดินทางออกจากบ้านได้ ธุรกิจจำนวนมากจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจค้าขาย ธุรกิจ ท่องเที่ยว ฯลฯ ในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา บริษัทและห้างร้านจำนวนมากต้องทยอยปิดตัว อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางวิกฤตธุรกิจบางอย่าง กลับพบช่องทางและโอกาสที่จะอยู่รอด เมื่อไม่สามารถออกไปทานอาหารที่ร้านอาหารได้ บริการส่งอาหารที่บ้าน เช่น Food panda จึงเป็นทางเลือกที่เหลือ โดยลูกค้าสามารถสั่งซื้ออาหารได้ผ่าน mobile app หรือสื่อ online ไม่จำเป็นต้องออกจากบ้านหรือปฏิสัมพันธ์กับใคร นักวิเคราะห์เศรษฐกิจ เชื่อว่าเราจะได้เห็นยอดขายของบริษัทผู้ให้บริการเหล่านี้สูงขึ้นในช่วงนี้ เมื่อคนมีความตระหนักถึงความสำคัญของสุขอนามัยที่ดี สินค้าและบริการด้านสุขภาพกลายเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต เช่น หน้ากากอนามัย ถุงมือ เจลแอลกอฮอล์ ฯลฯ ธุรกิจสร้างสรรค์อื่นๆ ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมใหม่ของผู้บริโภค เช่น โรงภาพยนตร์แบบ Drive-in หรือโรงแรมที่ปรับปรุงเพื่อใช้เป็นสถานที่ให้บริการแก่ผู้ที่ต้องการกักตัวดูอาการ COVID-19

แนวคิดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และต่อมาได้ตราพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

พ.ศ. 2546 ให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปราชการ โดยกำหนดให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติราชการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล ซึ่งมีองค์ประกอบของธรรมาภิบาลด้วยหลักการ 6 ประการ (ส.ช. (ไทย) 17/94/178-180) โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. หลักนิติธรรม (Rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับฯ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า (Utility) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สรุปองค์ประกอบของธรรมาภิบาลเพื่อให้เกิดระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี คือ การมีส่วนร่วมในการทำงานของบุคลากรในองค์กร มีการประสานระหว่างบุคลากรและผู้บังคับบัญชา ต้องมีการเปิดเผยการดำเนินงานด้านนโยบายการบริหารแบบหลักธรรมาภิบาลแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา

กระบวนทัศน์ใหม่กับสถานการณ์ของผู้นำและผู้ร่วมงานในองค์กรภาครัฐและเอกชน

ในสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ในปัจจุบันนั้น เป็นกระบวนทัศน์ใหม่กับสถานการณ์ของผู้นำและผู้ร่วมงาน โดยจะกระทำผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ ตามทฤษฎีของ Bass & Avolio (1993) เพื่อให้การทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของภาครัฐได้มีการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence: II) หมายถึง การที่ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง น่ายกย่องเคารพนับถือ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อร่วมงานกัน คุณลักษณะของผู้นำ คือ มีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม สามารถควบคุมอารมณ์ได้ในสถานการณ์วิกฤต ประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความเฉลียวฉลาด มีความตั้งใจ เชื่อมมั่นในตนเองมีความแน่วแน่ในอุดมการณ์

2. การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspiration Motivation : IM) หมายถึง การจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ให้ความหมายและท้าทายในเรื่องงานทำให้ผู้ตามมีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น สร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ผู้นำจะแสดงการทุ่มเทต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ผู้นำ อาจสร้างแรงบันดาลใจผ่านความเป็นปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา ซึ่งช่วยให้ผู้ตามสามารถจัดการกับอุปสรรคของตนเอง

3. การกระตุ้นทางสติปัญญา (Intellectual Stimulation : IS) หมายถึง การที่ผู้นำกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามเกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน กระตุ้นให้ผู้ตามรู้สึกว่าเป็นสิ่งท้าทายความสามารถทำให้ผู้ตามเกิดความกล้าที่จะคิดสร้างสรรค์ นำเสนอสิ่งใหม่และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC) หมายถึง การที่ผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ผู้นำจะส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น โดยการให้โอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่สอดคล้องกับการศึกษาของ พอดซาคอฟฟ์ และคณะ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2556)

สรุปได้ว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีพฤติกรรมหลักที่สำคัญอย่างน้อยที่สุด 6 ประการ ดังนี้
1) ให้ความชัดเจนด้านวิสัยทัศน์ 2) แสดงแบบอย่างของพฤติกรรมที่เหมาะสมกับผู้ตาม 3) กระตุ้นให้เกิดการยอมรับเป้าหมายร่วมของกลุ่ม 4) กำหนดความคาดหวังต่อผลงานสูง มุ่งสู่ความเป็นเลิศของผลงาน 5) ให้การสนับสนุนผู้ตามเป็นรายบุคคล 6) กระตุ้นการใช้ปัญญา

ผลจากการศึกษา

กระบวนทัศน์ใหม่ในสถานการณ์โควิด-19 บนพื้นฐานหลักธรรมาภิบาล พบว่า กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) เป็นกระบวนความคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการทำงานด้วยกัน ใช้ความพยายามร่วมกันและไม่มาเป็นปกป้องภัยต่อกัน ซึ่งวิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกันและ

มีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือที่เรียกว่า (AIC) ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ จะทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบเข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งกระบวนการที่ใหม่นี้เป็น การจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่เอื้อให้เกิด ความเป็นประชาสังคม (Civil Society) เพื่อรักษาความเป็น ศักยภาพแห่งความพอเพียงและอำนาจต่อรองกับเศรษฐกิจภายนอกไว้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความเอื้อเพื่อเอื้อแม้มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือการพึ่งพาอาศัยกัน อย่างเท่าเทียมบนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน (Social trust) ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคม Social Capital) ที่สำคัญสามารถช่วยให้ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่างๆ รวมทั้งกำหนด แนวทางการพัฒนาของตนเองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียง ความไว้วางใจ ทางสังคมนี้เกิดขึ้นได้โดยเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ด้วยการสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพา อาศัยกันที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานและกฎเกณฑ์กติกาของความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันขึ้นมา พร้อมทั้งพัฒนา กระบวนการบังคับทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้บรรทัดฐานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับอย่าง กว้างขวางและยั่งยืน ประการที่สอง การสร้างเครือข่ายที่ทำให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน เช่น การพัฒนาความสัมพันธ์แบบวิสาหะ (Association) และความสัมพันธ์แบบแนวราบ เพื่อให้สมาชิก ได้สร้างนิสัยของความร่วมมือกัน (Cooperation) ทำให้สามารถผลึกกำลังกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ รวมทั้งปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะและความไว้วางใจกันจนในที่สุดสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็น ชุมชนแบบประชาสังคม (Civic Community) ซึ่งมีศักยภาพตอบสนองความต้องการของตนเองได้เป็น อย่างดีและทำให้สามารถสร้างระบบการจัดการในการรักษาความพอเพียงของตนเองไว้ได้ไม่ว่าจะมีการ เปลี่ยนบริบทแวดล้อมไปอย่างไร เงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความ ทนสมัยและความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมการค้า ก็คือศักยภาพของชุมชนในการจัดระเบียบทาง สังคมใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้าง ศักยภาพในการปรับตัวอย่างมีอำนาจต่อรองและดำรงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของ ตนเองไว้ได้ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 ต่อการปรับตัวในองค์การ บริหารภาครัฐ
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวในการจัดการองค์
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำในช่วงวิกฤตการณ์ไวรัสโควิด 19 โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4

บรรณานุกรม

กรมควบคุมโรค.(2563). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<<https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>> [20 พฤศจิกายน 2563].

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.(2558). รายงานสถานการณ์มลพิษของ ประเทศไทยปี 2558. กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์แอนเจอร์นัลพับลิเคชั่น จำกัด.

เจตวิชัย พาตา. (2550). กระบวนการจัดการชมรมผู้สูงอายุโดยประยุกต์ใช้การจัดการของ Henri Fayol ร่วมกับเทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ในเขตเทศบาลอากาศอำนวยจังหวัด สกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการระบบ สุขภาพ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ประเวศ วะสี. (2557). *กระบวนการทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์. (2563). วิฤตโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างไร. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 3(2), 1-14.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์.(2556). ผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพจากหลากหลายทัศนะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <<http://suthep.ricr.ac.th>> [20 มีนาคม 2556].
- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (1993). *Transformational leadership: A response to critiques*. In M.M. _____.(2006). *Transformational leadership*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kuhn, T.S. (1970). *The structure of scientific revolutions*. 2nd Edition, Chicago Uni. The University of Chicago Press.

กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

Strategies for Learning Management in History Subjects

พระปรีชญา ชยวุดโต (ทินแห้ว)

Phra Pratchaya Chayavudto (Thinthaew)

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ed.D. Student, Doctor of Education in Teaching Social Studies

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: prachaya.0026@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 2 มิถุนายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 24 ตุลาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 13 พฤศจิกายน 2566

บทคัดย่อ

กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ คือ การจัดการศึกษาให้ทันสมัยไม่ให้ผู้เรียนเบื่อ การเรียนในวิชาประวัติศาสตร์เป็นการนำแนวคิดแบบใหม่ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาระดับสูงอย่างยิ่งกับการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ด้วยมุมมองที่ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันและต่างก็มีเอกลักษณ์ของตน ดังนั้น การจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อยู่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้คำนึงถึงลักษณะดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วสร้างความวิตกกังวลและความไม่มั่นคงในหมู่ผู้สอน

ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่จะเรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ในฐานะที่เป็นผู้นำการศึกษา ครู อาจารย์ต้องยอมรับที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดจากทฤษฎีใหม่ๆ ที่เข้ามาอย่างมีสติ ครูต้องเป็นตัวอย่างของผู้ที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาจะต้องเรียนรู้วิธีการคิดนอกกรอบและพัฒนามากขึ้น งานของผู้สอนไม่ได้เป็นเพียงแค่ปรับแต่งสภาพที่เป็นอยู่ถ้าหากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระบบโรงเรียน เราควรที่จะแสวงหาความจริงจากหลายมิติในฐานะที่เป็นมนุษย์เรามีความซับซ้อนหลายแง่มุมชีวิตที่ไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงรูปแบบเดียว มนุษย์ชอบความจริงแต่ก็ต้องอาศัยอยู่บนของการเรียนรู้จากความหลากหลายของแหล่งที่มา ขณะเดียวกันครูผู้สอนควรจะได้รับการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างใหม่ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะของมนุษย์ของพวกเขา อีกทั้งผู้สอนต้องเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับชุมชนที่หลากหลายมากขึ้นและเห็นพ่อแม่เป็นแหล่งของการเรียนรู้และการสนับสนุนมากกว่าการแทรกแซง

คำสำคัญ: กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้, วิชาประวัติศาสตร์

Abstract

The strategy for managing the learning of history is to keep it contemporary and prevent students from becoming bored with the subject. This involves introducing new and influential ideas for education, especially in the context of current educational reforms. From the perspective that each student is unique and has their own characteristics, curriculum

development and learning management must be adjusted accordingly. Rapid changes can create anxiety and uncertainty among educators.

Also, it is a considered challenge to learn new strategies as education leaders. Teachers must be willing to learn and address potential issues that may arise from new theories with an open mind. Teachers should serve as examples of lifelong learners. Education should involve thinking outside the box and continuous development. The role of educators goes beyond simply adapting to existing conditions. To bring about sustainable change in the school system, we should seek the truth from multiple dimensions, recognizing the complexity of human life that cannot be limited to a single model. Human beings crave the truth but depend on learning from diverse sources. Simultaneously, educators should receive training in new learning management methods to deal with the mentioned changes. This will lead to the development of their own skills. Additionally, teachers need to learn to collaborate with increasingly diverse communities and see parents as sources of learning and support, rather than just intermediaries.

Keywords: Learning Management Strategy, History Subjects.

บทนำ

ประวัติศาสตร์หรือการสืบสวนอดีตของมนุษย์ทำให้เราได้ว่ารู้ว่า พฤติกรรมและความคิด ความเชื่อของผู้คนในสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีพัฒนาการมาอย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจปัญหาอย่างมีเหตุมีผล มาตรการในการแก้ปัญหาจึงจะมีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เรียกว่าเป็นการศึกษาอดีตเพื่อเข้าใจปัจจุบันเห็นแนวทางก้าวสู่อนาคตผู้สอนประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ สาวิตรี โชคกและอรพิน ศิริสัมพันธ์ (2565) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เยาวชนของชาติให้เกิดการรับรู้ ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน (Historical Empathy) มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจมุมมองทางความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ผ่านพัฒนาการ ทางประวัติศาสตร์โดยมองจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของคนภายในท้องถิ่นเป็นสำคัญ (Cognitive Historical Empathy) และการเข้าไปรับรู้ความรู้สึกของบุคคลในอดีต (Affective Historical Empathy) ได้โดยการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนก่อนว่า แต่ละสังคมย่อมมีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ซึ่งเกิดจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่เรียกว่า บริบทของเวลาสังคมปัจจุบันก็คือผลพวงจากอดีตนั้นคือข้อเท็จจริงที่เราต้องยอมรับว่าสภาพของสังคมไทยในปัจจุบันไม่ว่าดีหรือเลว สังคมสมานฉันท์หรือแตกแยก ล้วนเป็นผลผลิตของประสบการณ์ในอดีตที่เราและบรรพบุรุษของเราได้ก่อไว้ทั้งสิ้น การที่จะเข้าใจปัญหาสังคมไทยให้ชัดเจนได้ ก็ด้วยการศึกษาอดีตว่ามีเรื่องใดเกิดขึ้นบ้าง การเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งมีผลอย่างไร การเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญของสังคมมนุษย์เพื่อเข้าใจปัจจุบันถือเป็นคุณค่าที่สำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์

การเรียนรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นมาแล้วในสังคมมนุษย์มีวิธีการที่ไม่ยาก และเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้ในชีวิตประจำวันเป็นปกติอยู่แล้ว เพียงแต่ในประวัติศาสตร์ได้จัดระเบียบเรียงลำดับขั้นตอนเพื่อให้เป็นระบบที่ชัดเจนขึ้น โดยเริ่มต้นที่ความอยากรู้อยากเห็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยที่ไม่สามารถหาคำตอบได้จากคนใดคนหนึ่ง หรือหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งได้เราจึงต้องสืบสวนค้นคว้าหาคำตอบประเด็นที่อยากรู้ดังกล่าวด้วยตนเอง ดังนั้นจุดเริ่มต้นของการสอนประวัติศาสตร์อันเป็นภารกิจของครูประวัติศาสตร์ ก็ควรมี

จุดเริ่มต้นตรงที่หลักสูตรการศึกษาในปัจจุบัน แล้วต่อด้วยการสร้างความเข้าใจในธรรมชาติ และสาระสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์ก่อนเข้าใจวิธีสอนและจิตวิทยาของการเรียนรู้ ซึ่งทั้งหมดนั้นคือการเริ่มต้นจากตัวครูเป็นสำคัญนั่นเองก่อนอื่นคุณครูลองตั้งคำถามกับตัวเองว่า วิชาประวัติศาสตร์เป็นส่วนไหนของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะสอนอะไร สอนแค่ไหนเป้าหมายในการสอนคืออะไร สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความเข้าใจว่าควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรจึงจะตอบสนองหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ทำไมจึงต้องเรียนประวัติศาสตร์อาจเป็นคำถามที่ผู้สอนประวัติศาสตร์ต้องตอบผู้เรียน ซึ่งน่าจะเป็นดังนี้ คือ (1) ประวัติศาสตร์ สอนให้รู้จักตนเอง รู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นและประเทศชาติของตน เข้าใจพัฒนาการของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยตั้งแต่อดีตและความรุ่งเรืองที่วิวัฒนาการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (2) ประวัติศาสตร์ สร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติ เกิดความรักความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษที่ก่อตั้งชาติบ้านเมือง ยังความเป็นปึกแผ่นดำรงเอกราชมาจนปัจจุบัน รวมถึงการสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ที่คงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งถือเป็นหน้าที่คนรุ่นหลังจะต้องสืบทอดให้คงอยู่ตลอดไป (3) ประวัติศาสตร์ ส่งเสริมผู้เรียนให้become นักคิด มีเหตุผล เพราะกระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์ หรือวิธีการทางประวัติศาสตร์มุ่งเสริมสร้างจิตใจให้ใฝ่รู้ (Inquiring Mind) ตั้งคำถาม ค้นคว้าหาคำตอบ โดยศึกษาจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน วิเคราะห์ กลั่นกรองข้อเท็จจริง และสรุปผลการสืบค้นอย่างมีเหตุผล (4) ประวัติศาสตร์ เป็นบทเรียนจากอดีต ทำให้ผู้คนในสังคมได้เรียนรู้ความเป็นมาในสังคม ในพื้นที่และบริบทของเวลาต่างๆ กัน เห็นบทเรียนในอดีตที่มีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจและช่วยตัดสินใจที่จะดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและชาติบ้านเมือง บทเรียนในอดีตจะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมในชะตากรรมให้กับคนในสังคมเดียวกัน ปลุกฝังความรู้สึกในความเป็นชาติ หวงแหนอิสรภาพและเอกราชของชาติตนคำตอบในเรื่องประโยชน์และคุณค่าประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้จะเกิดได้จาก ครูประวัติศาสตร์มืออาชีพ ที่จะต้องคิดค้นวิธีสอนประวัติศาสตร์ที่สามารถสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนได้ หรือเรียกวิธีสอนแบบนี้ว่า กลยุทธ์การสอนนั้น ซึ่งผู้สอนจะต้องมีจิตวิญญาณของการตั้งใจจริงและมานะพยายาม เพราะปัญหาเรื่องชาติบ้านเมืองถูกละเลยมาเป็นเวลานาน เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ที่มุ่งสร้างความรู้เกี่ยวกับอดีตของสังคมมนุษย์นั่นเอง

เรียนประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

สร้าง “ความรักในการเรียนรู้” จากเรื่องราวใกล้ตัวเพื่อเติบโตเป็นนักค้นคว้า และแสวงหาข้อเท็จจริงของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ด้วยวิธีบูรณาการสาระวิชาเพื่อออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงไปที่ความสนใจของผู้เรียน ผ่านการสร้างแรงบันดาลใจจากครูที่นำไปสู่การสร้างนิสัยของนักค้นคว้าพร้อมเติบโตขึ้นเป็นประชากรโลกในศตวรรษที่ 21 กับบุคลิกของผู้ใฝ่รู้ ช่างสงสัย ตั้งคำถามแล้วลงลึกในการค้นหาข้อเท็จจริงในเรื่องราวที่ตนสนใจสามารถสังเคราะห์ข้อมูลความรู้ทั้งแท้เทียมที่กระจัดกระจายเพื่อแยกแยะ “จริง” ออกจาก “เท็จ” ได้

เพื่อต่อยอดสู่ความสนใจใคร่รู้ในสาระวิชาประวัติศาสตร์ ที่จะขยายต่อไปยังความสนใจที่กว้างใหญ่ขึ้นจากความใคร่รู้ภายในตัวของเด็กๆ เอง ซึ่งสอดคล้องกับ (ณรงค์ พ่วงพิศและคณะ, 2551) และความเปลี่ยนแปลง หรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่างๆ ตลอดจนช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ตลอดจนมีความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

สืบค้นประวัติศาสตร์ชุมชนปลูกฝังความ “รักที่จะเรียนรู้” (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา: 2565)

1) **ตั้งโจทย์ประวัติชุมชนหรือท้องถิ่น** ให้นำสนใจเราต้องการให้หน่วยการเรียนรู้ตั้งขึ้นจากฐานปัญหาที่ใกล้ชิดผู้เรียนที่สุด แล้วเขาจะเกิดความอยากรู้ด้วยตัวเอง แต่กระบวนการนี้ผู้เรียนต้องเป็นคนสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจ ตั้งคำถาม เสนอข้อมูล แล้วทิ้งปลายเปิดให้ผู้เรียนค้นคว้าแล้วชวนคุยว่าถ้าเกิดความอยากรู้แล้วต้องทำอะไร ต่อจากนั้นผู้เรียนจะช่วยกันวางแผน ทั้งสัมภาษณ์ผู้ปกครองหาข้อมูลจากปู่ย่าตายาย คนเก่าแก่ในชุมชน พอแต่ละคนได้ข้อมูลกลับมา เขาก็จะเอามาพูดคุยกะหาข้อสรุปด้วยกัน

จุดประสงค์ของเรา คือ อยากรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว มองเห็นได้ คือ ถ้าเราตั้งโจทย์ให้เด็กเล็กๆ ด้วยประวัติศาสตร์ที่ใกล้ตัวออกไป เขาจะไม่สนใจ ไม่เกิดการจุดประกายให้รักที่จะเรียนรู้ ซึ่งวิธีนี้พอเด็กเริ่มสนใจค้นคว้าข้อมูลเองแล้วเขาจะค่อยๆ รู้จักตนเอง รู้จักภูมิสำเนาถิ่นที่อยู่ เข้าใจความเปลี่ยนแปลง รู้สาเหตุที่ป่าไม้เหลือพื้นที่น้อยลง แล้วเขาจะประมวลผลและพบคำตอบด้วยตัวเองได้

2) **ความสนใจของผู้เรียน** จะขยายขอบเขตเพิ่มขึ้นตามการเติบโต ซึ่งการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่โรงเรียนจะให้โจทย์ที่กว้างและลึกขึ้นไปตามระดับชั้นที่สูงขึ้น เมื่อเข้าใจตนเองดีพอผู้เรียนจะขยายวงค้นคว้าออกไปว่าหมู่บ้านของเขาตั้งอยู่ ณ ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือภาคใดของประเทศแล้วจากภาพของประเทศไทย ก็จะขยายไปสู่ระดับภูมิภาค ระดับทวีป จนเขาเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ของตนในภาพใหญ่ของโลกใบนี้ ทั้งนี้ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ต่างๆ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “ความสนใจ” เป็นที่ตั้ง เช่น เด็กบางคนอยากเรียนเรื่องท้าวสุรนารี เขาก็จะไปค้นข้อมูลแล้วมานำเสนอแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในห้องที่อาจสนใจเรื่องอื่นๆ ไม่ว่าจะในระดับท้องถิ่น เมือง หรือบุคคล แล้วพอแต่ละคนได้อภิปรายกันมันจะเกิดการต่อยอดความสนใจที่นำไปสู่การค้นคว้าไม่สิ้นสุด

3) **การวัดประเมินผล** ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ดังนั้นทุกโจทย์ของผู้สอนทุกชิ้นงานของผู้เรียนย่อมจะถูกนำไปเทียบตามมาตรฐานตัวชี้วัด แต่ PBL เราวัดผลได้ทุกครั้งที่มีการสะท้อนกลับเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนากิจการเรียนการสอนของผู้สอน สำคัญ คือ เราเห็นพัฒนาการเห็นทักษะที่เกิดขึ้น เหล่านี้คือสิ่งที่จะอยู่ติดตัวของผู้เรียนต่อไป

ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ (อุทัยวรรณ พงศ์อร่ามและคณะ, 2552) โดยปกติมักจะมีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) **หลักฐานชั้นต้น (Primary sources)** อันได้แก่หลักฐานที่บันทึกไว้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือรู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง

2) **หลักฐานรอง (Secondary sources)** ซึ่งได้แก่บันทึกของผู้ที่ได้รับทราบเหตุการณ์จากคำบอกเล่าของบุคคลอื่นมาอีกต่อหนึ่งหนังสือประวัติศาสตร์ที่มีผู้เขียนขึ้นภายหลัง โดยอาศัยการศึกษาจากหลักฐานชั้นต้น ก็ยังถือว่าเป็นหลักฐานรองอยู่นั่นเอง

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่าการแบ่งประเภทของหลักฐานเป็นชั้นต้นและชั้นรองมีประโยชน์ในการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน หลักฐานชั้นต้นมักได้รับน้ำหนักความน่าเชื่อถือจากนักประวัติศาสตร์มาก เพราะได้มาจากผู้รู้เห็นใกล้ชิดกับข้อเท็จจริง ในขณะที่หลักฐานรองได้รับน้ำหนักความน่าเชื่อถือน้อยลงอย่างไรก็ตาม ไม่ควรถือในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัดมากนัก เพราะหลักฐานชั้นต้นก็อาจให้ข้อเท็จจริงผิดพลาดได้ เช่น ผู้บันทึกไม่มีความเข้าใจอย่างแท้จริงในเหตุการณ์ที่ตนบันทึกหรืออาจจะตั้งใจปกปิดบิดเบือนความจริงเพื่อประโยชน์ของตนหรือคนที่ตนรักเคารพ เป็นต้น ในทางตรงกันข้าม

เอกสารชั้นรองที่บันทึกไว้โดยผู้ไม่มีส่วนได้เสีย แม้ว่าห่างไกลจากเหตุการณ์ แต่ก็สอบสวนข้อเท็จจริงอย่างถี่ถ้วนแล้ว ก็อาจให้ความจริงที่ถูกต้องกว่าก็ได้

หลักฐานในทางประวัติศาสตร์ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเอกสารที่เป็นตัวเล่ม หรือเป็นก้อนศิลาที่เราจับต้องได้ แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในที่นี้คือข้อความที่บรรจุอยู่ในเอกสาร หรือข้อความที่ปรากฏอยู่บนก้อนศิลานั้นต่างหากที่ถือว่าเป็นหลักฐาน เพราะข้อความดังกล่าวสามารถบอกเล่าให้เราทราบได้ว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวได้ ข้อความที่บรรจุอยู่ในหลักฐานทั้งชั้นต้นและชั้นรองนั้น เราเรียกกันว่า “ข้อสนเทศ” ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าข้อสนเทศนี้คือตัวหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั่นเอง “ข้อสนเทศ” คือสิ่งบรรจุอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น ข้อความที่ปรากฏอยู่บนพื้นผิวของศิลาจารึก ข้อความที่ปรากฏอยู่บนใบลาน กระดาษ ผืนผ้า ฝาผนังสิ่งก่อสร้างต่างๆ ตลอดจนจนถึงจิตรกรรมที่ปรากฏบนพื้นผิวต่างๆ ลักษณะรูปทรงของเจดีย์ วิหาร อุโบสถและสิ่งก่อสร้างต่างๆ หรือลักษณะพุทธลักษณะของพระพุทธรูป หรือแม้แต่ลักษณะถ้วย ชาม หม้อ ไห ฯลฯ ที่สามารถจำแนกได้ว่าอยู่ในสมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี ล้านนา สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์

แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้ถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญอย่างมากในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้มีสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะเชิงนามธรรมเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาผู้เรียนและเยาวชนให้เป็นรูปธรรม ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่หลากหลายจัดการเรียนรู้ (ฉลอง สุนทรวานิชย์, 2544) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระเรียนรู้ที่มีในหลักสูตร รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในด้านพัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน

1) หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนมีความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามความสามารถที่แตกต่างกันนั้น โดยรวมควรเน้นการสอนที่ยึดโยงทั้งหลักวิชาการและคุณธรรมไปพร้อมๆ กัน

2) กระบวนการเรียนรู้ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่เป็นการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสำคัญนั้น ผู้เรียนจะต้องรับประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย จึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรตามที่ได้กำหนดไว้ กระบวนการเรียนรู้ที่นับว่ามีความจำเป็นสำหรับผู้เรียนนั้น อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต): 2543) กระบวนการสร้างสรรค์องค์ความรู้ กระบวนการคิดอย่างมีชั้นเชิง กระบวนการทางสังคมแบบหลากหลาย กระบวนการเพ่งพินิจสถานการณ์และหาทางแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชีวิต กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง กระบวนการจัดการกระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะเป็นวิธีการที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

(1) การวิพากษ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ (วงเดือน นาราสิจจ์, 2550) หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษร หรือไม่ลายลักษณ์อักษร ต่างมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งสะท้อนและบอกให้ทราบว่า ในอดีตช่วงเวลาที่ร่วมสมัยกับหลักฐานประวัติศาสตร์ประเภทนั้นๆ สังคมมนุษย์แห่งนั้นมีสภาพสังคมและวัฒนธรรมเป็นเช่นไร แต่สิ่งที่ควรพึงระวังในการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ นั่นคือเราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เรากำลังศึกษาอยู่นั้น มีความเที่ยงตรงและบอกข้อเท็จจริงโดยปราศจากการมีอคติ การที่เราจะแน่ใจได้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้นๆ มีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใดนั้น ต้องผ่านการตรวจสอบด้วยหลักทางการศึกษาประวัติศาสตร์ในเบื้องต้นเสียก่อน ด้วยการตรวจสอบข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานนั้นๆ ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งวิธีการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งภายในและภายนอกนี้ เรียกกันว่า วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์

(2) วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ คือ วิธีการหรือกระบวนการในการตรวจสอบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (หลักสูตรโรงเรียนฐานชีวา, 2560) เพื่อเป็นการประเมินค่าของข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทั้งภายในและภายนอกว่ามีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากน้อยเพียงใดและเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด การตรวจสอบภายนอกหรือการวิพากษ์หลักฐาน คือ การตรวจสอบลักษณะภายนอกของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังตัวอย่างของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร เช่น พระราชพงศาวดารในสมัยอยุธยา การตรวจสอบภายนอก ก็คือการตรวจดูว่าเป็นตัวอักษรลักษณะแบบใด เป็นตัวอักษรที่ใช้ในสมัยอยุธยาหรือไม่ ดังนั้น จึงสามารถสรุปความหมายของการวิพากษ์หลักฐานหรือการวิพากษ์ภายนอกได้ว่า คือ การพิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยการสังเกตจากภายนอกเป็นอันดับแรก โดยอาศัยหลักพิจารณาอยู่ 5 ประการด้วยกัน คือ

- 1) อายุของหลักฐาน
- 2) สภาพแวดล้อมที่หลักฐานถูกสร้างขึ้น
- 3) ผู้สร้างหลักฐาน
- 4) จุดมุ่งหมาย
- 5) รูปเดิมของหลักฐาน

ส่วนการตรวจสอบภายในหรือการวิพากษ์ข้อสนเทศของพระราชพงศาวดารฉบับนี้ ก็คือการศึกษาเนื้อหาในพระราชพงศาวดารทั้งหมดว่าบอกเกี่ยวกับเรื่องอะไร หมายความว่าอย่างไร ตลอดจนถึงศึกษาถึงลงไปว่าผู้เขียนเขียนขึ้นเพื่อหวังสิ่งใด เขียนขึ้นโดยอยู่บนความยุติธรรมหรือไม่ ดังนั้นการตรวจสอบภายในหรือการวิพากษ์ข้อสนเทศจึงหมายถึง การพยายามตีความหลักฐานและประเมินคุณค่าของข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น นั่นเอง

(3) การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ การพยายามเข้าใจความหมายของข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (หลักสูตรโรงเรียนฐานชีวา, 2560) ซึ่งความหมายของข้อสนเทศที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานนั้นจะมีอยู่ 2 ระดับด้วยกัน คือ 1) ความหมายตามตัวอักษรหรือความหมายตามรูปภายนอก ผู้ศึกษาต้องแน่ใจว่าหลักฐานที่ตนใช้นั้นมีความหมายตรงไปตรงมาว่าอย่างไร ดังตัวอย่างของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประติมากรรมที่ค้นพบในประเทศไทย ผู้ศึกษาจะต้องรู้ว่าเป็นรูปของพระพุทธรูปหรือรูปพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา หรือเป็นรูปของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู 2) ความหมายที่แท้จริง หลักฐานทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ยังมีความหมายอื่น ซึ่งเป็นความหมายตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างหลักฐานแฝงอยู่ด้วย ดังเช่นจารึกที่เป็นการบันทึกการทำบุญของกษัตริย์ นอกจากจะมีเจตนารมณ์ที่จะบรรยายการทำบุญสร้างวัดใดวัดหนึ่งของกษัตริย์แล้ว อาจจะมีเจตนารมณ์ที่จะประกาศบุญญาภิหาร

ของผู้สร้างที่ไม่มีผู้ใดเทียบเทียมได้ หรือว่าเทวรูปที่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนาอื่นดูนั้น อาจไม่ได้เป็นเพียงรูปเคารพในศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นภาพจำลองของกษัตริย์ที่ล่วงลับไปแล้วเป็นต้น

(4) การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ เมื่อผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ได้พิจารณาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ขั้นตอนการวิพากษ์หลักฐาน การวิพากษ์ข้อสนเทศ การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งในขั้นต้นและขั้นลึกไปแล้ว สิ่งสุดท้ายที่จะพิจารณาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็คือการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางโบราณคดี ศิลปสถาปัตยกรรม ตลอดจนตำนาน พงศาวดาร ฯลฯ ที่ค้นพบในภาคเหนือของประเทศไทย นักวิชาการได้ศึกษาผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว แล้วลำดับเรื่องราวของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในภาคเหนือช่วงสมัยพญามังรายได้ว่า พญามังราย ได้สร้างเมืองเชียงใหม่หรือ นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ ให้เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา ใน พ.ศ. 1839 และได้ขยายอำนาจไปไกลจนถึงเชียงตุง เชียงรุ่ง และสิบสองปันนา พร้อมกับกวาดต้อนผู้คนให้มาเป็นพลเมืองในเมืองเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก หลังรัชกาลของพญามังรายได้มีกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่าพญาแสนพู ทรงได้สร้างเมืองเชียงแสนให้เป็นเมืองขนาดใหญ่ซึ่งอาจถือว่าเป็นราชธานีแห่งที่สองของอาณาจักรล้านนาก็ว่าได้

3) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เบื้องต้นผู้สอนควรศึกษาในด้านหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ศึกษาตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน คุณลักษณะอันดีงามที่พึงประสงค์ แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อยู่โดยเลือกใช้วิธีสอนที่หลากหลาย การใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ รวมถึงการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตัวเองเต็มตามศักยภาพและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้

4) บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาทดังนี้

บทบาทของผู้สอน

(1) ทำการศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผน และกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบรับกับความท้าทายในความสามารถของผู้เรียน

(2) ทำการกำหนดเป้าหมายต่างๆ ที่เราต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแต่ละคน ในด้านความรู้ และทักษะกระบวนการต่างๆ ที่เป็นความคิดตักผลึก หลักการวิธีการ ความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์

(3) ทำการออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบรับต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลและสามารถพัฒนาทางด้านทัศนคติที่ตึงามต่อสิ่งรอบข้าง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

(4) ต้องจัดบรรยากาศให้เหมาะสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

(5) ต้องจัดเตรียมเครื่องมือต่างๆ และเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม โดยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

(6) ทำการประเมินความคืบหน้าทางการเรียนของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายที่สอดคล้องเหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

(7) ทำการวิเคราะห์ผลการประเมินแล้วมาใช้ในการซ่อมเสริมส่วนต่อและพัฒนาต่อยอดให้ผู้เรียนทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้ปรับปรุงเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันที่ดีขึ้น

บทบาทของผู้เรียน

- (1) มีการกำหนดเป้าหมายของตัวเองวางแผนและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองให้ดีขึ้น
- (2) ขยันแสวงหาความรู้เพิ่มเติม สามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม และต้องคิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ
- (3) หัดลงมือปฏิบัติจริง สรุปลงในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาด้วยตนเองและนำไปประยุกต์ใช้ตามโอกาสต่างๆ
- (4) ควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและผู้สอนก็ตาม
- (5) หมั่นประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

5) สอนประวัติศาสตร์แนวใหม่

ผู้สอนต้องพัฒนาการสอนแนวใหม่เป็น Active Learning หรือกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนการสอนในประวัติศาสตร์ต้องเริ่มต้นจากประวัติศาสตร์ชุมชน เดินก้าวทำออกจากโรงเรียนก็เป็นประวัติศาสตร์แล้ว ให้ผู้เรียนรู้จักบ้านเราก่อนรู้เราเป็นใครมาจากไหนมีความเป็นมาอย่างไรแล้วเกิดความรักชุมชน และขยายสู่ประวัติศาสตร์ชาติ ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ มีเหตุผล โดยเชื่อมโยงจากสิ่งใกล้ตัวก่อนให้เด็กเข้าใจง่าย เช่น ทำไมประเทศไทยไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของใคร หรือ (ข่าวการศึกษา, 2565) การแนะนำเสนอสื่อและแหล่งเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสื่อประวัติศาสตร์แบบใหม่ ในรูปแบบสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน สื่อบอร์ดเกม สื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Field Trip) สื่อเทคโนโลยีภาพเสมือนจริง (AR : Augmented Reality) และสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านการสื่อสารร่วมสมัย อาทิ สื่อการ์ตูนแอนิเมชัน “จิตตนคร” คุณธรรมนำสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สื่อการ์ตูนแอนิเมชัน “สัมมาทิฐิ” คำสอนสำคัญเสมือนกุญแจที่จะไขไปสู่พระธรรมคำสอน และสื่อการ์ตูนแอนิเมชัน (Animation) THE DARY ย้อนเวลาสู่อดีต เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย สื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นอกห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Field Trip) เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย 3 สมัย เป็นต้น

6) **คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน** คุณลักษณะด้านการศึกษา เป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Character Education” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ “Moral Education” และ “Virtue Education” คำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกันในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมและความคิดที่ดีงามตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ ความหมายของคุณลักษณะศึกษาที่ประมวลจาก Webster’s Ninth New Collegiate Dictionary (1991) Chicago Public Schools (1998) McBrien และ Brandt (1997) Educational Materials Center (2003) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มุ่งพัฒนาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีในบุคคลเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีต่อไป นิยามข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนมีขอบข่ายครอบคลุมแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และพฤติกรรม ตามกรอบของค่านิยม จารีต ประเพณี คุณธรรม ศีลธรรมตามหลักศาสนา มาตรฐาน กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ในสังคม ตลอดจนสภาพในอุดมคติที่ควรจะเป็นทั้งในระดับบุคคล คือ ในเด็กและเยาวชน ตลอดจนในระดับสังคมและประเทศต่อไป (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551)

7) **คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับเยาวชนไทย** ซึ่งคุณลักษณะที่ดีของคนไทยที่พึงประสงค์นั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546) ได้มีการกำหนดไว้ในการศึกษาาระดับชาติ คือ เรื่องของคุณธรรมและจิตสำนึกในความเป็นคนดีในประเทศไทยและเป็นพลเมืองโลก ซึ่งเน้นให้คนไทยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยมีกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต โดยรวมแล้วการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นมีทั้งหมด 3 ด้าน

คือ คุณลักษณะทางด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะด้านสังคมแบบองค์รวม และคุณลักษณะด้านการเรียนรู้รอบด้าน

(1) คุณลักษณะด้านคุณธรรม คือ คุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่างๆ และหากยึดชุดของคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม

(2) คุณลักษณะทางด้านสังคมนั้น คือ คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมในโอกาสต่างๆ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความมีกิริยามารยาทที่ดี การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ความเที่ยงตรงต่อเวลา ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน การมีสัมมาคารวะให้เกียรติผู้อื่น และการพูดจาไพเราะน่าฟัง

(3) คุณลักษณะด้านการเรียนรู้รอบด้าน คือ คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแสวงหาความรู้ต่างๆ พยายามทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เช่น ความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ความรักโรงเรียน และความรักการอ่าน

แนวทางส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์

แนวทางการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ครูผู้สอนจะต้องเริ่มต้นจากการศึกษานิยาม วิเคราะห์หลักสูตรที่สอน บรรทัดฐานพฤติกรรมที่กำหนดไว้ รวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละวัย แต่ละบุคคล และนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับคุณลักษณะต่างๆ แล้วนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ที่วิเคราะห์ไว้ ไปบูรณาการใช้ในจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในโครงการต่างๆ และใช้ในกิจวัตรประจำวันของผู้เรียน ดังนี้

1) มีการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นที่จุดหมายว่าต้องการให้เด็กเป็นคนที่มีความพออย่างไร ในด้านใดบ้าง และจัดทำเนื้อหาสาระให้สนองจุดหมายนั้นให้ได้

2) จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการให้เด็กฝึกหัดทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อนๆ ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในโรงเรียนและในชุมชนรอบข้างตามโอกาสต่างๆ

3) จัดโครงการเพื่อมุ่งเน้นต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา กิจกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ โดยให้เด็กได้มีส่วนร่วมร่วมส่งเสริมให้เด็กๆ ทำงานเป็นกลุ่ม มีการแต่งตั้งคณะทำงานอย่างชัดเจน ประชุมหารือกับนักเรียนเพื่อเขียนโครงการ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามที่วางแผนไว้ พร้อมทั้งรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้อื่นทราบเป็นระยะๆ

4) ร่วมกันผลักดันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นจริง โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวัน เพราะการศึกษาอยู่ในกิจกรรมทุกอย่างของชีวิตอยู่แล้ว ทั้งนี้เพื่อให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ด้วยดี ครูจะต้องสร้างระบบวิถีชีวิตที่ดีงามให้กับผู้เรียน ทำชีวิตให้เป็นการศึกษาโดยเริ่มจากการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Desired Characteristics) หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ คือ ต้องรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ใฝ่เห็น อยู่อย่างมีความพอเพียง มีความมุ่งมั่นในการทำงาน รักในความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา โดยยึดเอาคุณธรรมเป็นหลักสำคัญนำความรู้ มุ่งมั่นเปิดขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง มีแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านครบถ้วน ครอบคลุมทั้งทางด้านพฤติกรรม ทางด้านจิตใจ และระดับสติปัญญา

นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงความสมานฉันท์ มีสันติวิธี และมีวิถีประชาธิปไตยในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลการเรียนรู้ (Measurement) คือ กระบวนการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่ง ตัวเลขหรือสัญลักษณ์ ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะ หรือคุณภาพของสิ่งที่วัด (อัครเดช เกตฉ่ำ และคณะ, 2559) โดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพหารายละเอียดสิ่งที่วัดว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด เช่น การวัดส่วนสูงของเด็กเป็นการแปลงคุณลักษณะด้านความสูงออกมาเป็นตัวเลขว่าสูงกี่เซนติเมตรหรือนักเรียนสอบวิชาคณิตศาสตร์ได้ 20 คะแนน ก็เป็นการแปลงคุณภาพด้านความสามารถในวิชาคณิตศาสตร์ออกมาเป็นตัวเลข โดยใช้แบบทดสอบ เป็นต้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัด เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

1) การประเมินระดับชั้นเรียน (ทิตินา แคมมณี, 2551) เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงงาน การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมินในกรณีที่ไม่มีตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริมการประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2) การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3) การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4) การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพของผู้เรียนที่สูงขึ้นจากการประเมินในระดับอื่นๆ ที่ผ่านมา การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ ข้อมูลการประเมินในระดับต่างๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบันและความเปลี่ยนแปลงหรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้เข้าใจในความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจเรื่องราวในอดีตของสังคมมนุษย์ เป็นเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในอดีตและส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากในสังคมนั้นจนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น

กลยุทธ์การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการขับเคลื่อนไปสู่วิธีการปฏิบัติในหลักสูตรแกนกลางนั้น มีมาตรฐานการเรียนรู้และได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนจึงเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการกำหนดวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในด้านต่างๆ จากกระบวนการเรียนรู้ที่ครูได้จัดขึ้นแม้การจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ก็ต้องมีกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์

บรรณานุกรม

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<<https://www.eef.or.th/tsqp-291122/>> [10 กุมภาพันธ์ 2566].

ข่าวการศึกษา. 2565. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<<https://ops.moe.go.th/>> [10 กุมภาพันธ์ 2566].

คณะครูโรงเรียนฐานชีวา. (2560). *การจัดการเรียนรู้*. พระนครศรีอยุธยา: โรงเรียนฐานชีวา.

ฉลอง สุนทรวาณิชย์. (2544). *เอกสารการสอนวิชา 2204 606 ปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ พ่วงพิศและคณะ. (2551). *ประวัติศาสตร์ ม. 3*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด. ทิศนา แคมมณี. (2551). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*.

พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____. (2546). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักที่ปรึกษา กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

ภูมิชนะ เกิดพงษ์. (2555). *การวัดผลกับการประเมินผล*. สุรินทร์: โรงเรียนสุวรรณวิจิตรวิทยา.

- วงเดือน นาราัจจ์. (2550). *ประวัติศาสตร์: วิธีการและพัฒนาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาวิตรี โชตก และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ (มสป.)*. ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565.
- อัครเดช เกตฉ่า และคณะ. (2559). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Measurement and Evaluation)*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- อุทัยวรรณ พงศ์อร่าม และคณะ. (2552). *หลักสูตรโรงเรียนศรีอยุธยา*. ชุมพร: โรงเรียนศรีอยุธยา.

การแก้ปัญหาทางสังคมเพื่อการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน

Solving Social Problems for Sustainable Living

พระฉลวย เทวสโร (บุญม่วง)

Phra Chaluay Tevasaro (Boonmuang)

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ed.D. Student, Doctor of Education in Teaching Social Studies

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: buymwngchlwy@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 2 มีนาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 28 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 24 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันทำให้การดำรงชีวิตยากขึ้น หากเราไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่ได้ เนื่องจากสังคมปัจจุบันนั้นมีการแข่งขันกันสูงมากไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน ระดับชุมชนและระดับประเทศ เพื่อแก้ปัญหาความอยู่รอดของครอบครัวทำให้เราต้องเรียนรู้ในเรื่องเทคโนโลยีที่เราไม่คุ้นเคย เพราะปัญหาในสังคมปัจจุบันคนที่ล่าหลัง คือ คนที่ไม่ยอมปรับตัวและยอมรับในสิ่งใหม่ๆ หากเราต้องการที่จะแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันเราต้องเรียนรู้ทั้งเศรษฐกิจ การตลาด การผลิต เพื่อพัฒนาต่อยอดทางความคิดที่จะนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนและสามารถไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ทำให้ชุมชนต้องนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันทั้งในครอบครัวและส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยี เพราะการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนสมัยใหม่หลังจากวิกฤตโควิด-19 ทำให้ผู้คนหันไปสนใจการซื้อขายผ่านออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยว การซื้อสินค้าในชุมชนหรือส่งเสริมท้องถิ่นในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้เข้มแข็งส่งเสริมการมีงานทำ ทำให้คนรุ่นใหม่ไม่ย้ายถิ่นฐานสู่สังคมเมืองเพราะการแก้ปัญหาทางสังคมที่ยั่งยืนเริ่มต้นที่ครอบครัว

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาทางสังคม, วิถีชีวิตที่ยั่งยืน, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The current societal changes have made life more challenging. Failing to adapt to these changes, given the high competition across economic, community, and national levels, poses survival challenges for families. To address these issues, we must familiarize ourselves with unfamiliar technologies and learn about economics, marketing, and production. This knowledge fosters innovative thinking for a sustainable society, adaptable to daily life.

Communities need to embrace self-sufficient economic principles in daily life and promote technological literacy. Post-COVID-19, there's a shift towards online transactions, whether in tourism, local purchases, or supporting local learning hubs, building a strong community identity. Strengthening employment opportunities within localities discourages the younger generation from migrating to urban areas. Sustainable societal solutions begin within families.

Keywords: Social Issue Resolution, Sustainable Lifestyles, Self-Sufficient Economy.

บทนำ

การแก้ปัญหาทางสังคมเพื่อการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน คือ สภาวะการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ประชาชนมองเห็นว่าสภาวะการณ์นั้นเป็นสิ่งไม่ต้องการให้เกิดขึ้นและเห็นว่าสามารถแก้ไขได้ด้วยการกระทำร่วมกัน นั่นคือความสัมพันธ์ของคนในสังคมในลักษณะที่ขัดต่อระเบียบของสังคมเป็นสภาวะการที่มีผลกระทบต่อคนเป็นจำนวนมากที่ส่วนใหญ่พิจารณาว่าจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อค่านิยมหรือการตีความในแบบแผนพฤติกรรมแตกต่างกันไป ย่อมมีความคิดเห็นต่อการแก้ปัญหาสังคมที่ต่างกันไป และสามารถยอมรับการแก้ปัญหาสังคมที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเองมากที่สุด

สาเหตุของปัญหาทางสังคมในปัจจุบัน ที่พบบ่อย คือ การย้ายถิ่นฐานจากสังคมชนบทเข้าสู่สังคมเมืองเนื่องมาจากปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงด้านการศึกษา ยังสะท้อนถึงเรื่องเกิดการขัดแย้งระหว่างกฎเกณฑ์กับความมุ่งหมาย เกิดความล้มเหลวของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ชุมชนและครอบครัว ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ทำให้เกิดการขาดระเบียบและเป็นปัญหาทางสังคมขึ้น

หลังจากเกิดวิกฤติ โควิด-19 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งที่ยิ่งใหญ่จากปัญหาโรคระบาด ทำให้ผู้คนมีการย้ายถิ่นฐานเกิดขึ้นอีกครั้งจากสังคมเมืองสู่สังคมชนบท นั่นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการใช้ชีวิตในสังคม เศรษฐกิจ มีการใช้เทคโนโลยีในการประยุกต์ใช้ในชีวิตมากขึ้น ทั้งการซื้อขายสินค้า และด้านการศึกษา ทำให้คนในสังคมเข้าถึงข้อมูลด้านต่างๆ มากขึ้น

ปัญหาความยากจน (Poverty)

จากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วส่งผลทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ชุมชนและท้องถิ่นสะท้อนถึงไม่เท่าเทียมกันและระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทยัง ส่งผลให้เห็นปัญหาของคนในชุมชนเพราะความยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องพระมหามันัส กิตติสาร (2560) กล่าวว่า ปัญหาสังคมมีหลายแง่มุม เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงยากจนมีชีวิตความเป็นอยู่ในระดับพออยู่พอกินแนวทางแก้ไข คือ ในระยะสั้นใช้การกระตุ้นการลงทุนและการจ้างงาน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ ส่วนแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืน คือ พัฒนาการศึกษ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือถดถอย ทำให้การลงทุนและการจ้างงานลดลง การว่างงานเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติและการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลง แนวทางแก้ไข คือ รัฐบาลวางนโยบายทางเศรษฐกิจ เพื่อกระตุ้นการบริโภค และการลงทุนของประชาชน ให้ใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการในประเทศ ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเพิ่มขึ้น หรือลดอัตราดอกเบี้ยเพื่อกระตุ้นการลงทุนทำให้การจ้างงานเพิ่มขึ้นประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ปัญหาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการเปิดเสรีทางการค้าในภูมิภาคต่างๆ ของโลกมากขึ้น ทำให้ประเทศต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นทั้งในด้านราคา คุณภาพ และเทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น แนวทางแก้ไข คือ ภาคการผลิตต้องปรับตัวเอง เพิ่มศักยภาพในการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้สินค้าที่มีคุณภาพดี หรือทำให้สินค้าหรือบริการของตนมีเอกลักษณ์แตกต่างจากสินค้าหรือบริการของผู้ผลิตรายอื่น

ปัญหาการว่างงาน เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ขายสินค้าไม่ได้หรือมาจกไม่สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นๆ ได้ หรือเศรษฐกิจโลกตกต่ำ แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ รัฐบาลเข้ามากกระตุ้นให้เกิดการลงทุนโดยรัฐบาลเองหรือส่งเสริมการลงทุนจากภาคเอกชน

ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ช่องว่างของรายได้ที่ไม่เป็นธรรม สภาพความเป็นอยู่จึงแตกต่างกันแนวทางการแก้ไข คือ รัฐบาลควรเข้าไปจัดสรรทรัพยากรให้เป็นธรรมอย่างทั่วถึง สร้างงานให้กับคนในชนบทหรือเพิ่มอาชีพเสริมให้กับผู้ที่มีรายได้น้อย จัดเก็บภาษีทางตรงในอัตราก้าวหน้าแล้วนำไปจัดสรรแก่ผู้ที่มีรายได้น้อย จะทำให้ช่องว่างในการกระจายรายได้ลดลง

การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาสินค้าและบริการทั้งของต่างประเทศ และภายในประเทศ ก่อให้เกิดผลเสียต่อการผลิต การลงทุนภายในประเทศ ส่วนในต่างประเทศไทยจะถูกตัดสิทธิพิเศษจากประเทศที่ถูกละเมิดสิทธิทำให้มีผลต่อการส่งออก ความสามารถในการแข่งขันทางการค้าจะลดลง แนวทางการแก้ไข คือ จะต้องเพิ่มมาตรการการลงโทษทางกฎหมายและส่งเสริมโดยใช้มาตรการทางภาษี เพื่อลดราคาสินค้าที่ต้องตามกฎหมายใกล้เคียงกับสินค้าที่ละเมิดลิขสิทธิ์

สาเหตุของปัญหาความยากจน

1. เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันในความสามารถของบุคคล
2. เนื่องจากสิ่งและบริการต่างๆ มีมากขึ้น
3. เนื่องจากไม่สามารถทำงานตามปกติทั้งนี้เนื่องจากความเจ็บป่วย พิการทางร่างกาย และจิตใจ ขราภาพ
4. เนื่องจากภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาด ฯลฯ
5. เนื่องมาจากการว่างงาน
6. เนื่องมาจากการมีบุตรมาก
7. เนื่องมาจากการศึกษาต่ำไม่สามารถพัฒนาอาชีพของตนได้
8. เนื่องมาจากความเกียจคร้านไม่ชอบทำงาน

ผลของความยากจน

1. เป็นภาระของสังคมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ
2. ก่อให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาประเทศ
3. ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงทางสังคม
4. ก่อให้เกิดปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม
5. ก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ยากจน ทำให้ไม่สามารถจะกระทำอะไรตามที่ต้องการได้

การป้องกันแก้ไขปัญหาความยากจน

การพัฒนาคุณภาพประชากรในด้านต่างๆ ความเริ่มต้นจากด้านอาชีพเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความยากจน ดังนี้

1. ยกระดับมาตรฐานความสามารถของแรงงานในด้านสาขาอาชีพแขนงต่างๆ ให้สูงขึ้น
2. จัดหางานให้ทำและฝึกงานให้ด้วย
3. จัดตั้งหน่วยส่งเสริมอาชีพในคนในชุมชน
4. จัดโครงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่น

วิถีชีวิตที่ยั่งยืนของคนในชุมชน

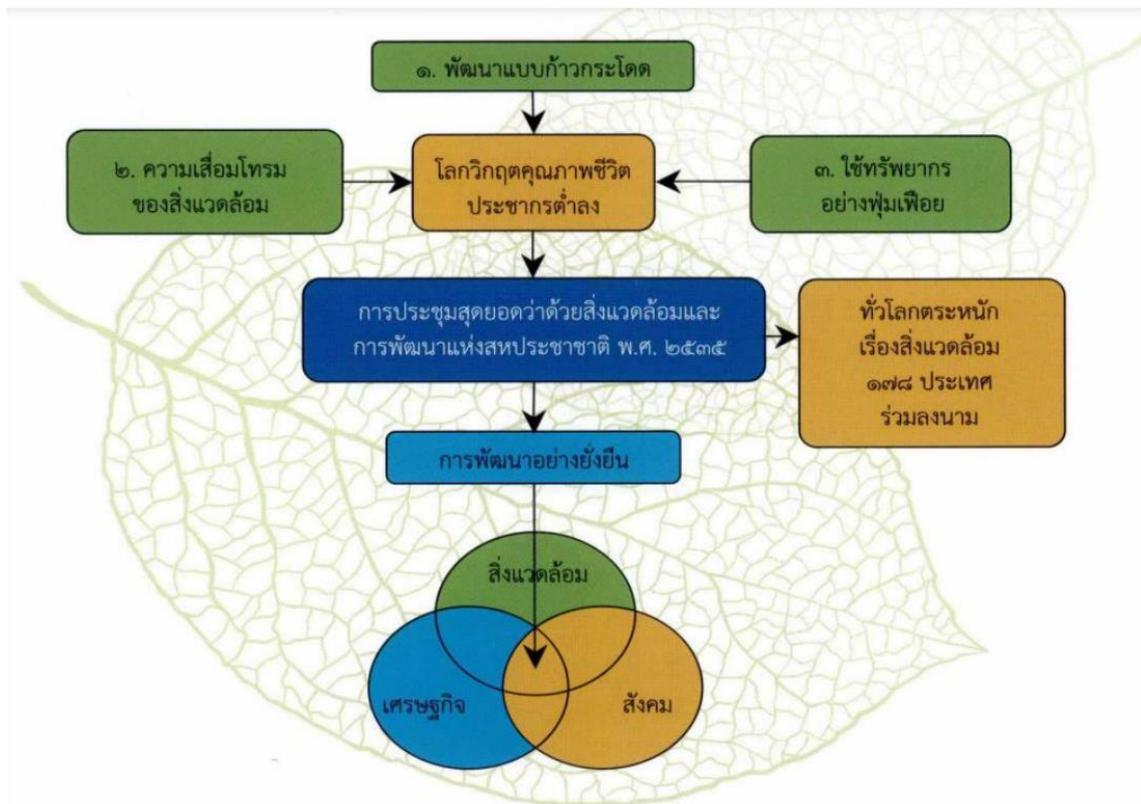
วิถีชีวิตที่ยั่งยืน หมายถึง ชีวิตที่ดีสำหรับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในชุมชนสู่วิถีชีวิตที่ยั่งยืนนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ใหญ่ขึ้นและอนาคตที่ยั่งยืนเป็นการสร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืนเป็นความท้าทายอย่างเป็นระบบที่เสริมด้วยการเลือกของแต่ละบุคคลโดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนในสังคม

แรงขับเคลื่อนสู่วิถีชีวิต

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตสามารถแสดงออกมาเป็นชั้นของขอบเขต โดยเริ่มจากความต้องการและความต้องการขั้นพื้นฐานของคนซึ่งความต้องการเหล่านี้ จะมีส่วนช่วยในการกำหนดระดับขั้นของสถานการณ์ส่วนบุคคล (Lewis, A. and Huizhen, C., 2016) เจ็อนไขทางเทคนิคของสังคมเพื่อให้อยู่ในขอบเขตที่ยั่งยืนความต้องการจะต้องสามารถบรรลุได้ภายใต้ใจของเขตที่ตั้งไว้ ซึ่งบางส่วนขับเคลื่อนสู่วิถีชีวิตได้แก่

1. ระดับรายได้
2. คุณค่า
3. ความตระหนัก
4. ความรู้
5. บรรทัดฐานทางสังคมและเพื่อนร่วมงาน
6. สื่อ
7. การตลาด
8. เทคโนโลยี
9. โครงสร้างพื้นฐาน
10. นโยบายและกรอบสถาบัน

วิถีชีวิตของชุมชนในภูมิภาคอื่นๆ ก็ไม่แตกต่างกันกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ ศิลปวัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนาของคนในชุมชนสอดประสานให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล (Brundtland, 1987, อ้างใน สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ, 2556: 12)

แผนภาพที่ 1 ความเป็นมาและแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน
ที่มา: สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ,
สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556: 11.

การพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทยมีการเผยแพร่มานานโดยนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกซึ่งค้นคว้าเรียบเรียงหนังสือการพัฒนาที่ยั่งยืนในทรรศนะของชาวพุทธ เช่นเดียวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งเผยแพร่ผ่านวารสารชัยพัฒนาและแนวคิด ดังกล่าวยังถูกนำมาเป็นกรอบรอบแนวคิดและทิศทางในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 เพื่อการพัฒนาสู่ “สังคมสีเขียว” หรือสังคมที่มีความสมดุลและยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกเผยแพร่โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมี 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (CSD) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาควบคู่กันระหว่างความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่ส่งผลต่อทรัพยากรและมลภาวะ และแนวคิดของยูเนสโก (UNESCO)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

ภาพที่ 2 เป้าหมาย SDGs 17 เป้าหมาย
ที่มา: <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>

ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการพัฒนาตามแนวคิดของหลักพุทธศาสนา คือ การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยตอบสนองความต้องการของตนเองโดยไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนรุ่นหลังการดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับธรรมชาติโดยบูรณาการทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ขจัดความยากจนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตั้งนั้น

จึงสรุปแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ประยุตต์ ปยุตโต, 2546)

1. วางนโยบายประชากรให้เหมาะสม เช่น การควบคุมประชากรด้วยการวางแผนครอบครัว ซึ่งสิ่งสำคัญ คือ การแก้ปัญหาการศึกษาซึ่งจะครอบคลุมการแก้ปัญหาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน สาธารณสุข การอนุรักษ์ธรรมชาติ

2. การอนุรักษ์หรือสงวนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและเกิดประสิทธิภาพ เช่น การรักษาดิน การรักษาป่า การประกาศพื้นที่อนุรักษ์

3. การผลิตเทคโนโลยีกำจัดน้ำเสียการประหยัดพลังงาน ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตไม่ฟุ่มเฟือย
สรุปการดำรงชีวิตที่ยั่งยืนในวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน คือ ความท้าทายหลายด้านที่ต้องปรับตัวเข้ากับสังคมยุคใหม่และพัฒนานตนเองอยู่เสมอเพื่อให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้อย่างมั่นคง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และจิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อันเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกันเพื่อให้ชีวิตของมนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขทั้งสำหรับคนในชุมชนและครอบครัว

การนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนสู่ท้องถิ่น

ประเทศไทยมีกรอบการพัฒนาของตนเองที่กำลังใช้อยู่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยหลักภูมิปัญญาและความซื่อสัตย์สุจริตตลอดจนหลักการเดินทางสายกลาง ความสมเหตุสมผลและความรอบคอบตามแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จุดเน้นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความยั่งยืนและได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545

ภาพที่ 3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย (แก้ไขโดย ODT จากมูลนิธิมนัพัฒนา, <https://thailand.opendevelopmentmekong.net/th/>)

ตั้งแต่วิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (มูลนิธิมนัพัฒนา, 2566) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถูกใช้เป็นหลักการสำคัญในความพยายามเพื่อการพัฒนาความยั่งยืนของประเทศไทย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นความสมดุลในการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานอยู่บนหลักการ 3 ประการที่เน้นการเดินทางสายกลางสำหรับคนไทยทุกระดับตั้งแต่จากครอบครัว สู่ระดับชุมชนสู่ระดับประเทศ หลักการเหล่านี้คือ

แก้ปัญหาเศรษฐกิจของไทยตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำแนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ให้เหมาะกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนและครอบครัว ซึ่งการพึ่งพาตนเองได้นั้นเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกจะทำให้เราพออยู่ พอกิน พอใช้ ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

1. ความพอประมาณ

คือ ความพอประมาณในความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หลักการนี้สามารถนำมาใช้กับการใช้เงินของทุกคนในครอบครัวได้ ถ้าไม่อยากจะกลับไปเป็นหนี้ก็ควรใช้จ่ายให้พอดีกับความต้องการ เช่น ซื้อโทรศัพท์

ที่เหมาะสมกับเงินที่เรามี หรือซื้อรถที่พอดีกับการใช้งาน กินแต่พอดี ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกัน ก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเองและครอบครัวอย่างเหมาะสม ไม่อยู่อย่างลำบากและฝืดเคืองจนเกินไป

ภาพที่ 4 เกษตรทฤษฎีใหม่

ที่มาโดย : เพจสื่ออาเซียน-สื่อการเรียนการสอน

(<https://www.engrdept.com/tahanchangling/settakitpp.htm>)

2. ความมีเหตุผล

การตัดสินใจในเรื่องการเงินนั้นต้องตั้งอยู่บนความพอดี และความพอดีนั้น ต้องมีเหตุผลด้วย โดยก่อนจะทำอะไรควรมองปัจจัยต่างๆ ให้รอบด้านและลองคิดดูว่าการกระทำนั้นจะส่งผลอะไรบ้างในอนาคต เช่น ก่อนตัดสินใจเป็นหนี้ ควรหยุดคิดก่อนว่าเราเป็นหนี้เพราะอะไร มันจำเป็นจริงหรือ และหนี้จะส่งผลอย่างไรกับเราในอนาคต หรือถ้าเป็นเรื่องการลงทุน ก่อนลงทุนก็ควรวิเคราะห์ให้รอบด้าน ไม่ควรรีบร้อน เพราะทุกการลงทุนก็มีความเสี่ยง

ดังนั้นแนะนำว่า ก่อนที่จะทำอะไรที่เกี่ยวกับเงินๆ ทองๆ อยากให้ตัวสติก่อนลองนั่งคิดทบทวนเหตุผลให้ดีๆ ว่าจะส่งผลยังไงในอนาคตเพราะถ้าเรามีเหตุผลในการใช้เงินแล้วโอกาสที่คุณจะกลับไปเป็นหนี้ก็จะไม่มีอีกเลย

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี

คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงในโลกที่ไม่มีอะไรแน่นอน ทั้งสภาพลม ฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตร การเลิกจ้างพนักงานในบริษัทใหญ่ หรือแม้แต่ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทั้งใน และต่างประเทศที่มีผลต่อการลงทุน เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ได้ด้วย

การพึ่งพาตนเอง และตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ เช่น เตรียมแผนสำรองสำหรับแต่ละสถานการณ์ การมีรายได้หลายทางเพื่อลดความเสี่ยงในวันที่ถูกเลิกจ้าง

โดยการดำรงชีวิตตามหลักการทั้งสามข้อนั้น จำเป็นต้องมีความรู้และคุณธรรมประกอบด้วยความรู้ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม เช่น ความรู้ในการประกอบวิชาชีพช่วยให้ธุรกิจและการงานเจริญก้าวหน้า หรือความรู้ในการลงทุนช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้นักลงทุน ทั้งนี้ ความรู้และประสบการณ์จะช่วยทำให้เราตัดสินใจได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ถึงแม้ว่า พื้นฐานความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน อาจทำให้เหตุผลของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน แต่หากทุกคนยึดมั่นอยู่ในหลักคุณธรรม ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

การแก้ปัญหาเศรษฐกิจการเมืองตามแนวพุทธ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่เชื่อในเรื่องพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ เป็นแนวคิดที่มีเหตุผลอธิบายได้แบบวิทยาศาสตร์ หรือเป็นองค์ความรู้เรื่องความจริงที่ยังคงทันสมัย เนื้อหาหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของสรรพสิ่งว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดขึ้น โดยมีเหตุปัจจัยที่มา เช่น การกระทำของมนุษย์ เกิดจากตัวมนุษย์ ไม่ได้เกิดจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ปัญหาความทุกข์ และปัญหาทั้งหลายต่างมีเหตุปัจจัยที่มนุษย์จะต้องศึกษาและหาทางแก้ไขด้วยตนเองในชาตินี้ (ศรชัย ท้าวมิตร, 2560) ด้วยหลักอริยสัจ 4 คือ เข้าใจสภาวะทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ เข้าใจเรื่องความดับทุกข์ และหนทางดับทุกข์ (มรรค 8)

สรุป จะเห็นได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนความไม่ประมาทด้วยการใช้ความรู้และคุณธรรม เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตัวเองได้และเมื่อแผ่ไปถึงสังคม ซึ่งเราสามารถนำหลักการปฏิบัติไปปรับใช้ได้ทั้งในชีวิตการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันได้

เมื่อนำเป้าหมายมาบูรณาการพัฒนาสู่ท้องถิ่น คือ ก็สามารถนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียง 7 ประการ มาปรับใช้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ได้แก่

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกคนรอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักกันและเอื้ออาทรคนอื่นได้
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมเพียงพอ วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์อยู่และเติบโตขึ้นจากฐานทางสังคมและ วัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจในชุมชนหรือท้องถิ่น ไม่ตกลานหรือมีการย้ายถิ่นฐานเข้าสู่สังคมเมืองเพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อประกอบอาชีพ
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขูดขูด เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

บทสรุป

การแก้ปัญหาทางสังคมเพื่อการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและครอบครัว เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าที่ยั่งยืนสู่สังคมโดยความร่วมมือของคนในท้องถิ่นเข้าไปให้ข้อมูลและมี

ส่วนร่วมในการส่งเสริมความต้องการของคนในชุมชนในการพัฒนาต้นแบบสังคมที่ยั่งยืน รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เพื่อแก้ปัญหาที่เห็นผลเป็นรูปธรรมและสามารถขยายผลเป็นแบบอย่างให้ชุมชนใกล้เคียงได้
2. เสริมสร้างศักยภาพและยกระดับชีวิต ให้คนในชุมชนได้เห็นผ่านประสบการณ์และเสริมสร้างให้ชุมชนและครอบครัวเข้มแข็ง
3. ส่งเสริมให้ทุกคนในครอบครัว มีส่วนร่วมการพัฒนาในชุมชน
4. จัดตั้งกลุ่ม เพื่อส่งเสริมอาชีพให้ทุกคนมีความรู้ที่สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมได้
5. สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างมูลค่าให้ชุมชนเข้มแข็งมีการต่อยอดอบรมวิสาหกิจชุมชน เสริมความรู้คุณธรรม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้ชุมชนพัฒนา

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ประยุตต์ ปยุตโต. (2546). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- สำนักความร่วมมือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*.
กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- มนัส กิตติสารโ และคณะ. (2560). *สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ บริษัท
พัฒนาวิชาการ (พว.) จำกัด.
- ศรชัย ท้าวมิตร. (2560). *หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการดำรงตนอย่างเหมาะสมในกระแสความ
เปลี่ยนแปลงของโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาวิชาการ (พว.) จำกัด.
- Lewis, A. and Huizhen, C., 2016. A framework for shaping sustainable lifestyles determinants
and strategies. *UN Environment*, 27-29.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ ในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้เขียนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียนบทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้เขียนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บ

รวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความหนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมล

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์

อย่างต่อเนื่องกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทความย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทความย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่ามาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกันกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือตั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

- 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ
- 2.2 ชื่อผู้วิจารณ์
- 2.3 บทวิจารณ์
- 2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

- 3.1 ชื่อเรื่อง
- 3.2 ผู้แต่ง
- 3.3 บทนำ
- 3.4 เนื้อหา
- 3.5 บทสรุป
- 3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบเผยแพร่บทความในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านการศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การสอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการด้านการศึกษา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม - มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม)

การส่งต้นฉบับ

- E-mail: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ sarthonghan@gmail.com
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มูลนิธิบวร เพื่อการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์. ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่หรือเล่มที่/ (ฉบับที่ (ถ้ามี))/ เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). *การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). *The decline of the local a challenge to educational leadership*. Education Administration Quarterly, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์ และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./ชื่อ มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). *การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินในท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). *Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds in the Chinhae Bay system, Korea*. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อบทความ./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. *พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <<http://research.krirk.ac.th/pdf>> [25 December 2019]

คุณธรรม นำความรู้

Morality before knowledge

089 783 2122

jsrc2563@gmail.com